Diagnoza Lokalnych Zagrożeń
Miasta Augustów

Centrum Działań Profilaktycznych 2021
www.cdp-szkolenia.pl

Spis treści

STRESZCZENIE....4
1. Wprowadzenie do raportu....4
1.1. Ogólne i szczegółowe cele badania....4
2. Charakterystyka miasta Augustów....5
2.1. Dane demograficzne....6
2.2. Bezrobocie....6
2.3. Przestępczość....6
3. Wprowadzenie do diagnozy – metodologia i charakterystyka próby badawczej....7
3.1. Dorośli mieszkańcy – charakterystyka narzędzia i próby....7
3.2. Sprzedawcy – charakterystyka narzędzia i próby....10
3.3. Dzieci i młodzież – charakterystyka narzędzia i próby....11
3.4. Procedura „tajemniczy klient”....13
4. Analiza danych zastanych....16
4.1. Dane z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej....16
4.2. Działania profilaktyczno-interwencyjne realizowane na terenie Augustowa....18
4.3. Diagnoza z 2018 roku – stosowanie używek przez dorosłych mieszkańców....19
4.3.1. Dorośli - problem alkoholowy....20
4.3.2. Dorośli - problem nikotynowy....20
4.3.3. Dorośli - problem narkotykowy....20
5. Badanie dorosłych – opinia o lokalnych problemach....21
5.1. Opinia mieszkańców z 2016 roku....21
5.2. Opinia mieszkańców z 2021 roku....23
5.2.1. Przemoc....24
5.2.2. Używki....25
5.2.3. Ocena działań lokalnych podejmowanych w mieście....33
PODSUMOWANIE....37
6. Diagnoza dzieci i młodzieży....38
6.1. Czas wolny....38
6.2. Alkohol wśród dzieci i młodzieży....39
6.3. Papierosy wśród dzieci i młodzieży....50
6.4. Narkotyki wśród dzieci i młodzieży....55
6.5. Leki i napoje energetyzujące....64
6.6. Hazard....66
6.7. Pornografia....67

6.8. Przemoc wśród dzieci i młodzieży 69
6.9. Ocena nauki zdalnej 78
6.10. Uczniowie a zajęcia profilaktyczne 79
PODSUMOWANIE 82
7. Punkty sprzedaży alkoholu na terenie Augustowa 83
7.1. Badania ankietowe wśród sprzedawców alkoholu 83
7.2. Badanie „Tajemniczy Klient" wśród sprzedawców alkoholu 90
8. Analiza statystyczna 93
9. Rekomendacje 95
Aneks: tabele ze szczegółowymi wynikami analizy statystycznej 99

STRESZCZENIE

1. Wprowadzenie do raportu

Poniższy raport przedstawia wyniki diagnozy lokalnych zagrożeń społecznych w postaci problemów z alkoholem, narkotykami oraz przemocą przeprowadzonej na terenie miasta Augustowa jesienią 2021 roku. We wstępie znajduje się charakterystyka miasta ze szczególnym uwzględnieniem elementów specyficznych dla regionu oraz statystyk istotnych z punktu widzenia potencjalnych zagrożeń społecznych. W dalszej kolejności przedstawiona zostaje metoda badawcza oraz charakterystyka badanej próby mieszkańców (dorosłych mieszkańców, sprzedawców napojów alkoholowych, dzieci i młodzieży). Następnie analizowane i komentowane są ostatnie dane pochodzące z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz programy profilaktyczne realizowane na terenie Augustowa celem uzyskania jak najpełniejszego obrazu problemów społecznych z jakimi zmaga się miasto z uwzględnieniem strategii przeciwdziałania im. Główną częścią raportu jest przedstawienie wyników badań ankietowych i analiz przeprowadzonych na terenie Augustowa, a także osadzenie ich w kontekście statystyk dostępnych dla terytorium całej Polski. Celem takiego odniesienia jest oszacowanie realnej skali występujących problemów, co pozwala na wskazanie kierunków potencjalnych działań nakierowanych na rozwiązanie zdiagnozowanych problemów. Na potrzeby diagnozy zostały również przeprowadzone analizy statystyczne celem wykrycia zależności, które mogą być interesujące dla uzyskania złożonego opisu zjawisk. Powstałe w oparciu o całokształt procesu badawczego rekomendacje znajdują się w końcowej części sprawozdania.

1.1. Ogólne i szczegółowe cele badania

Badanie na poziomie ogólnym miało na celu diagnozę takich zagrożeń społecznych jak alkohol, narkotyki i przemoc w życiu zarówno dzieci i młodzieży, jak i dorosłych. Ponadto planowane jest dokładniejsze przyjrzenie się wymienionym zjawiskom, a także zbadanie zjawisk pokrewnych, a zatem wśród szczegółowych celów diagnozy znajdują się:

- przemoc domowa,
- przemoc rówieśnicza w szkole,
- zachowania ryzykowne młodzieży, w tym zachowania o charakterze seksualnym,
- uzależnienie od Internetu i komputera wśród młodzieży,
- cyberprzemoc,

- hazard,
- uzależnienie od nikotyny i e-papierosów,
- uzależnienie od dopalaczy i leków,
- problemy wynikające ze sprzedaży alkoholu,
- spędzanie wolnego czasu przez dzieci i młodzież,
- problemy wynikające z trwającego zagrożenia epidemicznego COVID-19,
- sprzedaż napojów alkoholowych w sklepach w godzinach nocnych.

Celem przeprowadzenia rzetelnej i dokładnej analizy wymienionych wyżej zjawisk zostaną przeprowadzone nie tylko badania o charakterze ilościowym, ale zostanie również zarysowana charakterystyka badanego miasta z uwzględnieniem analizy danych zastanych oraz analizy statystyczne.

2. Charakterystyka miasta Augustów

Augustów to miasto leżące w północno-wschodniej Polsce, w województwie podlaskim. Leży na terenie „Zielonych płuc Polski" i z trzech stron otoczone jest obszarem Puszczy Augustowskiej. Miasto posiada status uzdrowiska od 1993 roku. Stanowi najważniejszy ośrodek turystyczny i wypoczynkowy na obszarze Puszczy Augustowskiej. Walory turystyczne są związane głównie z położonymi w pobliżu jeziorami oraz dostępnością takich atrakcji turystycznych jak liczne wypożyczalnie sprzętu wodnego czy plaże (Oficjalny Portal Urzędu Miasta).

Rysunek 1. (po lewej) Lokalizacja Augustowa na mapie Polski. (po prawej) Herb Augustowa.

2.1. Dane demograficzne

W Augustowie mieszka obecnie 28 323 mieszkańców (dane Urzędu Miejskiego w Augustowie), z których 53% stanowią kobiety[1]. W ostatnich latach liczba ludności nieznacznie spadła, jednak należy w ocenie tego faktu uwzględnić czynnik pandemii COVID-19, która mogła mieć w tym swój istotny udział. Średnia wieku mieszkańców wynosi 42,4 i wartość ta **nie wyróżnia się** na tle terytorium całej Polski. 60,6% mieszkańców Augustowa jest w wieku produkcyjnym, 17,0% w wieku przedprodukcyjnym, a 22,4% mieszkańców jest w wieku poprodukcyjnym. Gęstość zaludnienia wynosi 373,8 osób/km² co plasuje Augustów wśród miast o **średnio-niskim** zagęszczeniu.

2.2. Bezrobocie

Bezrobocie rejestrowane w powiecie Augustowskim wyniosło 9,7% w 2021 roku. Jest to **znacznie więcej** od stopy bezrobocia rejestrowanego dla całej Polski. W 2019 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Augustowie wynosiło 4 634,41 PLN, co jest wartością **niższą** niż przeciętne wynagrodzenie na terytorium Polski - odpowiada 89.40% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce.

2.3. Przestępczość

Miasto Augustów charakteryzuje się względnie niskim poziomem przestępczości. W 2020 roku w Augustowie stwierdzono szacunkowo (w oparciu o dane powiatowe) 392 przestępstw. Oznacza to, że na każdych 1000 mieszkańców odnotowano 13,02 przestępstw. Jest to wartość **znacznie mniejsza** od wartości średniej dla całej Polski. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dla wszystkich przestępstw ogółem w Augustowie wynosi 90,00% i jest **znacznie większy** od wskaźnika dla całej Polski. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców Augustowa najwięcej stwierdzono przestępstw o charakterze kryminalnym - 7,25 (wykrywalność 86%) oraz przeciwko mieniu - 4,46 (wykrywalność 75%). W dalszej kolejności odnotowano przestępstwa drogowe - 3,02 (98%), o charakterze gospodarczym - 1,85 (88%) oraz przeciwko życiu i zdrowiu - 0,45 (96%).

[1] Wszystkie dane dotyczące statystyk miasta Augustowa pochodzą z https://www.polskawliczbach.pl i zostały pobrane w dniu 11.11.2021

3. Wprowadzenie do diagnozy – metodologia i charakterystyka próby badawczej

W tej części znajduje się opis badań przeprowadzonych na terenie Augustowa pod kątem diagnozy zagrożeń społecznych, tj. problemów z alkoholem, narkotykami i przemocą. W części wstępnej rozdziału zostaną omówione stosowane w badaniu metody wraz z uzasadnieniem, a następnie zostanie scharakteryzowana próba osób, które wzięły udział w badaniu (próba badawcza). Następnie zostaną przedstawione i skomentowane wyniki dla osób dorosłych – mieszkańców i sprzedawców – i dzieci, kolejno w kwestii potencjalnych zagrożeń związanych z alkoholem, narkotykami i przemocą.

Niniejsza diagnoza powstała w oparciu o dane ilościowe, które zostały pozyskane od dorosłych mieszkańców Augustowa, od sprzedawców w sklepach, w których można kupić alkohol i papierosy, a także od młodzieży i dzieci. Głównym narzędziem badawczym była ankieta elektroniczna (metoda CAPI) zawierająca pytania interesujące z punktu widzenia celu diagnozy. Jej elektroniczna forma umożliwiała wypełnianie zarówno na komputerze jak i smartfonie, co jest korzystnym rozwiązaniem z punktu widzenia zapewnienia poziomu anonimowości respondentów. Metodologia została poszerzona o procedurę „Tajemniczego Klienta" nakierowaną na poznanie realnej łatwości zakupu przez młodą osobę alkoholu i wyrobów tytoniowych na terenie miasta.

3.1. Dorośli mieszkańcy – charakterystyka narzędzia i próby

Ankieta skierowana do dorosłych zawierała 31 pytań ukierunkowanych przede wszystkim na pozyskanie ich opinii w kwestii lokalnych zagrożeń. Odnosiły się również do stosowania substancji psychoaktywnych oraz doświadczania przemocy przez dorosłych, a także do oczekiwań jakie mogliby sformułować względem instytucji w mieście. Pytania były otwarte lub zamknięte.

W badaniu wzięło udział 309 dorosłych mieszkańców Augustowa – 195 kobiet i 106 mężczyzn. Głównie były to osoby z przedziału wiekowego 26-60 lat co widać na poniższym wykresie:

Płeć i przedział wiekowy dorosłych respondentów

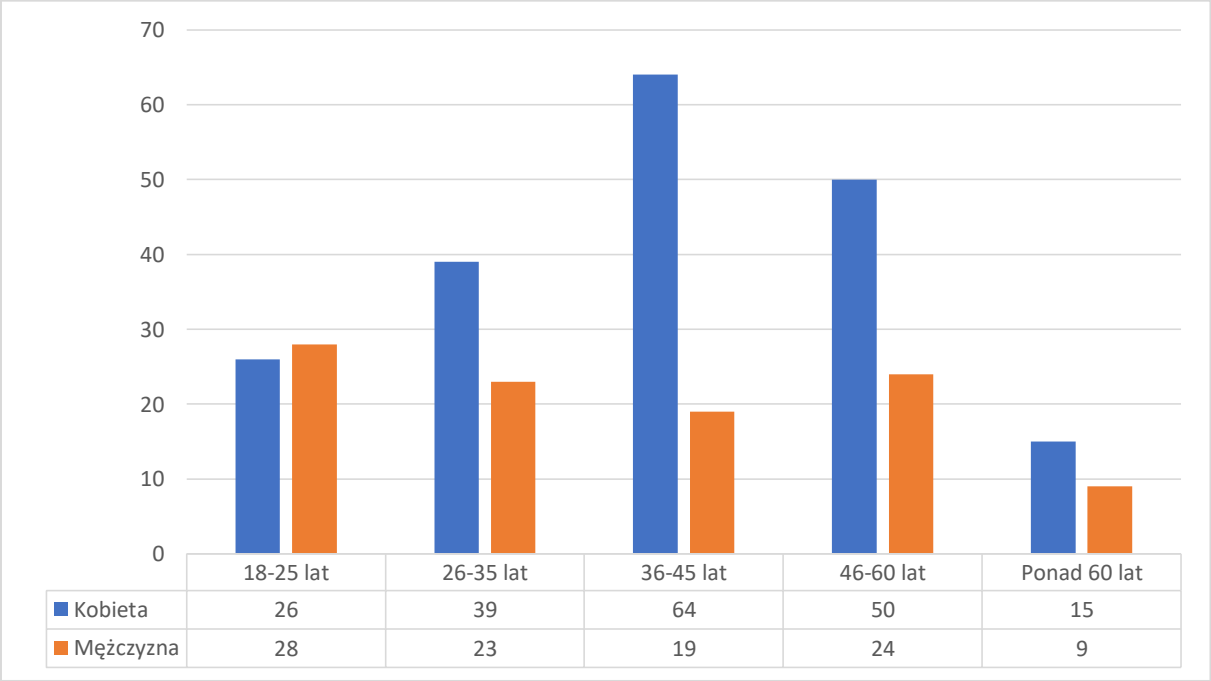

	18-25 lat	26-35 lat	36-45 lat	46-60 lat	Ponad 60 lat
Kobieta	26	39	64	50	15
Mężczyzna	28	23	19	24	9

Widoczna jest dysproporcja płci wśród respondentów (większa liczba kobiet niż mężczyzn). Nie musi to jednak przesądzać o braku wiarygodności zgromadzonych danych ponieważ grupa mężczyzn w liczbie 106 nadal jest wystarczająco liczna. Analizując dane zgromadzone w ankiecie należy jednak pamiętać, że mogą one silniej reprezentować opinie grupy kobiet w wieku 36-60 lat, gdyż stanowiły one spory odsetek wszystkich badanych.

W badaniu wzięli udział głównie mieszkańcy miasta, co oznacza, że zagrożenia identyfikowane przez nich będą głównie dotyczyły realiów miejskich. Struktura miejsca zamieszkania osób badanych kształtuje się następująco:

Charakterystyka respondentów pod kątem miejsca zamieszkania.

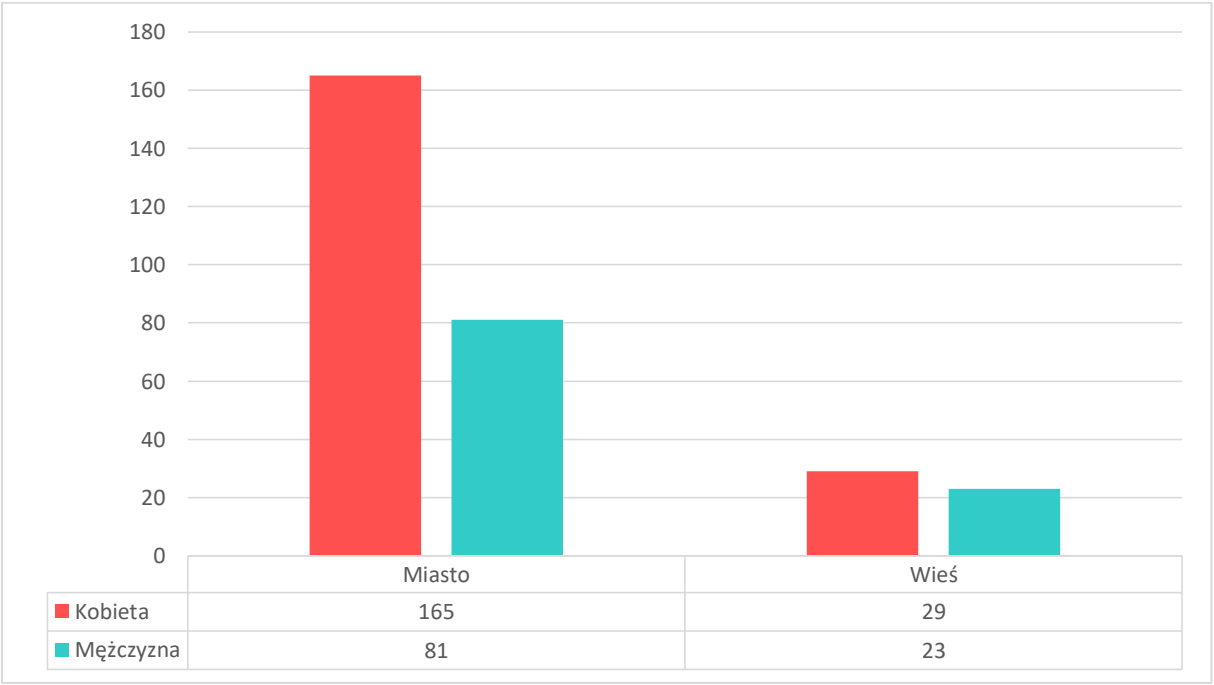

	Miasto	Wieś
Kobieta	165	29
Mężczyzna	81	23

Badani posiadali głównie wykształcenie wyższe – magisterskie i w grupie tej da się zaobserwować nadreprezentację kobiet (większą niż dla całości próby). Wykształcenie respondentów z uwzględnieniem ich płci obrazuje poniższy wykres:

Charakterystyka wykształcenia respondentów

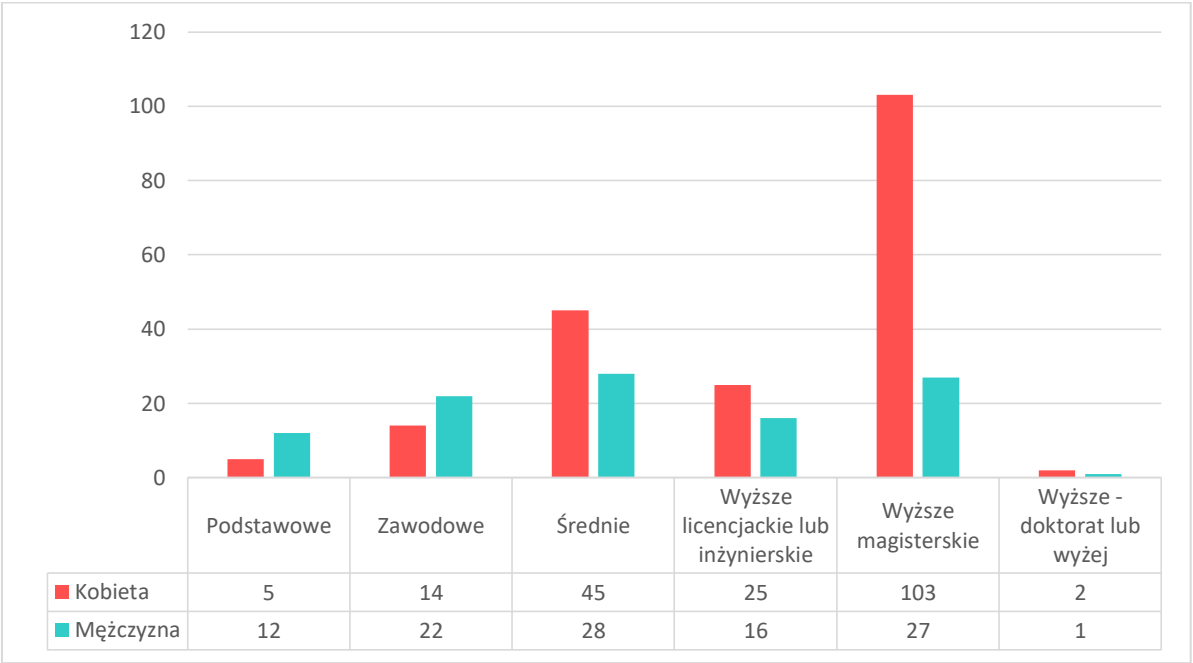

	Podstawowe	Zawodowe	Średnie	Wyższe licencjackie lub inżynierskie	Wyższe magisterskie	Wyższe - doktorat lub wyżej
Kobieta	5	14	45	25	103	2
Mężczyzna	12	22	28	16	27	1

Sytuacja materialna respondentów kształtuje się względnie równomiernie. Najmniej liczna jest grupa osób deklarujących ciężką sytuację finansową. Należy jednak pamiętać, że tego

rodzaju informacja jest informacją wrażliwą i osoby badane niechętnie podają informacje świadczące o złym statusie finansowym. Poniższe wyniki mogą być zgodne z taką tendencją:

Charakterystyka sytuacji finansowej respondentów

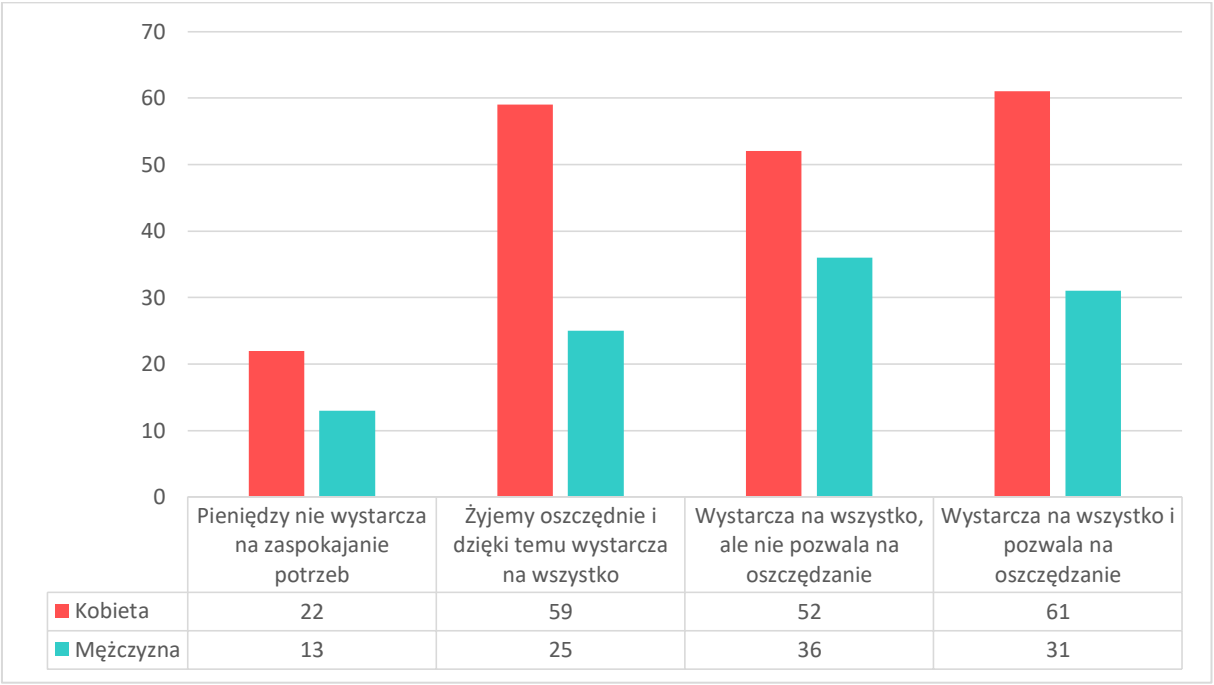

	Pieniędzy nie wystarcza na zaspokajanie potrzeb	Żyjemy oszczędnie i dzięki temu wystarcza na wszystko	Wystarcza na wszystko, ale nie pozwala na oszczędzanie	Wystarcza na wszystko i pozwala na oszczędzanie
Kobieta	22	59	52	61
Mężczyzna	13	25	36	31

Podsumowując, charakterystykę próby badawczej dorosłych mieszkańców Augustowa można ocenić jako wystarczająco liczną i zróżnicowaną dla wyciągania wniosków interesujących z punktu widzenia diagnozy. Należy jednak pamiętać o lekkiej nadreprezentacji kobiet oraz o dominacji wyższego wykształcenia. Zwłaszcza wyższy poziom wykształcenia może przekładać się na raportowane problemy, ponieważ często jest on związany z lepszą sytuacją finansową i bytową rodziny, co z kolei może się przekładać na rzadsze doświadczanie zachowań problemowych i dysfunkcyjnych.

3.2. Sprzedawcy – charakterystyka narzędzia i próby

Ankieta skierowana do sprzedawców zawierała 17 pytań ukierunkowanych głównie na poznanie ich postaw względem sprzedaży substancji takich jak papierosy czy alkohol osobom, którym nie powinno się takich wyrobów sprzedawać w ogóle lub bez zapytania o dowód. Przebadano 40 (jednak poprawnie zostało wypełnionych 38 elektronicznych ankiet, w których zapisywane były efekty wizyty) punktów sprzedaży napojów alkoholowych, a także 78 sprzedawców.

3.3. Dzieci i młodzież – charakterystyka narzędzia i próby

Ankieta skierowana do dzieci i młodzieży zawierała 63 pytania ukierunkowane na poznanie ich doświadczeń w zakresie spożywania alkoholu, narkotyków i papierosów, a także przemocy w szkole i rodzinie. Obecne w niej były zarówno pytania otwarte, jak i zamknięte. Ponadto – biorąc poprawkę na specyfikę osób z tej grupy wiekowej – zostały dodane pytania kontrolne mające na celu zweryfikowanie wiarygodności respondentów. Na ich podstawie, a także na podstawie ogólnego sposobu odpowiadania w ankiecie, zostały usunięte niektóre odpowiedzi, zwłaszcza te, które nosiły znamiona niskiego poziomu wiarygodności czy szczerości odpowiedzi. Badani uczniowie chodzili do różnych szkół, zarówno podstawowych jak i średnich, a rozkład uczniów w danej szkole prezentuje poniższy wykres:

Liczebność uczniów pochodzących z poszczególnych szkół biorących udział w badaniu ankietowym

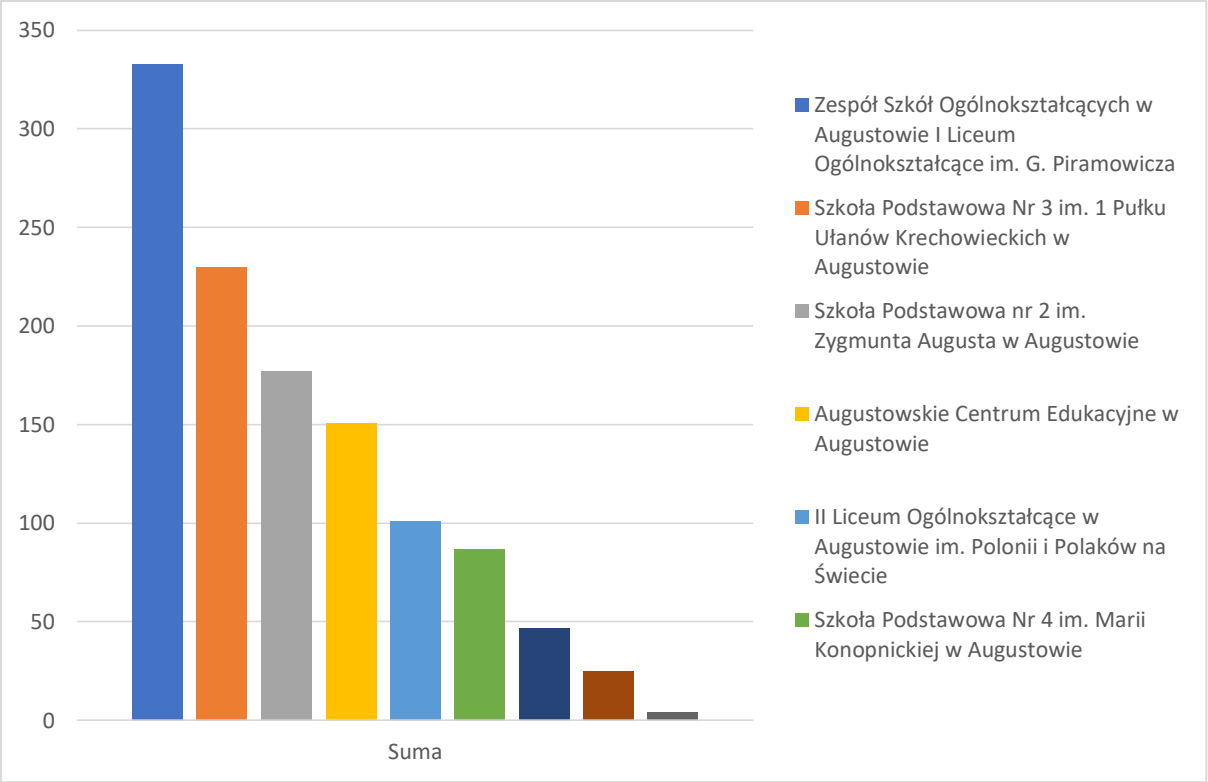

Jak widać dużą część całej próby stanowią uczniowie Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Augustowie, a także uczniowie Szkoły Podstawowej nr 3 im. 1 Pułku Ułanów Krechowieckich. Oznacza to, że wyniki mogą reprezentować w większym stopniu problemy i zagrożenia natury społecznej występujące w tych właśnie szkołach.

W badaniu wzięło udział 1155 uczniów, w tym 518 chłopców i 637 dziewczyn. Średnia wieku wyniosła 14,6 lat życia. Po scharakteryzowaniu młodszych dzieci jako tych znajdujących się w przedziale wiekowym 11-14 lat, a młodzieży jako osób w wieku 15-19 lat możemy zauważyć, że dzieci i młodzież są prawie równo reprezentowani co jest korzystne z perspektywy uzyskania najbardziej wiernego obrazu problemów młodszych i starszych uczniów. Przy tak dużej próbie również nadreprezentacja płci żeńskiej nie powinna przekładać się na niższą miarodajność wyników. Charakterystyka próby pod kątem płci i wieku kształtuje się następująco:

Charakterystyka wieku uczniów biorących udział w badaniu

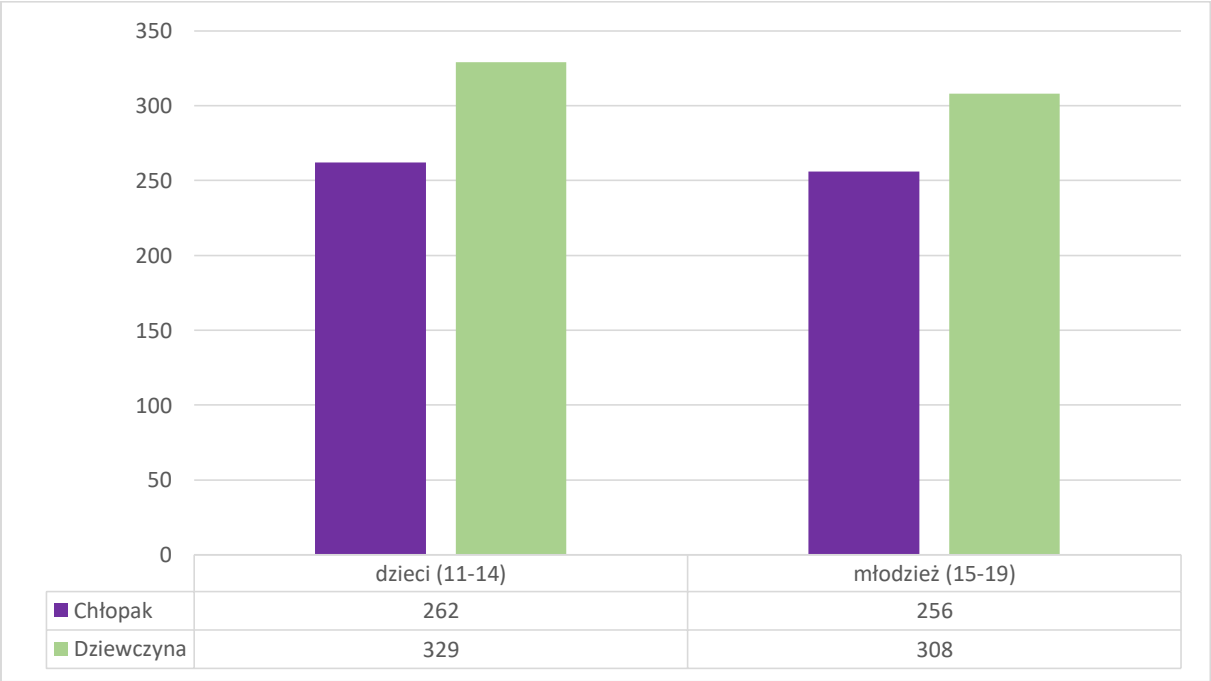

Podobnie jak w przypadku dorosłych badanych – badani uczniowie pochodzili głównie z miasta, co sprawia, że wyniki ankiety będą lepiej oddawać realia miasta niż terenów wiejskich.

Charakterystyka miejsca zamieszkania badanych uczniów

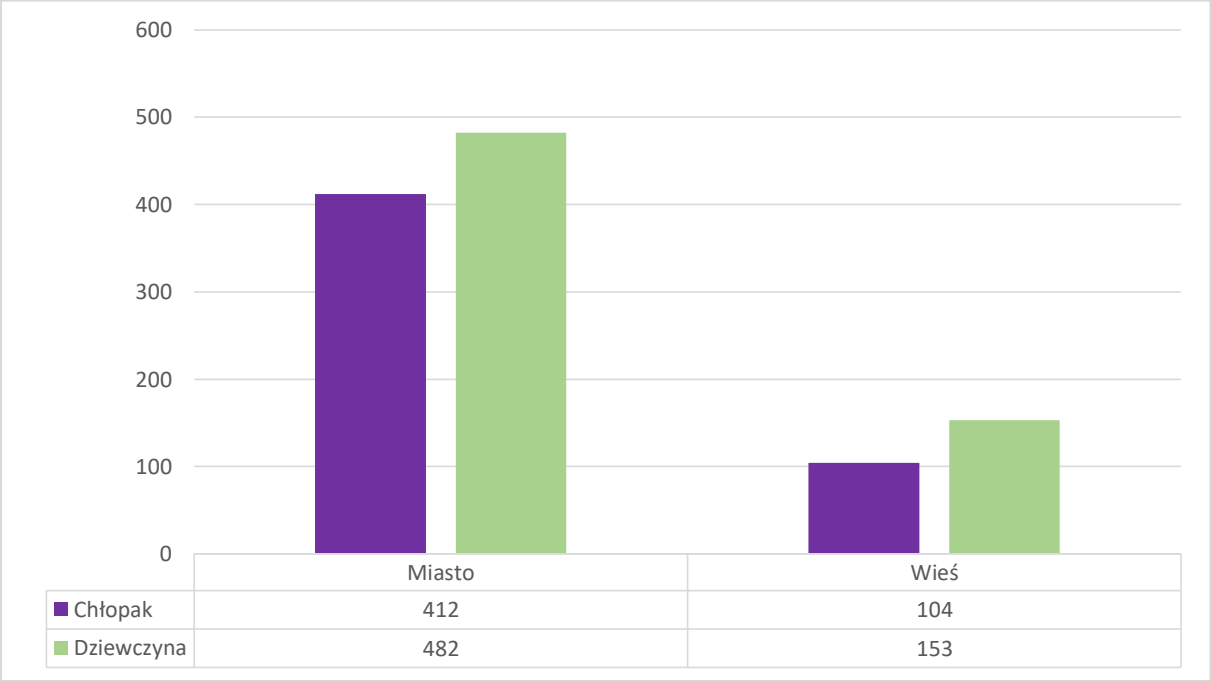

Podsumowując charakterystykę próby badawczej uczniów Augustowa można powiedzieć, że jest ona bardzo liczna i wystarczająco zróżnicowana, żeby na jej podstawie diagnozować doświadczane przez dzieci i młodzież problemy natury społecznej.

3.4. Procedura „tajemniczy klient”

Na terenie Augustowa została też przeprowadzona procedura „tajemniczy klient” polegająca na tym, że wyszkoleni pracownicy podając się za klientów próbowali kupić alkohol w sklepach na terenie Augustowa. Ankieta przygotowana na potrzeby opisania wyników procedury zawierała 11 pytań. Dotyczyły one reakcji sprzedawcy na tajemniczego klienta pod kątem skłonności do sprzedania mu alkoholu, a także atmosfery w sklepie oraz obecności (bądź nie) informacji dotyczących ograniczeń w sprzedaży alkoholu. Celem jest zapobieganie sytuacjom, w których sprzedawca podałby alkohol osobie wyglądającej na nieletnią nie poprosiwszy jej wcześniej o okazanie dowodu tożsamości. Realizacja następuje w dwóch etapach. W pierwszym z nich tzw. „tajemniczy klient” (przeszkolona przez specjalistę osoba, która niedawno ukończyła 18 rok życia i której wygląd oraz zachowanie budzą uzasadnione wątpliwości dotyczące jej pełnoletniości oraz osoba mająca za zadanie udawać osobę nietrzeźwą. Wybór „tajemniczych klientów” zgodnie z metodą rekrutacji sędziów

kompetentnych dokonuje monitorowanego zakupu alkoholu we wskazanych punktach sprzedaży. Następnie sporządzany jest raport z wyszczególnieniem punktów, gdzie doszło do kontrowersyjnej sprzedaży alkoholu.

Badaniu zostało poddanych 40 punktów sprzedaży napojów alkoholowych (dane zawarte w ankietach elektronicznych dotyczą 38 punktów). Poniższe wykresy przedstawiają charakterystykę badanych punktów sprzedaży napojów alkoholowych.

Liczba określonych rodzajów punktów sprzedaży poddanych procedurze TK

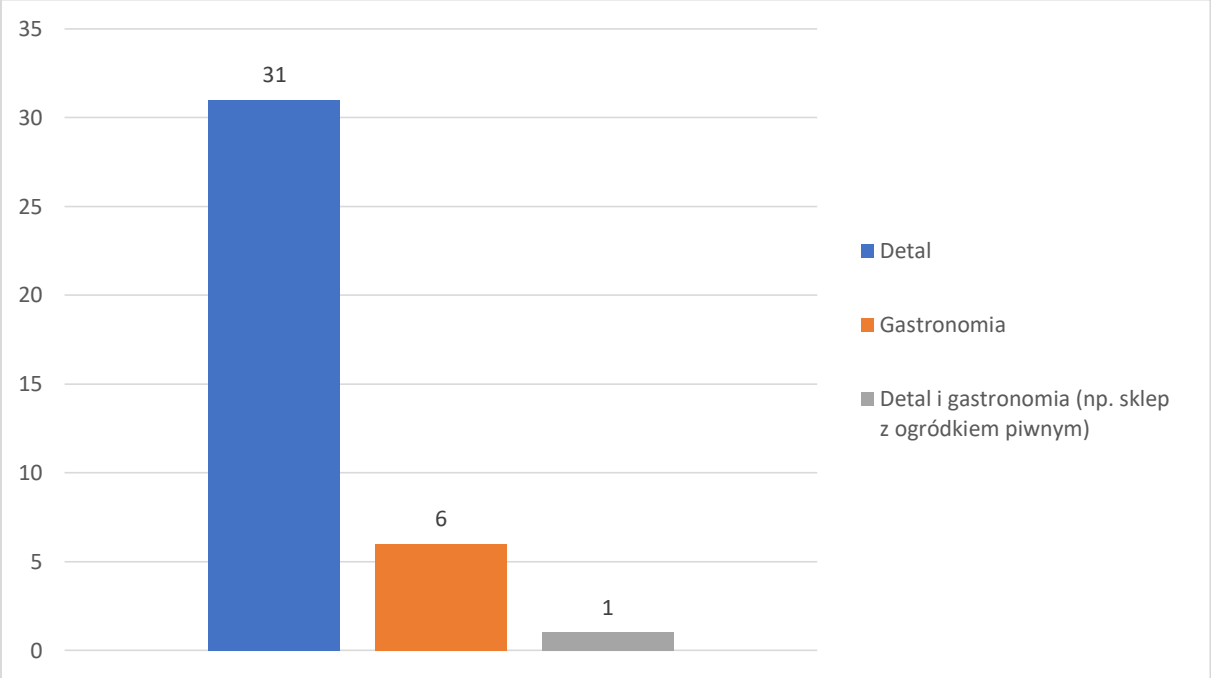

Liczba określonych rodzajów punktów sprzedaży detalicznej poddanych procedurze

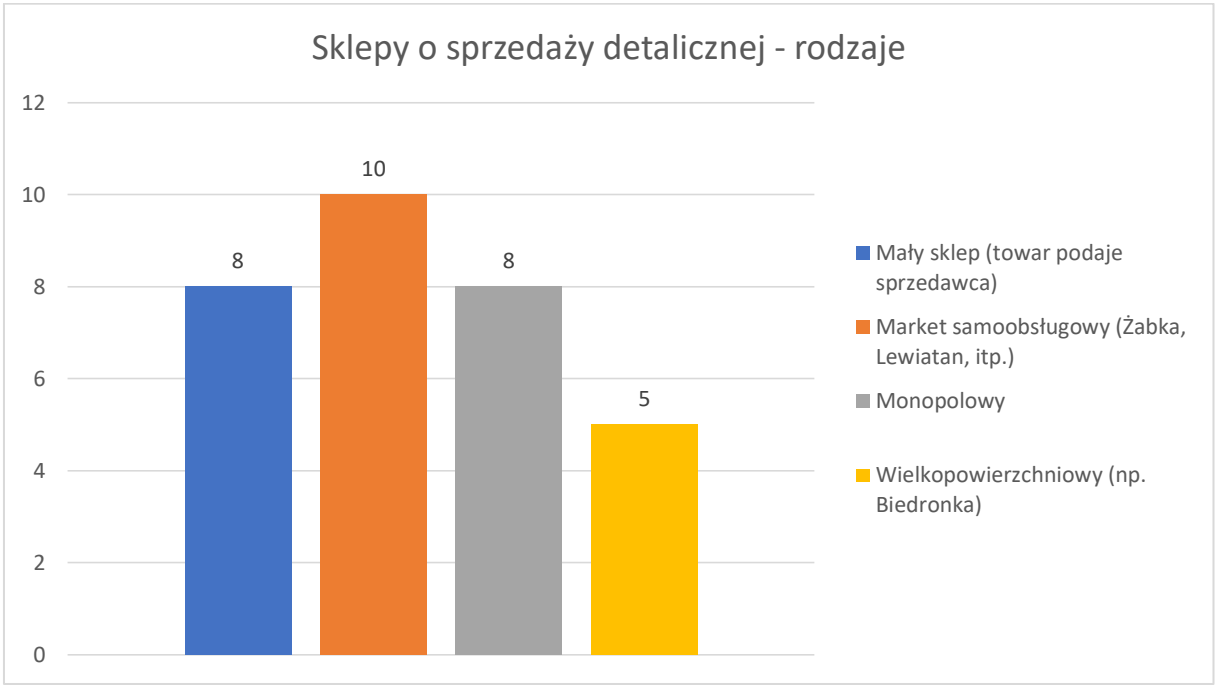

Na wykresach widać, że zdecydowana większość sklepów, w których potencjalnie można zakupić alkohol to sklepy cechujące się sprzedażą detaliczną, takie jak: market samoobsługowy (n = 10), mały sklep, w którym towar podaje sprzedawca (n = 8), sklep monopolowy (n = 8) i sklep wielkopowierzchniowy np. Biedronka lub Lidl (n = 5).

Rodzaje lokali gastronomicznych poddanych procedurze

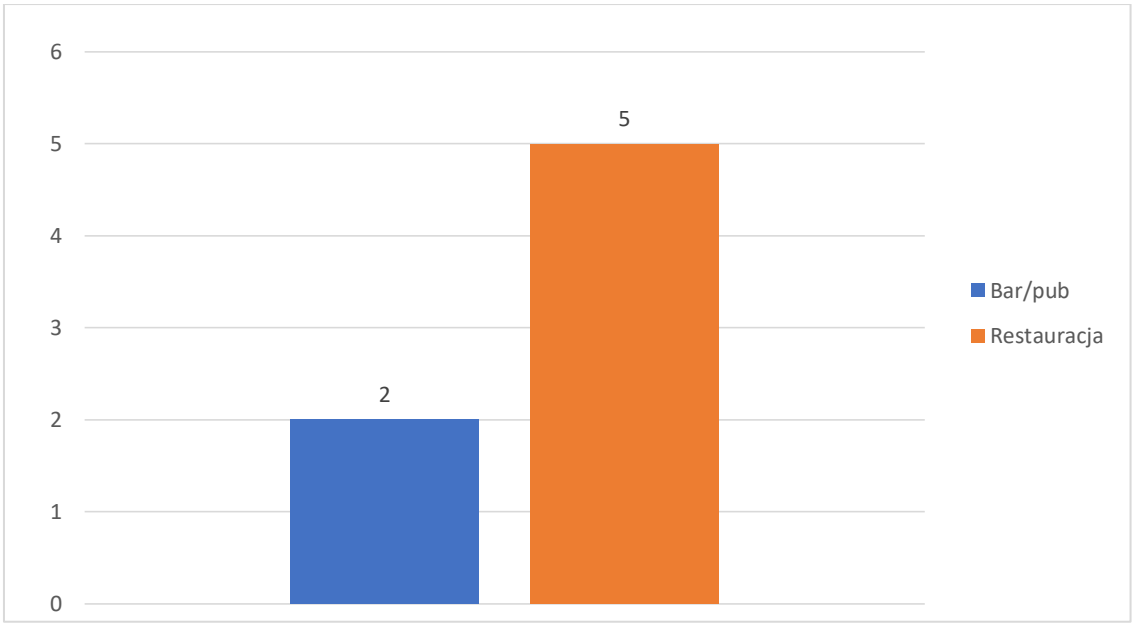

Wśród lokali gastronomicznych poddanych procedurze 2 z nich były barem, natomiast 5 restauracją.

4. Analiza danych zastanych

W niniejszym rozdziale zostaną przedstawione dane instytucjonalne, które pomogą uzyskać ogólny obraz badanych zagadnień oraz działalności organów mającej na celu zapobieganie problemom, które się z nimi wiążą.

4.1. Dane z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej

Cennym źródłem informacji dotyczących występujących na danym terytorium problemów społecznych są dane z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, na podstawie których można wstępnie zarysować obszary potencjalnie dysfunkcjonalne.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej to instytucja, której celem jest „przywrócenie lub zapewnienie samodzielności wszędzie tam, gdzie jest to możliwe, a tam gdzie nie – wspieranie i opiekowanie się gwarantujące godne życie”[2]. Ośrodek funkcjonujący na terenie miasta Augustów wykonuje szeroki zakres działań aby pomagać mieszkańcom Augustowa. Główne obszary problemów, w ramach których niósł pomoc MOPS w 2020 roku to: ubóstwo, bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba, bezradność w sprawach opiekuńczych i niepełnosprawność. W roku 2020 z pomocy MOPS-u skorzystało 1598 osób (904 rodziny). Rodzin dotkniętych problemem uzależnienia od alkoholu, którym niósł pomoc MOPS było 51, natomiast tych dotkniętych problemem uzależnienia od narkotyków: 5. Rodzin zmagających się z problemem przemocy, w przypadku których interweniował ośrodek było 7.

Rodzaj problemu	Liczba rodzin objętych wsparciem
Długotrwała lub ciężka choroba	481
Ubóstwo	426
Bezrobocie	398
Bezradność w sprawach opiekuńczych	211
Niepełnosprawność	148
Bezdomność	53

[2] Raport MOPS, 2020, s. 2

Alkoholizm	51
Potrzeba ochrony macierzyństwa	20
Trudności w przystosowaniu po pobycie w zakładzie karnym	13
Przemoc w rodzinie	7
Narkomania	4
Zdarzenia losowe	2

Tabela 1, liczba rodzin objętych wsparciem MOPS w zależności od przyczyny

Należy pamiętać, że dane statystyczne z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej pomagają uzyskać pełniejszy obraz badanego miasta jednak nie mogą stanowić głównego źródła wiedzy o realnie istniejących na danym obszarze zagrożeń. Przy interpretowaniu podobnych danych nie można zapomnieć o tym, że niska liczba rodzin objętych wsparciem niekoniecznie oznacza realnie niskie rozpowszechnienie danego zjawiska. W zależności od zagadnienia różna liczba rodzin będzie oznaczała coś innego. Można przypuszczać, że osoby w trudnej sytuacji wynikającej z niepełnosprawności czy choroby chętniej zgłoszą się po pomoc instytucji niż dziecko doświadczające przemocy, które z oczywistych względów może nie posiadać wystarczającej wiedzy lub odwagi by to uczynić. Ponadto oddziaływania MOPSu kierowane są najczęściej do osób, u których dysfunkcjonalność wynikająca z danego zjawiska przekroczyła pewien poziom krytyczny, nie można na podstawie takich danych wnioskować o natężeniu zachowań, które znajdują się na wcześniejszym poziomie i dopiero zwiastują poważniejszy problem (np. picie niewielkich ilości alkoholu przez bardzo młode osoby, co w dalszej konsekwencji może prowadzić do alkoholizmu).

Pracą socjalną w ramach procedury „Niebieskiej Karty" zostało objętych 113 osób. Warto nadmienić, że z powodu pandemii działania służb związanych z realizacją tej procedury prowadzone były w formie rozmów telefonicznych. Taka forma – choć w pełni zrozumiała – może budzić pewne wątpliwości względem swojej skuteczności, a tym samym uzasadniać przeprowadzenie rzetelnej diagnozy w tym zakresie.

Sprawozdanie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej raportuje, że rok 2020 obfitował w liczne trudności wynikające z realiów pandemicznych, które wymagały dostosowania się do całkiem nowych okoliczności. Mając to na względzie należy być przygotowanym

na zdiagnozowanie nasilenia istniejących w społeczności dysfunkcji wynikającego z trudnego doświadczenia pandemii[3].

4.2. Działania profilaktyczno-interwencyjne realizowane na terenie Augustowa

W Augustowie obecne są różne rozwiązania nakierowane na zapobieganie lub rozwiązywanie występujących na jego terenie problemów natury społecznej. Realizowane są również programy i strategie mające na celu poprawę sytuacji mieszkańców miasta. W ramach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej dostępne są następujące formy pomocy:

Rysunek 2. Formy pomocy funkcjonujące w ramach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Augustowie.

W Augustowie realizowane są programy i strategie mające na celu profilaktykę oraz rozwiązywanie problemów społecznych wśród mieszkańców. Dla miasta została opracowana strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Miasta Augustów na lata 2017 – 2025. W jej ramach realizuje się oddziaływania w takich obszarach jak: uzależnienia,

[3] Badania pokazują, że w trakcie trwania pandemii COVID-19 wskaźnik depresji wzrósł: https://www.webmd.com/lung/covid-19-depression#2-4 Michael W. Smith, MD on October 07, 2021

bezrobocie, ubóstwo, bezdomność, przemoc w rodzinie, problemy seniorów i osób niepełnosprawnych, pomoc społeczna.

Działalność Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Augustowie, działa na podstawie przepisów Ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. MKRPA realizuje następujące działania:

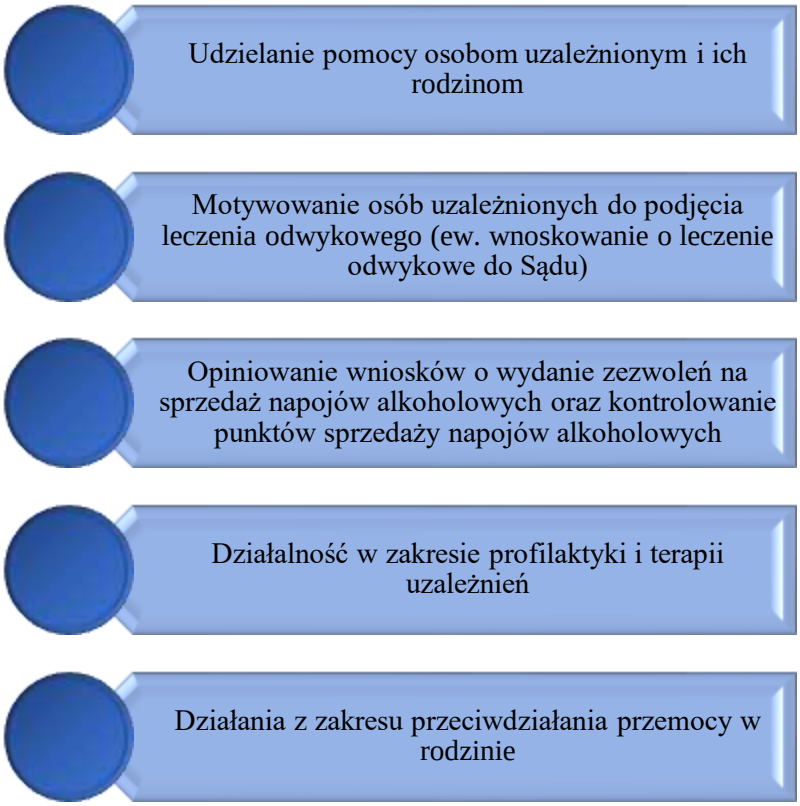

Rysunek 3. Prezentacja działań podejmowanych przez Miejską Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

4.3. Diagnoza z 2018 roku – stosowanie używek przez dorosłych mieszkańców

Ważnym punktem wyjścia i odniesienia dla niniejszego raportu jest diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych oraz badanie ESPAD przeprowadzone w 2018 roku przez „Oficynę Profilaktyczną". Niebagatelne znaczenie zdaje się mieć prześledzenie trajektorii przemian jakie mogły zajść na terenie Augustowa w wyniku niewątpliwie stresującego i przysparzającego wielu trudności doświadczenia jakim jest stan globalnej pandemii.

4.3.1. Dorośli - problem alkoholowy

Diagnoza występowania problemu z nadmiernym spożywaniem alkoholu wśród osób dorosłych została opracowana na podstawie badań ankietowych 153 mieszkańców Augustowa. Wynikało z niej, że 16% ankietowanych spożywa alkohol codziennie, co jest równoznaczne z piciem w sposób ryzykowny. 21% ankietowanych deklarowało spożycie alkoholu kilka razy w tygodniu, 18% kilka razy w miesiącu, 16% kilka razy w roku, a 29% zadeklarowało niespożywanie alkoholu w ogóle. Najczęściej spożywanym napojem alkoholowym jest piwo (70% pijących), w dalszej kolejności wino (33%) i wódka (31%). Największy odsetek badanych (49%) deklaruje, że w ciągu dnia, w którym piją wypijają 3-4 porcje alkoholu[4], co przekracza rekomendowaną i uchodzącą za nieszkodliwą dzienną dawkę spożywanego alkoholu (1-2 porcje). 33% osób raportowało doświadczenie picia w pracy, a 25% ankietowanych minimum raz wsiadło za kierownicę pod wpływem alkoholu. 10% osób deklaruje, że picie alkoholu w trakcie ciąży nie ma wpływu na rozwój dziecka, a 27% ankietowanych twierdzi, że widziało kobiety w ciąży pijące alkohol na terenie miasta Augustowa. Diagnoza problemu alkoholowego przeprowadzona w 2018 roku sugeruje występowanie zagrożeń na tym polu oraz mobilizuje do szczególnego przyjrzenia się tej kwestii, pamiętając, że spożywanie alkoholu przez osoby dorosłe nie pozostaje bez wpływu na inne grupy wiekowe, w tym dzieci i młodzież.

4.3.2. Dorośli - problem nikotynowy

Diagnoza problemu nikotynowego z perspektywy dorosłych mieszkańców Augustowa wykazała, że pali 52% mieszkańców, z czego 35% jest nałogowymi palaczami (pali codziennie). Badanie wskazało, że choć znaczna większość respondentów zdaje sobie sprawę ze szkodliwości palenia papierosów, nie powstrzymuje ich to przed trwaniem w nałogu. Z badań GUS wynika, że 19% Polaków pali codziennie, co sprawia, że miasto Augustów plasuje się wysoko na skali rozpowszechnienia palenia.

4.3.3. Dorośli - problem narkotykowy

Raport obejmuje również kwestię narkotyków oraz dopalaczy. Do najważniejszych rezultatów przeprowadzonej diagnozy zaliczyć można fakt, że 22% ankietowanych zażywało narkotyki **kiedykolwiek**, podczas gdy 6% deklaruje zażywanie **codziennie.**

[4] przyjmuje się, że jedna porcja zawiera 10g czystego alkoholu. Tyle zawarte jest w ok. 250ml piwa o mocy 5%, w ok. 100ml wina o mocy 12% oraz w ok. 30ml wódki o mocy 40%, patrz: http://www.parpa.pl/index.php/szkody-zdrowotne-i-uzaleznienie/autodiagnoza, (dostęp: 10.09.2018)

Najpopularniejszym środkiem psychoaktywnym jest marihuana (80% zażywających). 19% ankietowanych deklaruje, że narkotyki są w mieście łatwe do zdobycia, a 8%, że zna osobę, u której można zdobyć narkotyki. Choć narkotyki są zjawiskiem, przy którym zaleca się ostrożność w formułowaniu optymistycznych wniosków, wyniki z diagnozy osób dorosłych z 2018 roku nie wydają się być wystarczające do zdiagnozowania poważnego problemu w tym obszarze.

5. Badanie dorosłych – opinia o lokalnych problemach

Celem przyjrzenia się temu jak są postrzegane lokalne problemy Augustowa przez mieszkańców oraz działające na terenie miasta instytucje zostanie przedstawiona opinia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, a także opinia mieszkańców z 2016 roku skonfrontowana z opinią mieszkańców pozyskaną w toku przeprowadzonych badań, tj. z 2021 roku. Według raportu Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej z 2020 roku w Augustowie brakuje wsparcia dla starzejącego się społeczeństwa, np. w postaci środków na Domy Pomocy Społecznej, Rodzinne i Dzienne Domy Pomocy Społecznej, które zapewniłyby opiekę starszym mieszkańcom. Ponadto brakuje środków na dla profesjonalistów działających w ramach poradnictwa specjalistycznego: prawnego, psychologicznego, rodzinnego oraz pedagogicznego, co może przekładać się na wyższą skalę problemów w tych obszarach.

5.1. Opinia mieszkańców z 2016 roku

Na potrzeby stworzenia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Miasta Augustów na lata 2017 – 2025[5] została w 2016 roku przeprowadzona ankieta wśród mieszkańców, w której zapytano o najważniejsze ich zdaniem problemy obecne w Augustowie. Poniższy wykres przedstawia wyniki ankiety:

[5] Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Augustowie, *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Miasto Augustów na lata 2017-2015,* Augustów, 2016.

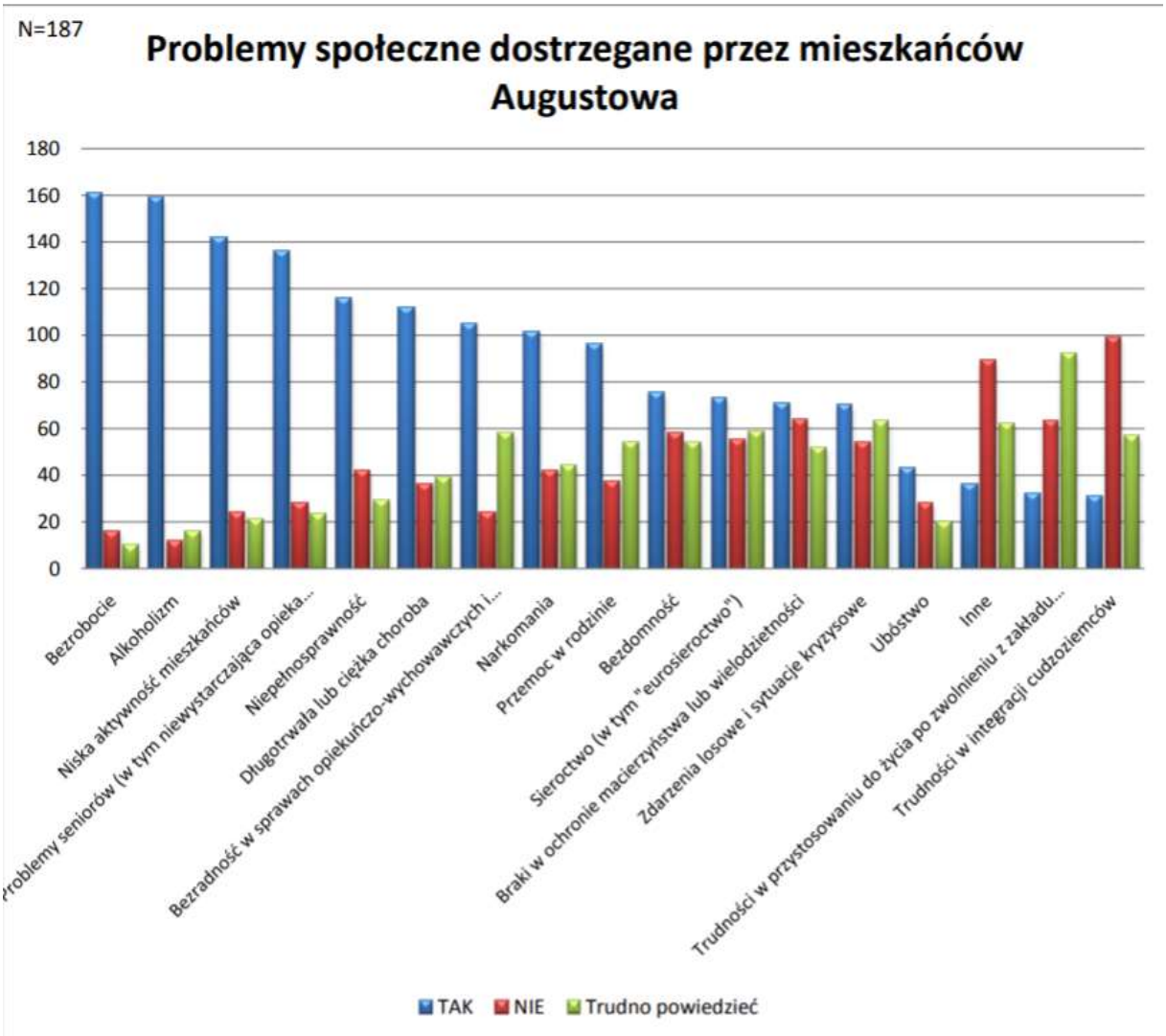

Wykres 1 Opinia dorosłych mieszkańców Augustowa z 2016 roku. Źródło: Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Miasta Augustów

Jak widać na wykresie, w 2016 roku za najważniejsze problemy społeczne mieszkańcy Augustowa oceniali bezrobocie, alkoholizm, niską aktywność mieszkańców, niezapewnianie wystarczającej opieki seniorom, niepełnosprawność, ciężkie choroby, a także bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych, narkomanię i przemoc w rodzinie.

5.2. Opinia mieszkańców z 2021 roku

W ramach niniejszej diagnozy mieszkańcy również zostali zapytani o opinię w kwestii problemów występujących w Augustowie. 309 mieszkańców zostało zapytanych o częściowo tożsame, a częściowo odmienne kwestie niż w diagnozie z 2016 roku co wynika z odmiennych celów diagnozy. Odpowiedzi kształtują się następująco:

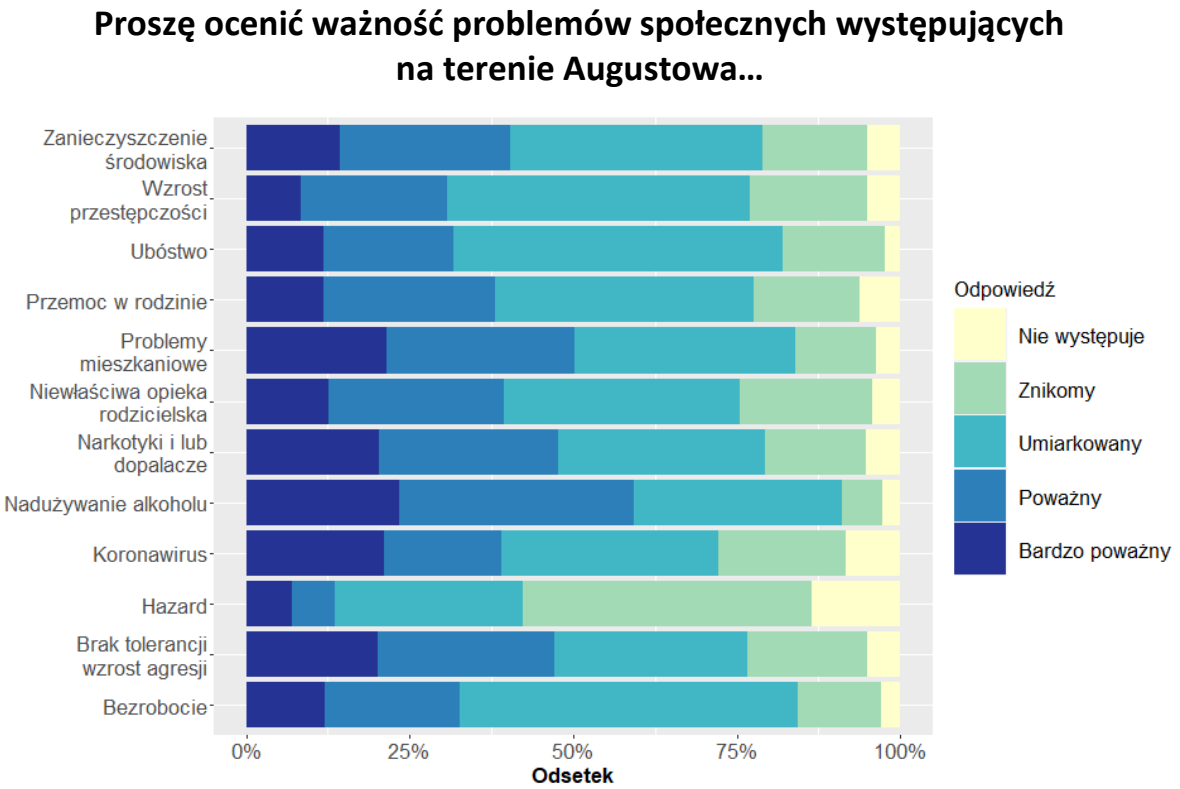

Opierając się na kryterium przypisania przez respondentów oceny „Poważny" oraz „Bardzo poważny" możemy wyszczególnić zjawiska budzące największy niepokój. Są to (idąc od zjawisk ocenionych jako najpoważniejsze): nadużywanie alkoholu, problemy mieszkaniowe, brak tolerancji oraz wzrost agresji, narkotyki i dopalacze, zanieczyszczenie środowiska, przemoc w rodzinie, niewłaściwa opieka rodzicielska i koronawirus. Najbardziej rzuca się w oczy wysokie miejsce alkoholizmu w obu diagnozach. Warta odnotowania jest też stosunkowo wysoko notowana skala problemów powstałych w wyniku pandemii koronawirusa, która z oczywistych względów nie mogła zostać oceniona w 2016 roku, natomiast w roku 2021 mogła przynieść wiele (często negatywnych) efektów.

Mieszkańcy zostali zapytani również o to co ich zdaniem jest najpoważniejszym problemem/zagrożeniem młodzieży z Augustowa. Respondenci mogli wpisać swoją własną odpowiedź czy przemyślenia. Skupiały się one głównie na zagrożeniach związanych z narkotykami, spożyciem alkoholu, przemocą oraz uzależnieniem od nowoczesnych

technologii. Często podnoszona była też kwestia braku perspektyw dla młodych ludzi oraz niewielka oferta zajęć, w których mogliby się rozwijać. Niektórzy zwracali również uwagę na negatywny wpływ pandemii na młodzież. Poniżej znajdują się przykładowe wypowiedzi mieszkańców, które dobrze reprezentują wiodące opinie wśród badanych osób:

- „narkotyki alkohol Internet”
- „internet, nadużywanie komputera”
- „palenie papierosów, picie alkoholu”
- „brak ruchu fizycznego, zbyt długo czas spędzany przed komputerem, narkotyki”
- „mała ilość zorganizowanych form spędzania czasu wolnego.”
- „brak perspektyw do pracy i życia w Augustowie, migracja do innych miast”

5.2.1. Przemoc

Mieszkańcy zostali również zapytani o skalę problemu przemocy w Augustowie, m. in. o to ile znają rodzin, w których obecna jest przemoc.

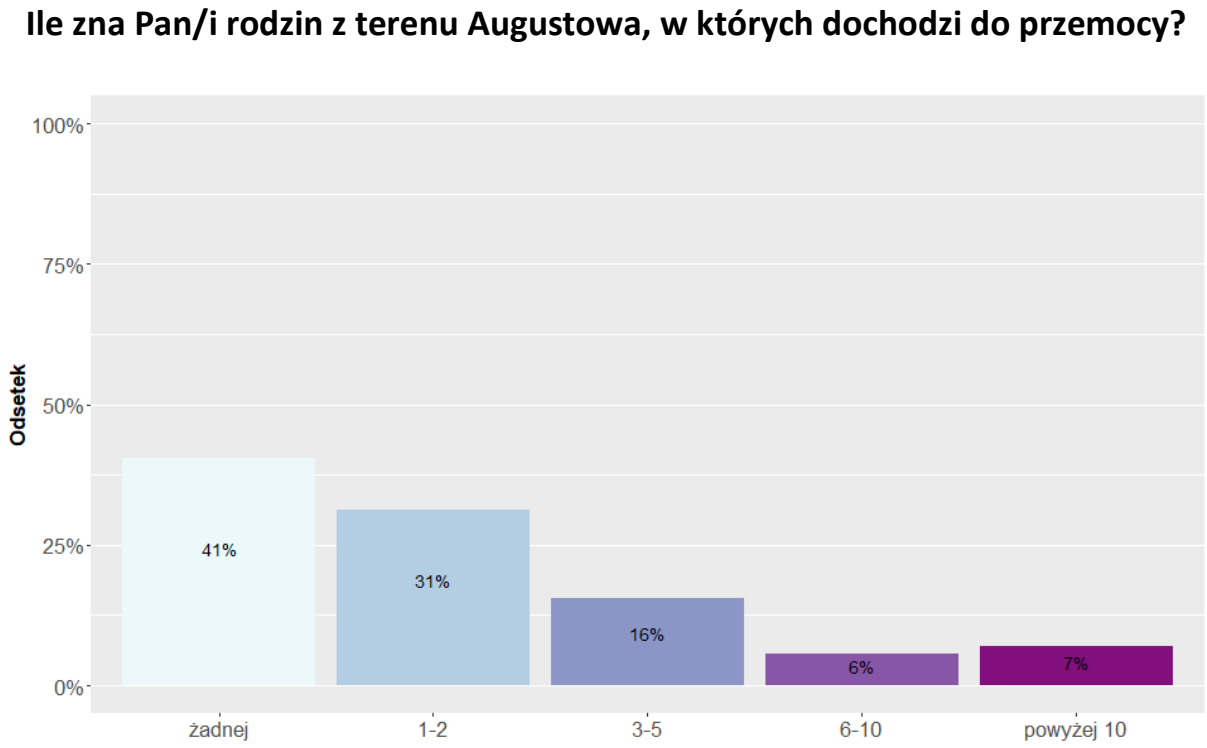

Jak widać ponad połowa respondentów zna minimum jedną taką rodzinę. Aż 16% zna od 3 do 5 takich rodzin, a aż 7% osób deklaruje, że zna ponad 10 takich sytuacji. Oczywistym jest, że różni ludzie mogą różnie rozumieć pojęcie przemocy jednakże takie dane zdają się sugerować poważny problem w tym obszarze.

Badani zostali następnie zapytani o to kto najczęściej pada ofiarą przemocy.

Kto najczęściej, Pani/Pana zdaniem pada ofiarą przemocy w rodzinie?

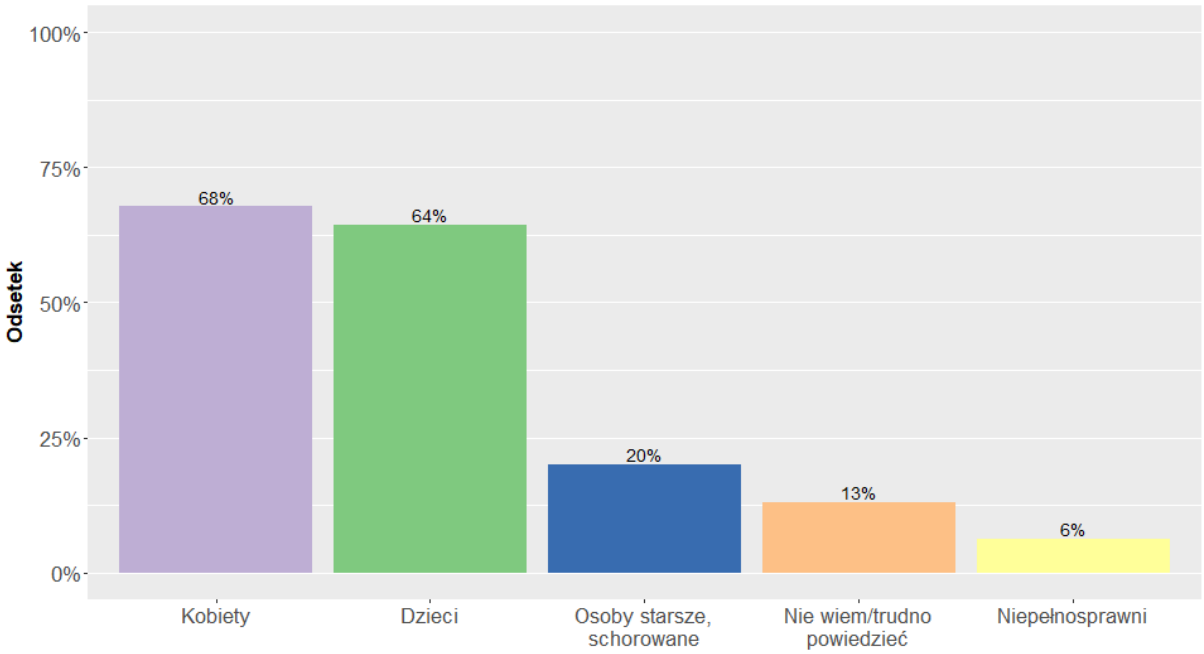

Zdecydowana większość wymieniała kobiety (67%) i dzieci (64%) jako główne ofiary przemocy w rodzinie. Wśród odpowiedzi „Inne" pojawiło się 5 odpowiedzi sugerujących mężczyzn.

5.2.2. Używki

Mieszkańcy zostali również bardziej szczegółowo zapytani o problem nadmiernego spożycia alkoholu i narkotyków w mieście. Poniższe wykresy przedstawiają odpowiedzi na pytania dotyczące ich doświadczeń z osobami spożywającymi alkohol lub używki.

Ile zna Pan/i osób, które zażywają narkotyki (w tym marihuanę i dopalacze)?

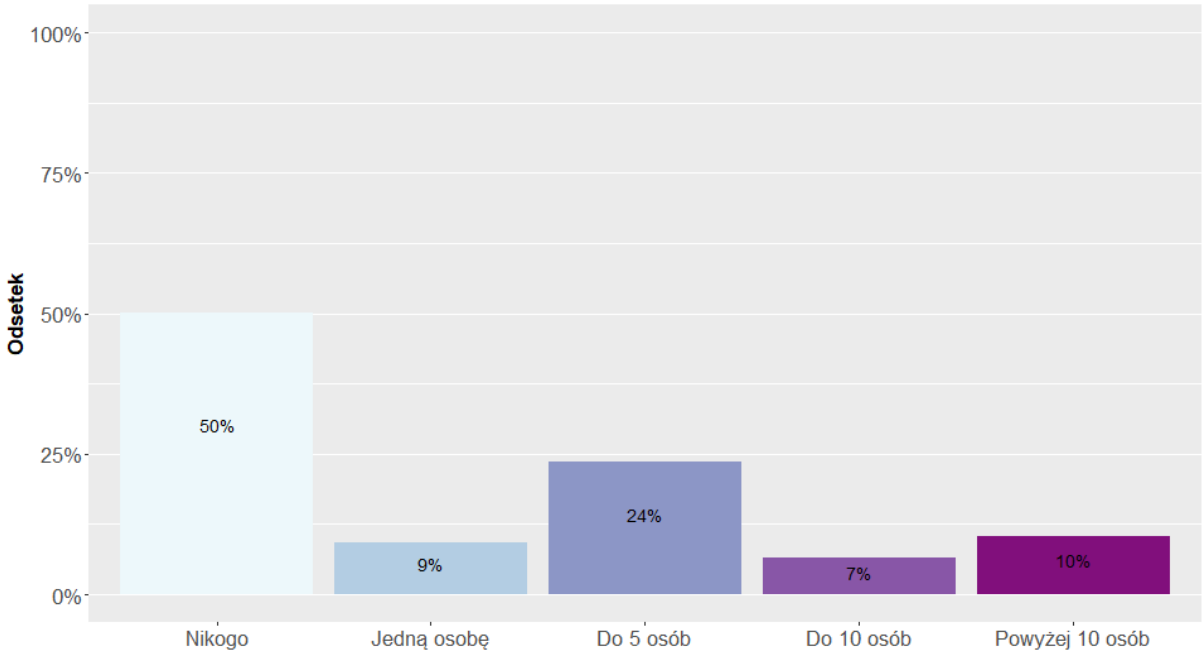

Połowa badanych nie zna ani jednej osoby zażywającej narkotyki. Jedną taką osobę zna 9% odpowiadających, natomiast blisko jedna czwarta zna do 5 takich osób. Pozostali mieszkańcy (17%) znają wiele takich osób.

Czy osoby zażywające substancje psychoaktywne w miejscu Pana/i zamieszkania stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa?

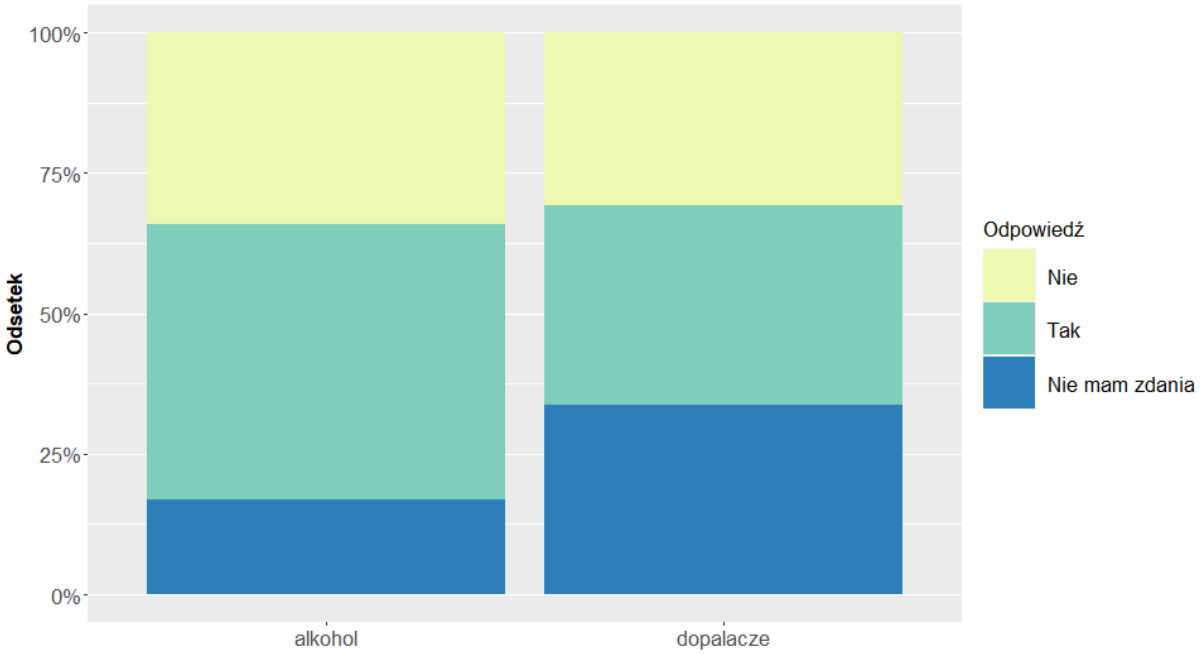

Jak widać osoby pijące alkohol są częściej opisywane jako stwarzające zagrożenie dla bezpieczeństwa niż osoby zażywające narkotyki. W przypadku narkotyków widać też, że zdecydowanie więcej respondentów odpowiedziało „Nie mam zdania", co sugeruje, że z osobami pod wpływem narkotyków spotykają się rzadziej lub nie potrafią ich tak dobrze rozpoznać, przez co trudniej jest im wyrobić sobie jednoznaczną opinię w tej kwestii. Jest to zgodne z wiedzą, że połowa badanych nie zna ani jednej osoby zażywającej narkotyki, przez co ich doświadczenie z zachowaniami takich osób jest minimalne jeśli nie zerowe. Mimo wszystko w przypadku obu pytań daje się zauważyć tendencję do negatywnej oceny zachowań osób, które spożywają alkohol lub narkotyki w miejscu zamieszkania badanych.

Czy był/a Pan/i świadkiem nieodpowiednich zachowań związanych ze spożywaniem alkoholu? (np. awantury, głośne zachowania młodzieży, wandalizm, doznanie krzywdy)

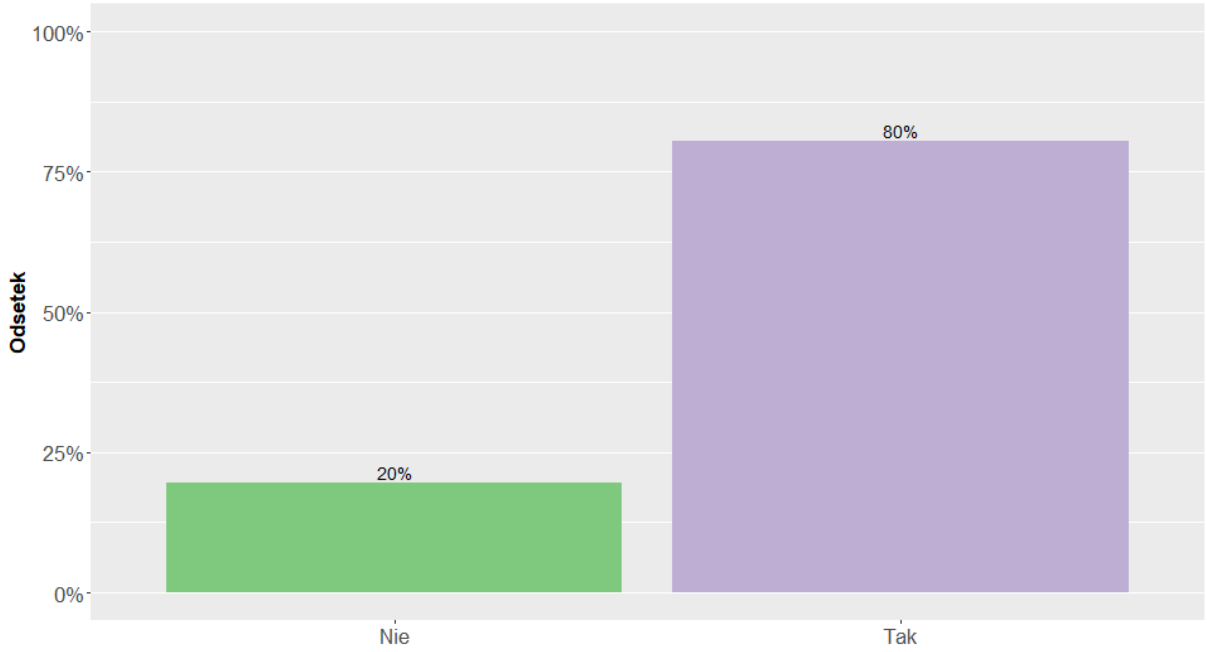

Którego z poniższych wydarzeń związanych ze spożywaniem alkoholu był/a Pan/i świadkiem w ostatnim półroczu?

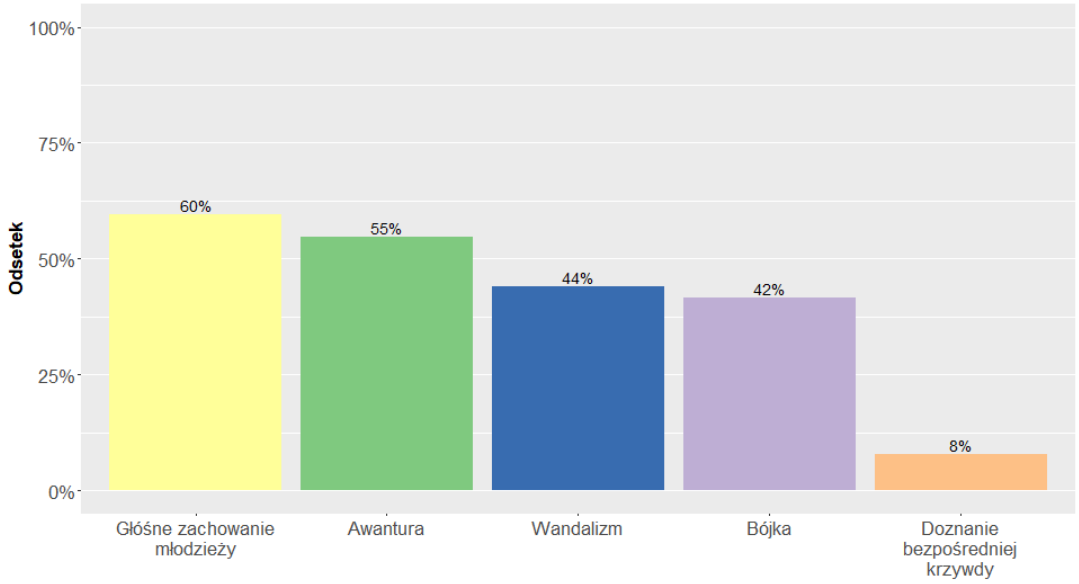

Jak widać na wykresie powyżej, respondenci deklarują, że najczęściej byli świadkami głośnego zachowania młodzieży jako zdarzenia związanego ze spożywaniem alkoholu. Prawie połowa mieszkańców (48%) zaznaczyła taką odpowiedź. 44% osób zaznaczyło, że byli świadkami awantur, a nieco mniej zadeklarowało obserwowanie wandalizmu i bójek.

Czy był/a Pan/i świadkiem nieodpowiednich zachowań związanych ze spożywaniem narkotyków? (np. awantury, głośne zachowania młodzieży, wandalizm, doznanie krzywdy)

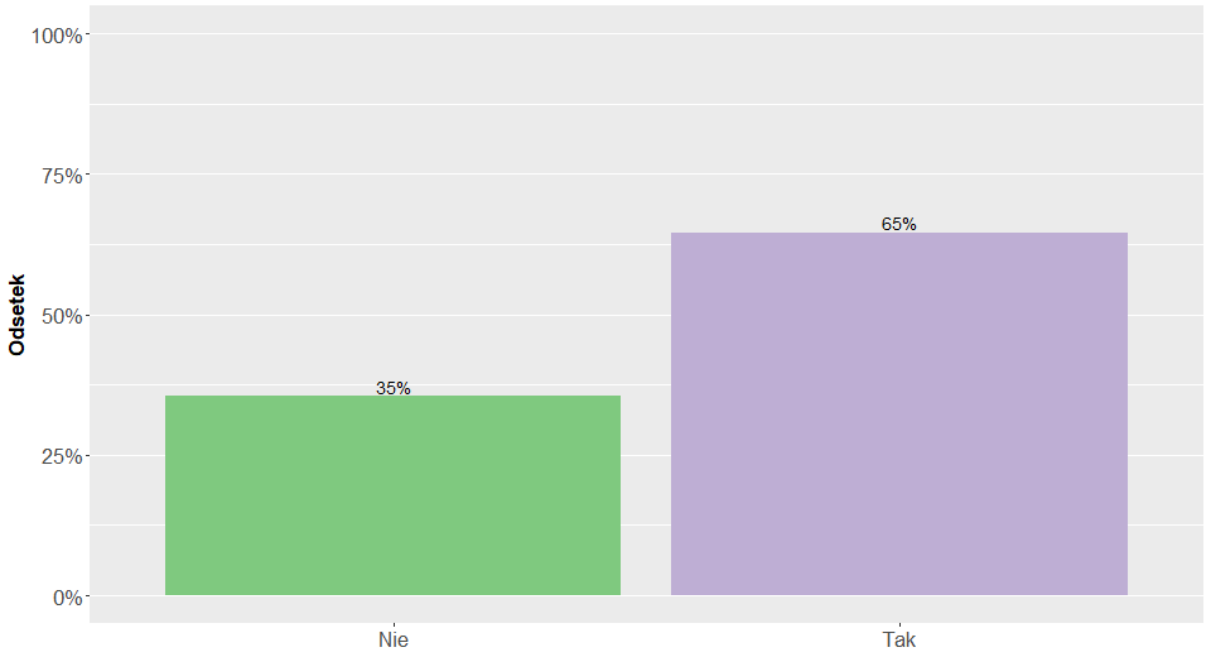

Którego z poniższych wydarzeń związanych z zażywaniem narkotyków/dopalaczy był/a Pan/i świadkiem w ostatnim półroczu?

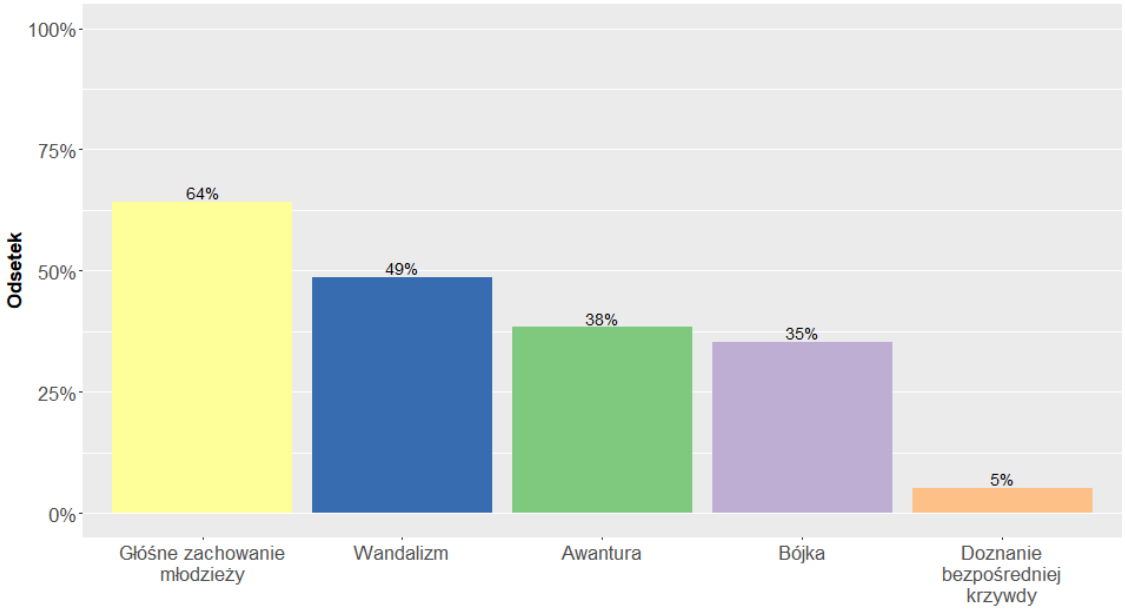

W przypadku narkotyków głośne zachowanie młodzieży również było najczęściej raportowane, bo przez aż 42% badanych. Jednakże po raz kolejny w przypadku narkotyków wiele osób (35%) zadeklarowało brak w ogóle doświadczeń tego rodzaju, co może sugerować, że nie byli często świadkami zachowań osób po spożyciu narkotyków.

W ankiecie mieszkańcy zostali również zapytani o to jaka, ich zdaniem, jest dostępność alkoholu dla dzieci i młodzieży. Poniższy wykres przedstawia wyniki.

Jaka jest Pan/i zdaniem dostępność alkoholu na terenie Augustowa dla młodzieży poniżej 18 roku życia?

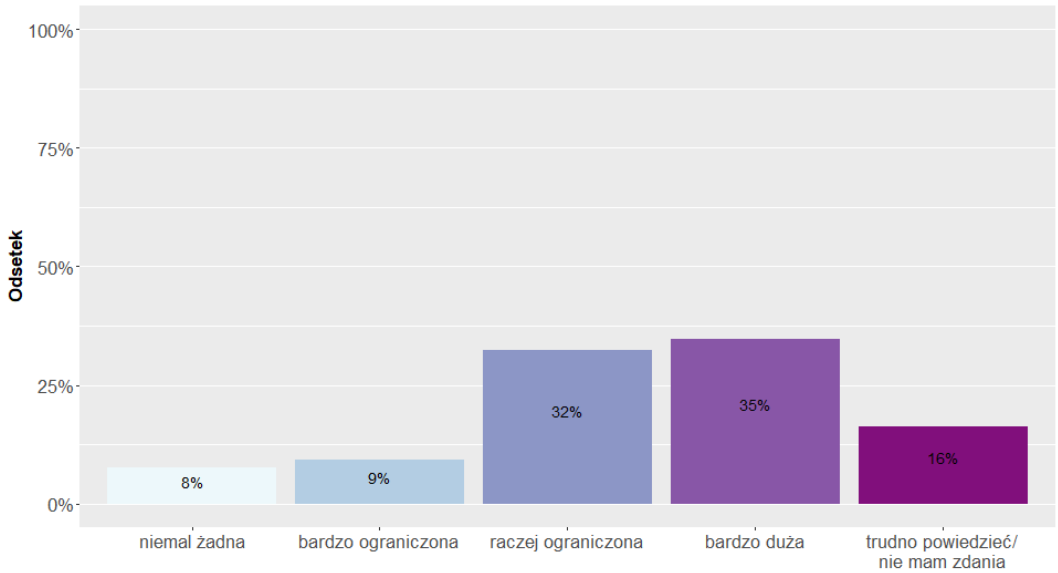

Zdaniem 35% odpowiadających dostępność jest bardzo duża. 32% osób odpowiedziało, że dostępność raczej jest ograniczona. Sumarycznie aż 57% osób oceniło alkohol jako raczej możliwy do zdobycia przez młodych ludzi.

Uważa Pan/i, że na terenie Augustowa nabyć narkotyki jest...

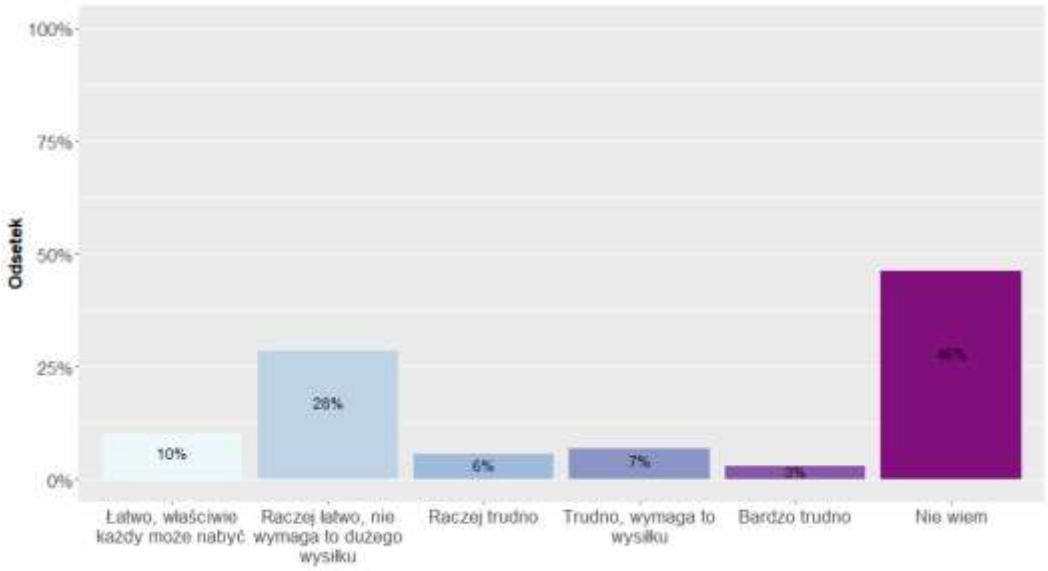

W przypadku opinii co do łatwości nabycia narkotyków w Augustowie zdanie kształtowało się nieco inaczej. Blisko połowa respondentów przyznała się do niewiedzy w tym zakresie. 28% osób oceniło, że raczej łatwo jest nabyć narkotyki, jednak już tylko 10% oceniło, że jest to bardzo łatwe.

Czy wie Pan/i, gdzie na terenie Augustowa można kupić narkotyki?

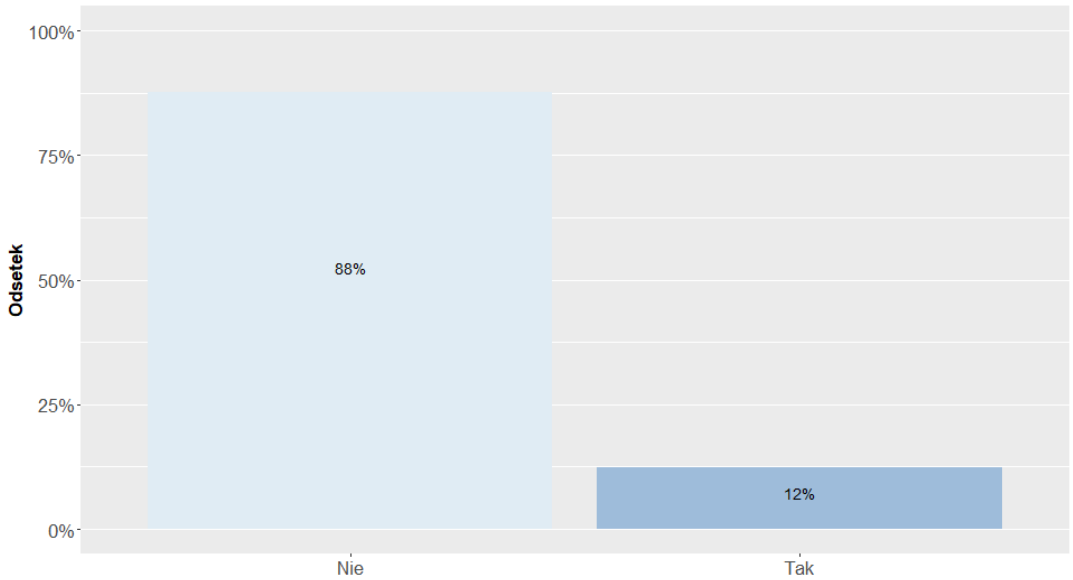

Ze względu na specyfikę ostatnich dwóch lat w ankiecie zostały uwzględnione również pytania odnoszące się do wpływu pandemii COVID-19 na skalę lokalnych zagrożeń Augustowa.

Pani/ Pana zdaniem spożycie alkoholu w środowisku lokalnym w okresie pandemii COVID-19...

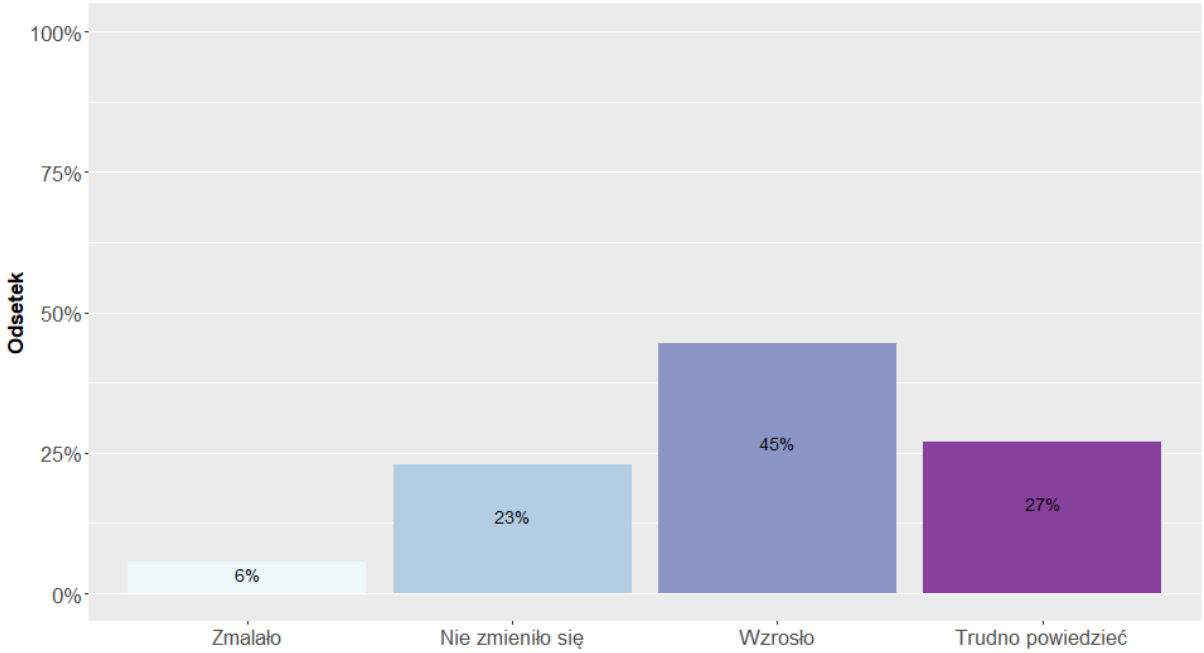

Widzimy, że prawie dwukrotnie więcej badanych odpowiedziało, że spożycie alkoholu w okresie pandemii wzrosło niż że się nie zmieniło. Jest to zgodne z doniesieniami o negatywnym wpływie pandemii na zdrowie psychiczne ludzi na całym świecie, co z kolei może przekładać się na wzrost spożycia alkoholu spowodowany trudnymi doświadczeniami i pogorszonym stanem psychicznym.

Mieszkańcy zostali również zapytani o ich postrzeganie różnicy między alkoholem zawartym w piwie a w tym obecnym w wódce. Jak wiadomo alkohol jako wyizolowana substancja nie ma odmiennej charakterystyki i szkodliwości w zależności od tego w jakim napoju alkoholowym się znajduje, w każdym jej szkodliwy potencjał – jako samej substancji – jest jednakowy. Różnicowanie szkodliwości alkoholu w zależności od rodzaju spożywanego napoju może sugerować skłonności do bagatelizowania szkodliwości tej substancji.

Czy uważa Pan/i, że alkohol zawarty w piwie jest mniej szkodliwy niż ten w wódce?

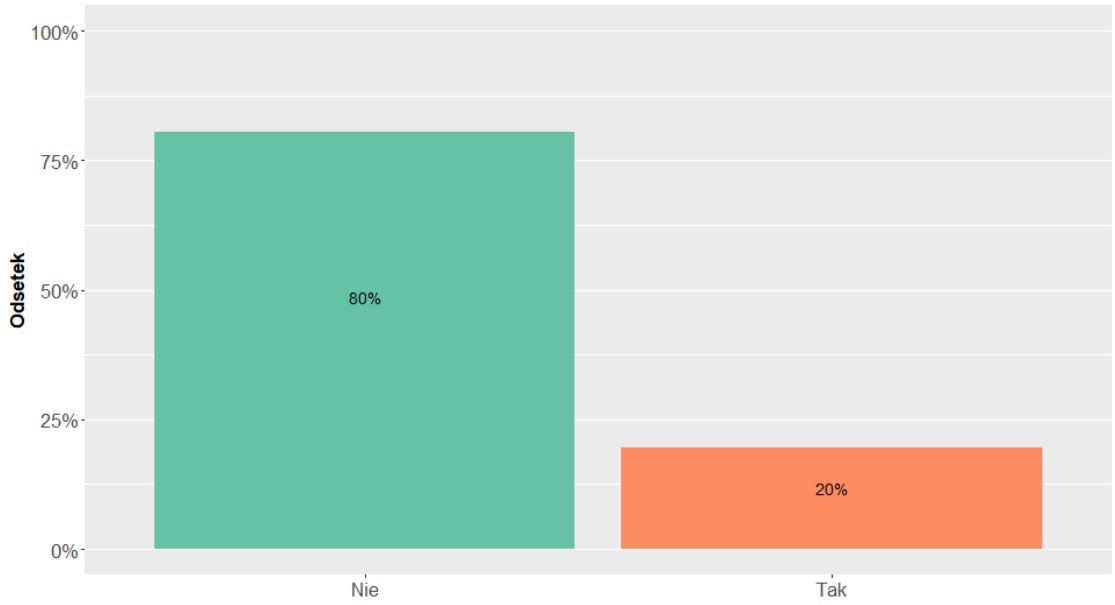

Jak widać jedna piąta badanych odpowiedziała, że alkohol zawarty w piwie jest mniej szkodliwy. To stosunkowo dużo. Dorośli powinni być świadomi tego, że niezależnie od stężenia substancji jej szkodliwy potencjał pozostaje niezmieniony.

Badani zostali również zapytani o ich własne doświadczenia z alkoholem i narkotykami celem rozpoznania tendencji w tym zakresie dorosłej części społeczności.

Jak często spożywa Pan/i alkohol (w tym piwo)?

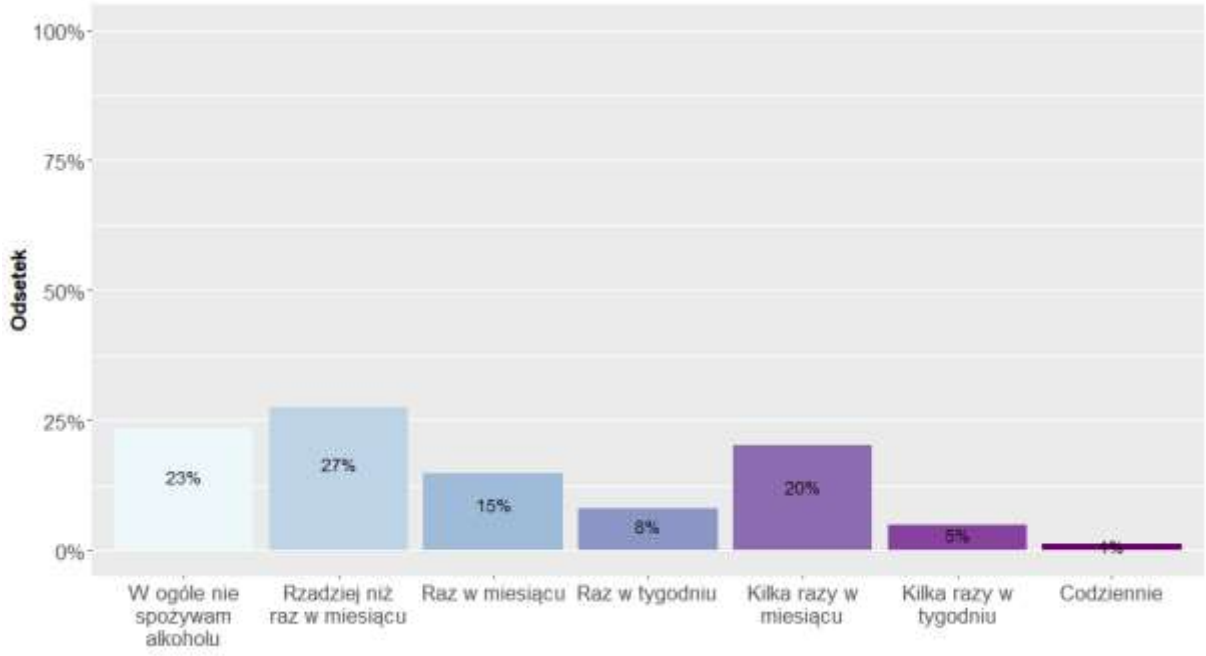

Dorośli deklarują stosunkowo niskie spożycie alkoholu. Tylko 6% osób pije alkohol kilka razy w tygodniu, z czego jedna szósta pije codziennie. Trzeba pamiętać jednak o tym, że dane te są najpewniej wielokrotnie zaniżone ze względu na specyfikę próby.

Czy kiedykolwiek zażył/a Pan/i środek uznawany za narkotyk?

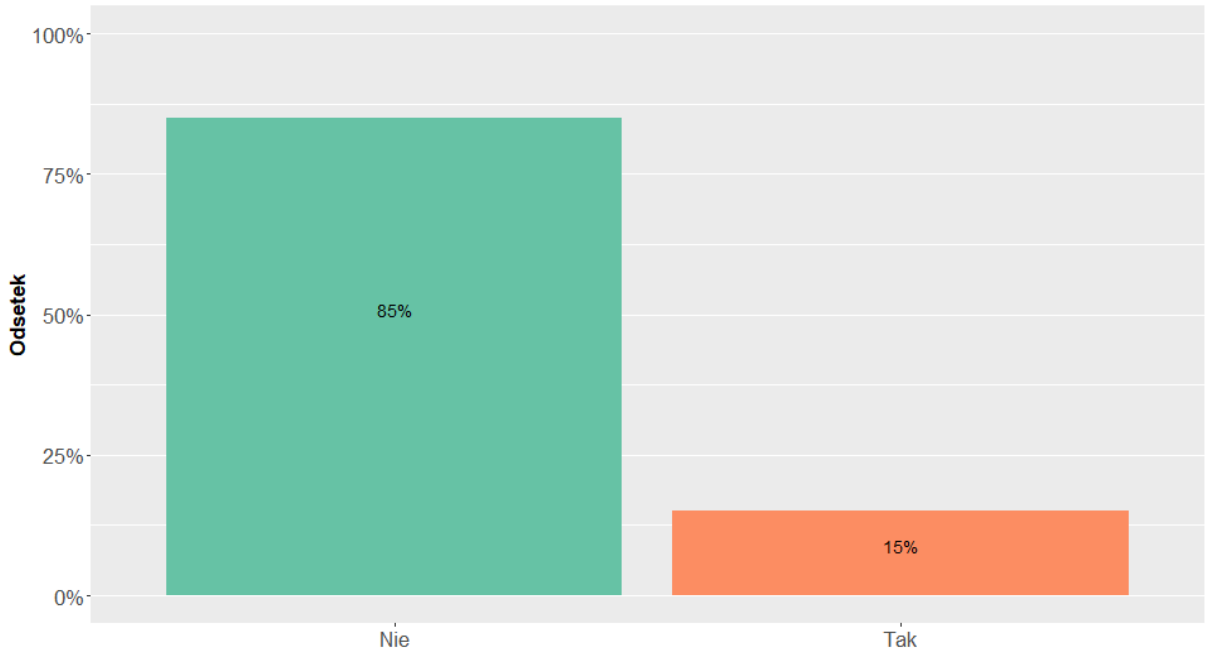

15% respondentów deklaruje przynajmniej jednokrotne używanie narkotyków w życiu. Diagnoza z 2018 roku wykazała, że 22% dorosłych mieszkańców kiedykolwiek w życiu próbowała narkotyków, co sugeruje, że albo została wylosowana odmienna próbka albo zażywanie narkotyków wykazuje tendencję spadkową.

5.2.3. Ocena działań lokalnych podejmowanych w mieście

Mieszkańcy zostali również zapytani o swoje oczekiwania i opinie względem działań podejmowanych w ramach walki z negatywnymi zjawiskami społecznymi, np. związanymi ze stosowaniem używek.

Czy oczekuje Pan/ Pani od władz lokalnych działań służących ograniczeniu problemów alkoholowych i narkotykowych?

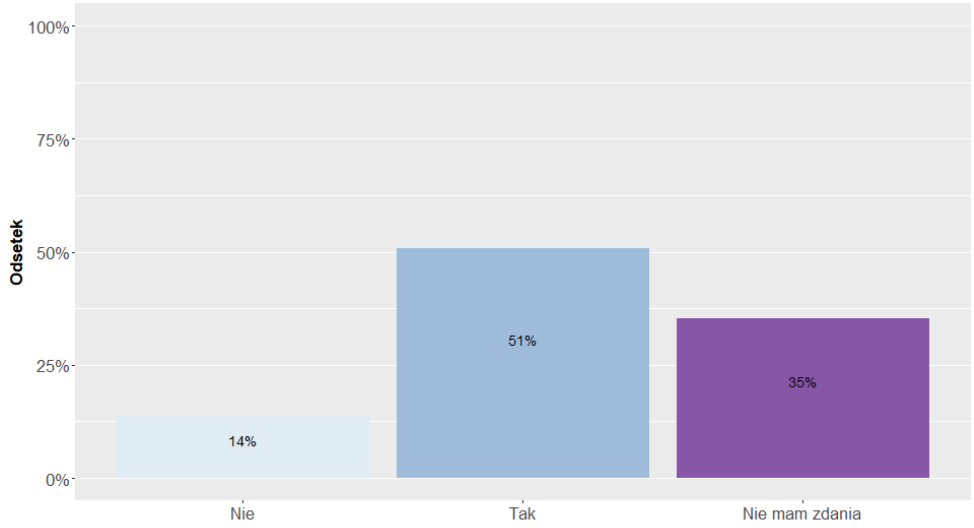

Ponad połowa badanych oczekuje od władz lokalnych działań, które miałyby na celu ograniczenie problemów alkoholowych w mieście. 35% nie ma zdania w tej kwestii, a najmniej liczna grupa (14%) nie oczekuje takich działań od władz lokalnych.

Respondenci mogli również wypowiedzieć się w kwestii tego jakich działań oczekują od władz miasta w zakresie problematyki spożywania nadmiernych ilości alkoholu przez mieszkańców. Poniżej znajdują się trzy typy działań, których oczekiwało najwięcej wskazań.

realizowanie więcej programów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży (85% respondentów*)

prowadzenie więcej kontroli punktów sprzedaży alkoholu (65% respondentów)

wydzielenie obszaru, na którym będzie można spożywać alkohol w miejscu publicznym (55% respondentów)

*wartości procentowe odnoszą się do respondentów, którzy zaznaczyli odpowiedzi „zdecydowanie tak" oraz „raczej tak" przy powyższych opcjach.

Zdecydowana większość dorosłych respondentów ankiety sądzi, że władze Augustowa powinny realizować więcej programów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży. 65% uważa, że należy prowadzić więcej kontroli punktów sprzedaży alkoholu, natomiast 55% jest zdania, że powinno się wydzielić obszar, na którym będzie możliwe spożywanie alkoholu w miejscu publicznym. Fakt że mieszkańcy najczęściej wskazywali na te właśnie działania sugeruje braki w tym obszarze, choć takie odpowiedzi mogą również wynikać z niewiedzy (mieszkańcy niekoniecznie orientują się w tym jakie działania są podejmowane przez władze, jeśli sytuacja bezpośrednio ich nie dotyczy). Mimo to niezwykle wysoki odsetek osób sugerujących zwiększenie liczby programów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży pozwala wyciągnąć wniosek, że istotnie jest to obszar zaniedbany i młodzież nie jest wystarczająco skutecznie edukowana w tej dziedzinie.

Warto również zwrócić uwagę na fakt, że ponad połowa respondentów opowiedziała się za wydzieleniem obszaru, będącego przestrzenią publiczną, w którym możliwe będzie spożywanie alkoholu. Nie jest to odpowiedź oczywista i na pewno wiele osób opowiedziałoby się przeciwko takiej możliwości argumentując, że picie alkoholu w miejscach publicznych (tj. „na widoku") nie jest dobrym zjawiskiem. Tym samym jej popularność wśród mieszkańców Augustowa sugeruje, że ważnym z ich perspektywy problemem jest to, że mieszkańcy nie mają przestrzeni na „kulturalne" spożywanie alkoholu, co przyczynia się do kreowania nieodpowiednich czy nawet zaburzających ład społeczny zachowań i sytuacji.

Badani opisywali też precyzyjniej na czym powinny, ich zdaniem, polegać takie działania. Najczęściej padał pomysł zwiększenia kontroli w mieście oraz edukacji i profilaktyki w zakresie problemu nadużywania substancji psychoaktywnych. Poniżej zamieszczono przykładowe odpowiedzi (pisownia oryginalna):

- „Kontrola ulic, lokali, programy profilaktyczne, możliwość leczenia uzależnień."
- „Sensowne działania na rzecz budowania relacji pomiędzy dziećmi a rodzicami."
- „zatrudnienie większej liczby terapeutów uzależnień"
- „Systematyczna kontrola sprzedaży alkoholu dla młodzieży, wyciąganie konsekwencji za spożywanie alkoholu w miejscach publicznych."
- „Myślę że warto zadbać o ofertę zajęć dla młodzieży w celu rozwijania pasji, poznawania siebie, łatwiejszy dostęp do wsparcia psychologów."

Mieszkańcy zostali również zapytani o to jak oceniają dotychczasowe działania z obszaru przeciwstawiania się problemowi alkoholowemu w mieście.

Czy wie Pan/Pani jakie działania są prowadzone na terenie Augustowa by przeciwdziałać i zapobiegać uzależnieniom od alkoholu i narkotyków?

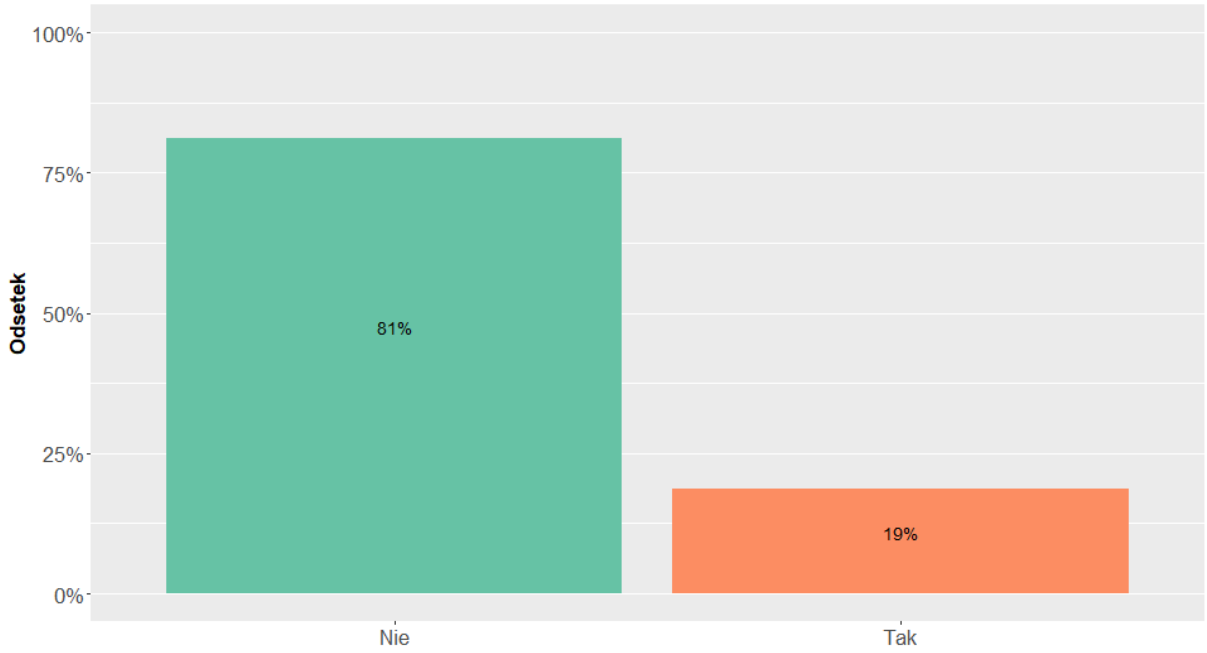

Zdecydowana większość (81%) nie wie jakie działania są prowadzone w tym zakresie. Pozostali wymieniali takie działania jak: pogadanki z uczniami, programy profilaktyczne w szkołach, spotkania anonimowych alkoholików, działania MOPSu oraz patrole policyjne.

Jak Pan/i ocenia dotychczasowe działania w tym obszarze?

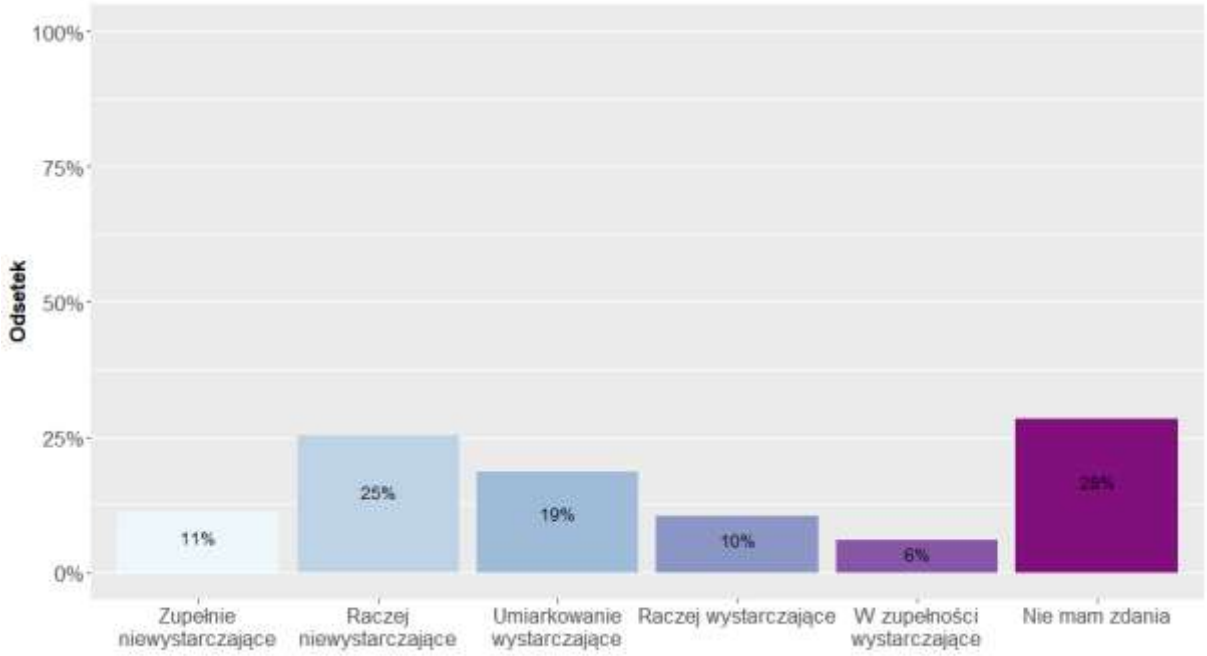

Na przykładzie pytania o ocenę dotychczasowych działań widać brak wyrobionej opinii w tym temacie. Największy odsetek badanych (29%) zaznaczył, że nie ma zdania w tej

kwestii. Blisko jedna czwarta zaznaczyła, że działania są raczej niewystarczające. Najmniej osób (6%) zadeklarowało, że ich zdaniem obecne działania w tym obszarze są w zupełności wystarczające.

PODSUMOWANIE

- Za najważniejsze problemy społeczne Augustowa dorośli mieszkańcy uważają: nadużywanie alkoholu, problemy mieszkaniowe, brak tolerancji oraz wzrost agresji, narkotyki i dopalacze, zanieczyszczenie środowiska, przemoc w rodzinie, niewłaściwa opieka rodzicielska i koronawirus
- Aż ponad połowa respondentów zna minimum jedną rodzinę, w której obecna jest przemoc domowa. Według badanych ofiarami przemocy są najczęściej kobiety i dzieci.
- Mieszkańcy są zdecydowanie bardziej „obyci" ze zjawiskiem problemowego spożywania alkoholu niż narkotyków.
- Odpowiedzi sugerują problem że problemowe używanie alkoholu i narkotyków dotyczy młodzieży, a dostępność alkoholu i narkotyków dla tej grupy wiekowej jest wysoka.
- Respondenci licznie uznali, że pandemia COVID-19 przyczyniła się do wzrostu spożycia alkoholu.
- Tylko 1% dorosłych mieszkańców zadeklarowało spożywanie alkoholu codziennie. Natomiast 15% kiedykolwiek w życiu spróbowało substancji uznawanej za narkotyk.
- Większość mieszkańców nie wie, jakie działania profilaktyczne są prowadzone w Augustowie. Połowa oczekuje takich działań od władz lokalnych i sugeruje następujące rozwiązania: zwiększenie liczby kontroli patroli policyjnych, zaostrzenie kar (mandatów), programy profilaktyczne oraz zwiększenie liczby terapeutów (a także szerszą informację o możliwości skorzystania z bezpłatnej porady u psychologa czy terapeuty).

6. Diagnoza dzieci i młodzieży

W tej części raportu zostaną przedstawione i skomentowane wyniki ankiet przeprowadzonych wśród 1155 uczniów szkół w Augustowie. Zostaną zaprezentowane następujące zagadnienia: spędzanie przez uczniów czasu wolnego, doświadczenia z substancjami takimi jak alkohol, papierosy, narkotyki, leki, napoje energetyzujące, a także doświadczenie hazardu oraz oglądania pornografii, poczucie bezpieczeństwa w szkole, doświadczenie przemocy w szkole i w domu, doświadczenie pandemii, doświadczenia z programami profilaktycznymi i oczekiwania w tym zakresie.

6.1. Czas wolny

Uczniowie zostali zapytani o to jak najczęściej spędzają swój czas wolny.

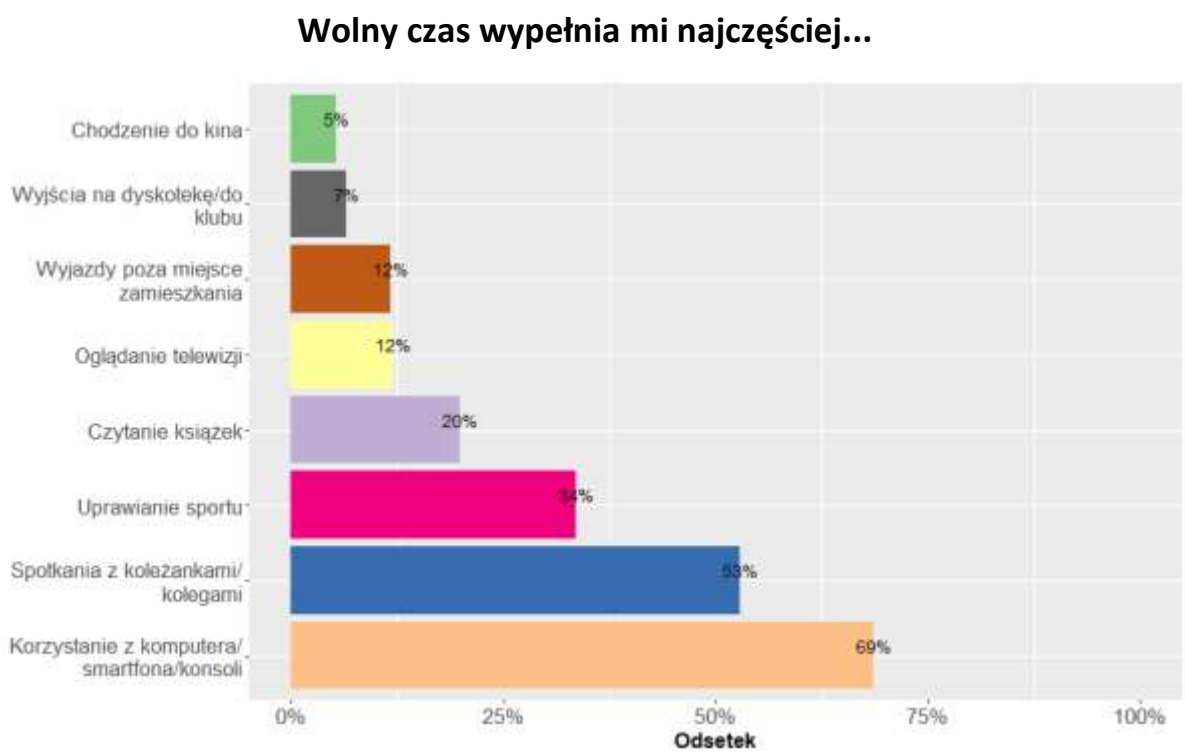

Jak widać uczniowie spędzają najwięcej czasu korzystając z komputera, smartfona lub konsoli. Aż 69% zadeklarowało te aktywności jako wiodące dla siebie. Około połowy, bo 53% badanych spotyka się w wolnym czasie z koleżankami i kolegami. Na kolejnych miejscach plasuje się uprawianie sportu (34%) oraz czytanie książek (20%). Oglądanie telewizji już nie jest tak popularnym zajęciem wśród młodych ludzi, jeszcze rzadziej chodzą

oni do kina, na dyskotekę lub wyjeżdżają za miasto. Badani mogli również dopisać swoje własne odpowiedzi. Przykłady takich, które pojawiały się najczęściej, zostaną przytoczone niżej:

- „spędzanie czasu z rodziną”
- „słuchanie muzyki”
- „nauka ponieważ jest jej dużo”
- „odrabianie prac domowych, bawienie się z młodszą siostrą i psem”
- „rysowanie”
- „szkoła muzyczna, gra na pianinie”

6.2. Alkohol wśród dzieci i młodzieży

WHO definiuje alkohol jako toksyczną, psychoaktywną substancję o potencjale do uzależnienia, której spożycie jest szeroko rozpowszechnioną aktywnością w wielu krajach, zwłaszcza w kontekście towarzyskim[6]. Z tego powodu jest substancją, której negatywne skutki nadmiernego spożywania są łatwe do przeoczenia czy zbagatelizowania. Według definicji Światowej Organizacji Zdrowia alkoholizm to wszelki sposób picia, który wykracza poza miarę tradycyjnego i zwyczajowego spożycia albo poza ramy obyczajowego, przyjętego w całej społeczności, picia towarzyskiego bez względu na czynniki, które do tego prowadzą. Spożywanie alkoholu przyczynia się do 3 milionów zgonów rocznie na całym świecie, a także do pogorszenia się stanu zdrowia wielu ludzi, czy nawet do niepełnosprawności. Wynika to z faktu, że alkohol ma wpływ nie tylko na zdrowie osoby go spożywającej, ale też na ludzi w otoczeniu ponieważ sprzyja podejmowaniu zachowań ryzykownych, np. zachowań agresywnych lub niezgodnych z prawem. Można wyszczególnić 3 obszary dysfunkcji towarzyszących nadmiernemu spożywaniu alkoholu[7]:

[6] World Health Organization. (2018). *Global status report on alcohol and health.* Pobrano z: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/274603/9789241565639-eng.pdf?ua=1

[7] B. Wańczyk-Dręczewska, (2015). Alkoholizm – czynniki ryzyka, fazy, metody leczenia. Pobrano z: https://www.medonet.pl/psyche/uzaleznienia,alkoholizm---czynniki-ryzyka--fazy--metody-leczenia,artykul,1633925.html#alkoholizm-czym-jest

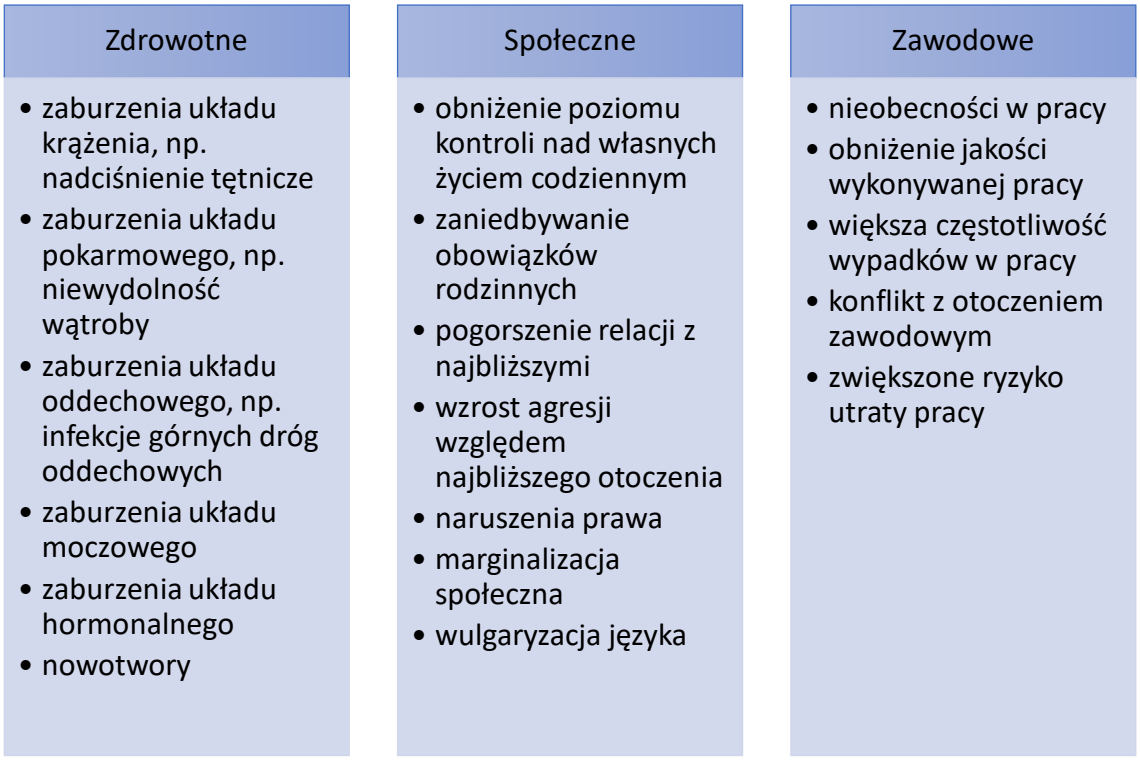

Rysunek 4. Trzy obszary dysfunkcji towarzyszących nadmiernemu spożywaniu alkoholu. Źródło: B. Wańczyk-Dręczewska, 2015.

Trudność w zapobieganiu szkodliwemu wpływowi konsumpcji alkoholu wynika z tego, że granica między piciem względnie nieszkodliwym, pozostającym bez negatywnego wpływu na zdrowie, a piciem szkodliwym jest bardzo płynna i zależy od wielu czynników, takich jak płeć, masa ciała, częstotliwość spożywania, motywacja do spożywania alkoholu, czynniki genetyczne, wiek inicjacji czy strefa geograficzna. Z tego też powodu tak bardzo ważna jest profilaktyka i wczesna diagnostyka tendencji występujących wśród różnych grup społecznych, tak aby zminimalizować ryzyko rozwinięcia się poważnego problemu jakim jest alkoholizm.

Uczniowie (n = 1155) zostali zapytani w ankiecie o ich doświadczenia i postawy związane z alkoholem. Na początku sprawdzono czy uczniowie mają świadomość tego, że alkohol zawarty w różnych napojach alkoholowych jest tak samo groźny i szkodliwy. Wyniki kształtują się następująco:

Czy, Twoim zdaniem, stwierdzenie: „alkohol w piwie jest inny i mniej groźny niż w wódce" jest...

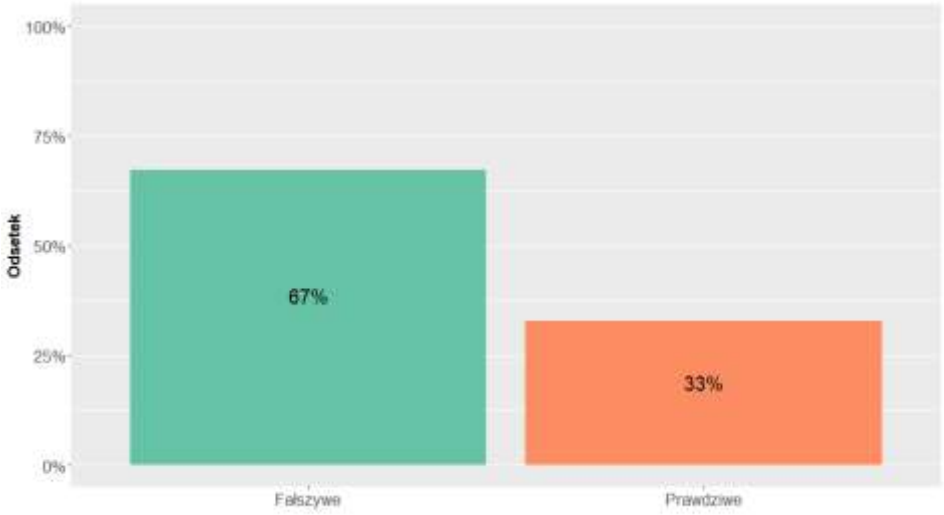

Jak widać, aż jedna trzecia badanych uważa, że alkohol obecny w piwie jest inny i mniej groźny niż w wódce. Nie musi to świadczyć o wysokim stopniu rozpowszechnienia picia problemowego wśród młodzieży, taki poziom niewiedzy może też świadczyć o nikłym doświadczeniu z alkoholem ogólnie i bazowaniu na słabych intuicjach w tym zakresie. Jednakże może też przewidywać groźne skłonności do **bagatelizowania powagi spożycia alkoholu**, a w dalszej kolejności do nadmiernego spożywania niskoprocentowego alkoholu, które będzie tłumaczone tym, że jest to niegroźne w porównaniu ze spożywaniem alkoholu wysokoprocentowego. Badani zostali zapytani również o to zdanie w kwestii tego ile osób w ich klasie pije alkohol.

Ile Twoich kolegów/koleżanek z klasy pije alkohol?

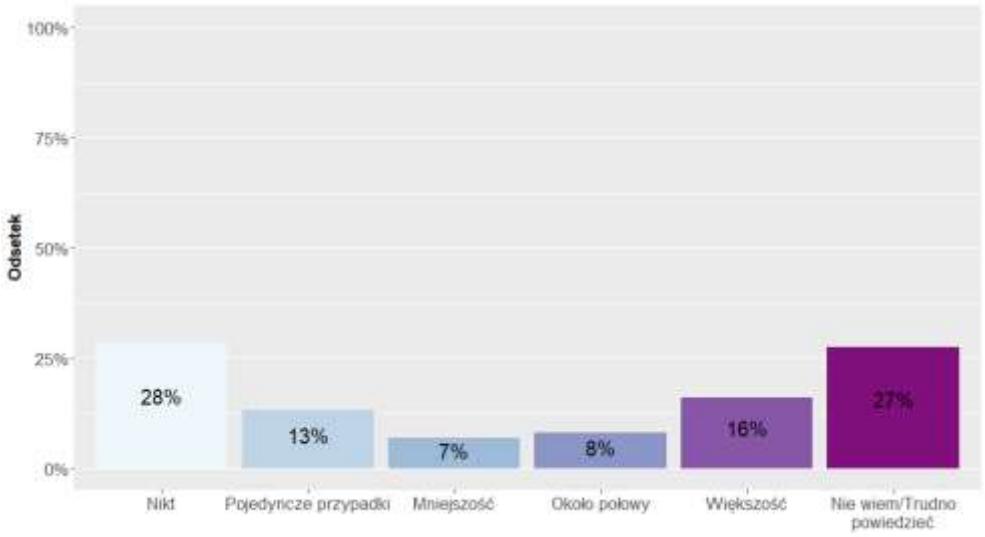

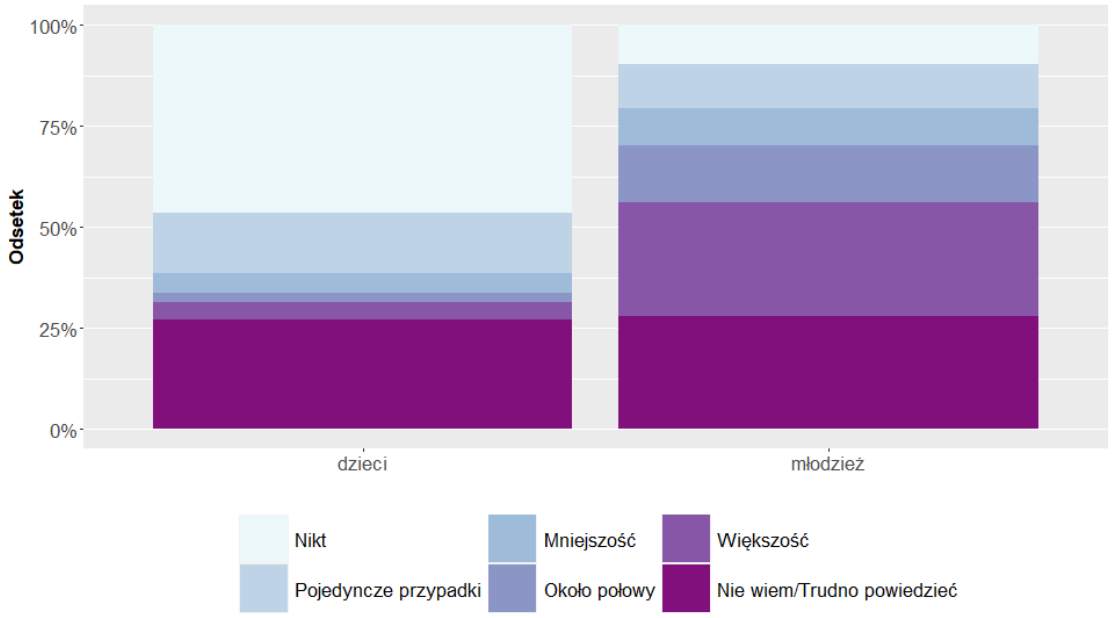

Ponad jedna czwarta osób badanych deklaruje, że nie wie ile osób w klasie spożywa alkohol. 28% deklaruje, że nikt nie spożywa alkoholu, natomiast w opinii 16% uczniów większość znajomych z klasy spożywa alkohol. Interpretacja takich wyników powinna cechować się ostrożnością, ponieważ wiedza uczniów może bardzo mocno zależeć od tego do jakiej podgrupy w obrębie klasy przynależą. Dodatkowo widać, że większość opinii świadczących o wyższym rozpowszechnieniu spożycia alkoholu pochodzi z grupy starszych uczniów.

Poniżej znajduje się wykres przedstawiający odpowiedzi na pytanie o doświadczenie picia alkoholu kiedykolwiek w życiu.

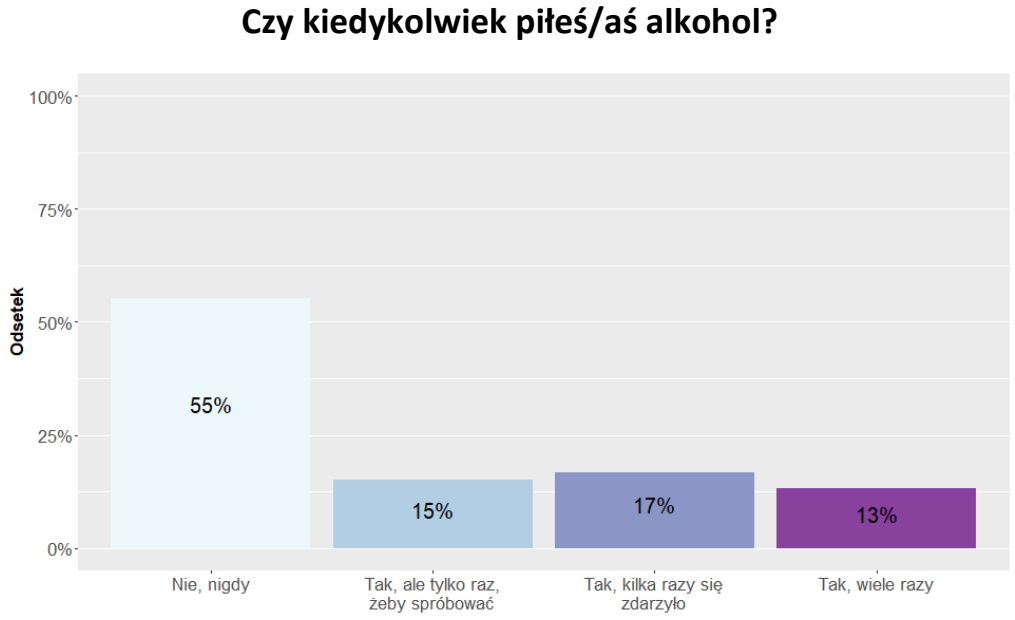

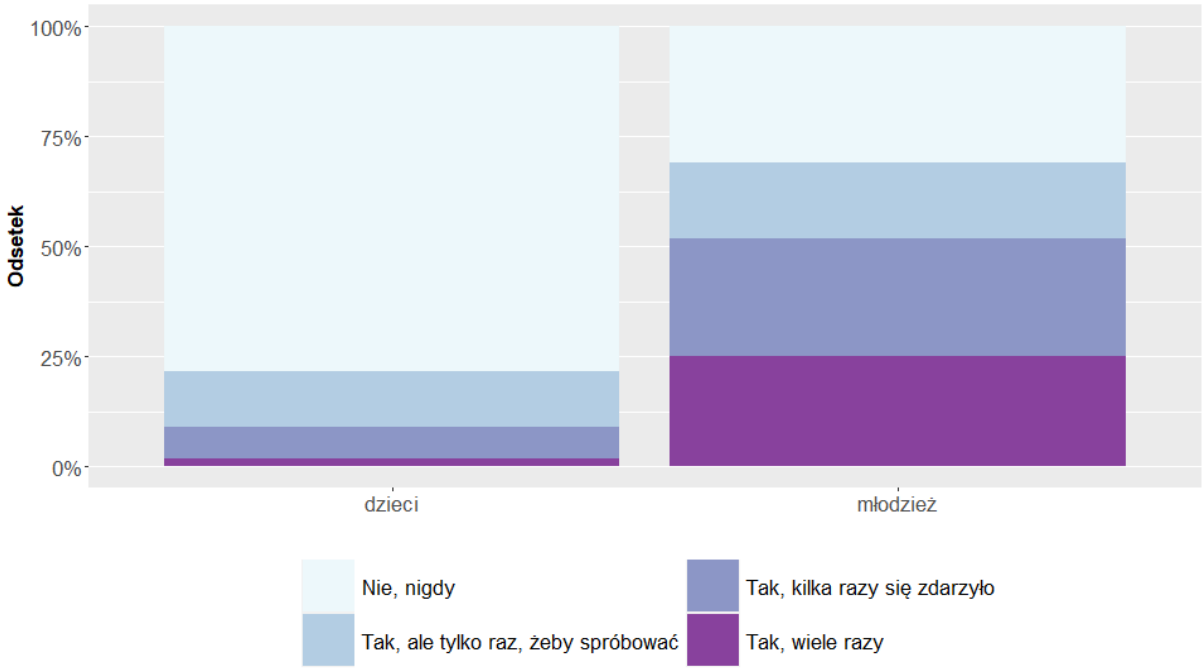

Ponad połowa uczniów (55%) nigdy nie piła alkoholu – ponad 75% dzieci i ponad 25% młodzieży. 15% piło tylko raz, żeby spróbować. 30% uczniów deklaruje, że piło już kilkukrotnie lub nawet wielokrotnie i to ten odsetek jest interesujący z punktu widzenia diagnozy nadużywania alkoholu przez młodych ludzi. Widać, że częste picie dotyczy głównie starszej grupy wiekowej, co – choć nie jest oczywiście korzystnym zjawiskiem – pozwala wysnuć jednak optymistyczne wnioski względem skali problemowego picia wśród dzieci.

Badani zostali również zapytani o to w jakim wieku po raz pierwszy spróbowali alkoholu. Średni wiek inicjacji alkoholowej w badanej grupie wyniósł **14 lat.** Warto wspomnieć, że wiek inicjacji alkoholowej obniża się w ostatnich latach i w Polsce wynosi już około 12 lat. Można wysnuć z tego wniosek, że uczniowie Augustowa wypadają korzystnie na tle populacji polskiej.

Dla oceny skali problemowego spożycia alkoholu przez dzieci i młodzież istotne jest to w jaki sposób piją oni alkohol, tj. czy piją go w sposób nadmierny, prowadzący do stanu poważnego upojenia alkoholowego. Należy pamiętać, że stan upojenia alkoholowego sprzyja podejmowaniu ryzykownych zachowań, takich jak zachowania agresywne czy seksualne.

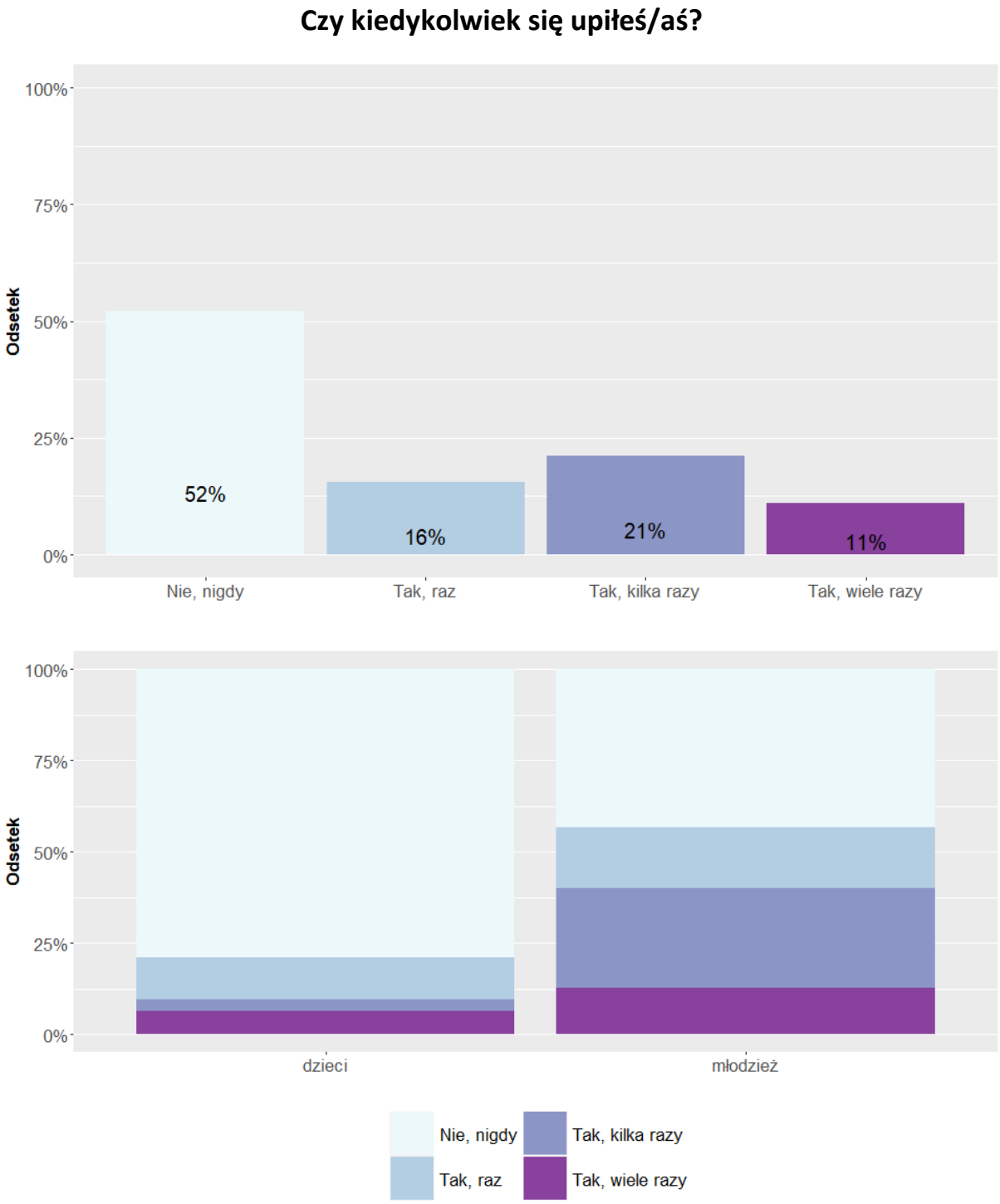

Niecała połowa badanych uczniów (48%), którzy zadeklarowali przynajmniej jednokrotne spożywanie alkoholu upiła się przynajmniej raz w życiu (około 20% dzieci pijących kiedykolwiek alkohol oraz ponad połowa młodzieży pijącej kiedykolwiek alkohol), jedna piąta upiła się kilkukrotnie, natomiast 11% badanych upiło się wielokrotnie.

W jakiej sytuacji pierwszy raz spróbowałeś/aś alkoholu?

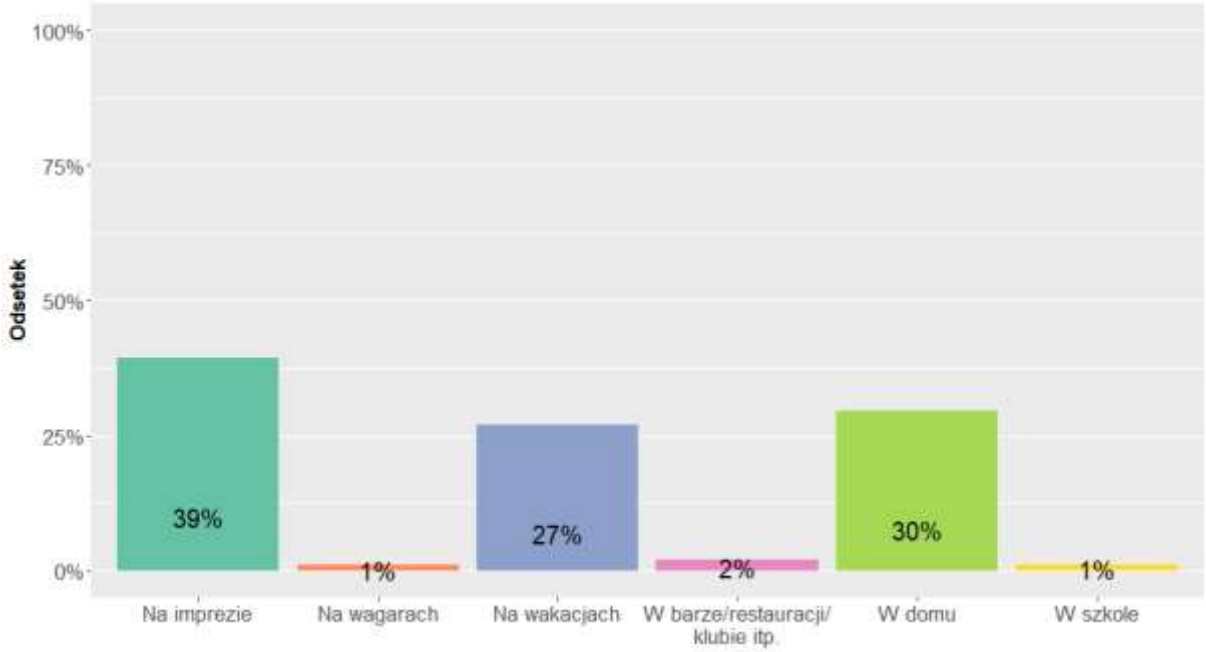

Wyniki ankiety pokazują w jakich najczęściej okolicznościach młodzi ludzi próbują napojów alkoholowych. Wykres wskazuje na trzy główne okoliczności inicjacji alkoholowej: imprezy, wakacje oraz dom. Warto takie dane wziąć pod uwagę przy planowaniu działań profilaktycznych dla młodzieży, tj. uwzględnić specyfikę takich okoliczności jak impreza czy wakacje w edukowaniu młodych ludzi w kwestii odpowiedzialnego sięgania po używki.

Popularność odpowiedzi „w domu" może brać się z tego, że alkohol został dany do spróbowania przez członka rodziny. Należy jednak zauważyć, że 15% badanych deklaruje, że spróbowało alkoholu tylko raz, żeby spróbować, a 30% piło po raz pierwszy alkohol w domu. Można z tego wywnioskować, że przynajmniej część osób, które próbowały alkoholu w domu nie poprzestała na tej jednej sytuacji i zdarzało się jej jeszcze spożywać alkohol. Dodatkowo, dochodzi tu jeszcze możliwy czynnik ryzyka w postaci łatwo dostępnego alkoholu, który pozostawiają w domu dorośli członkowie rodziny.

Jak często pijesz alkohol?

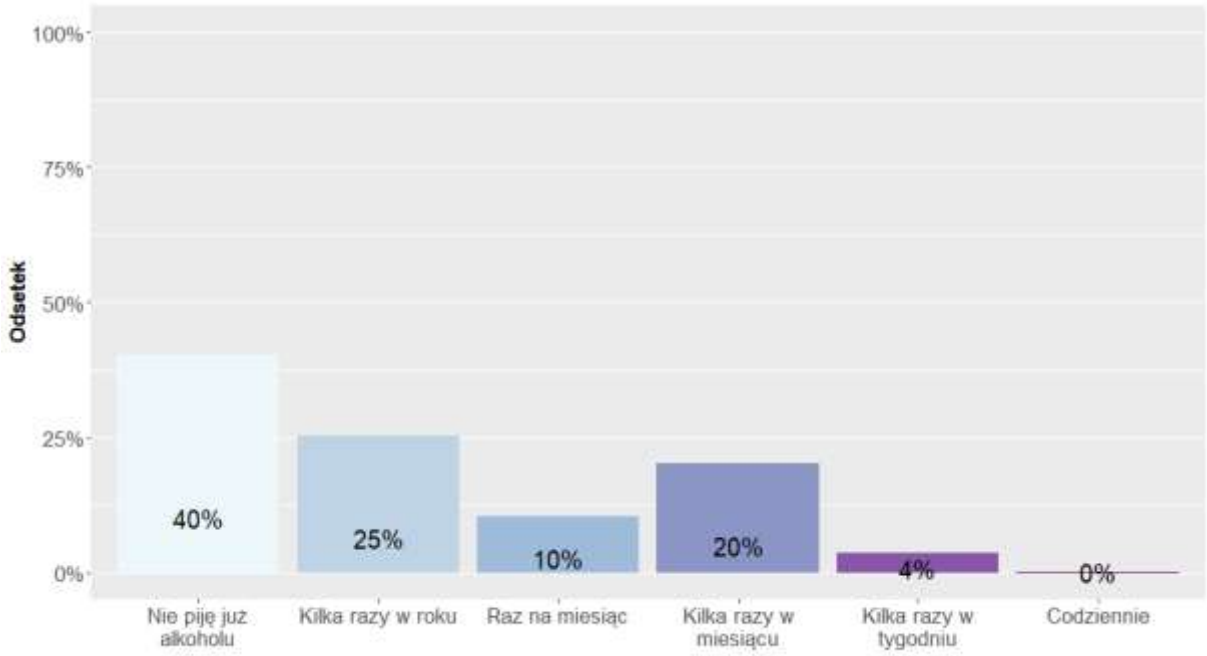

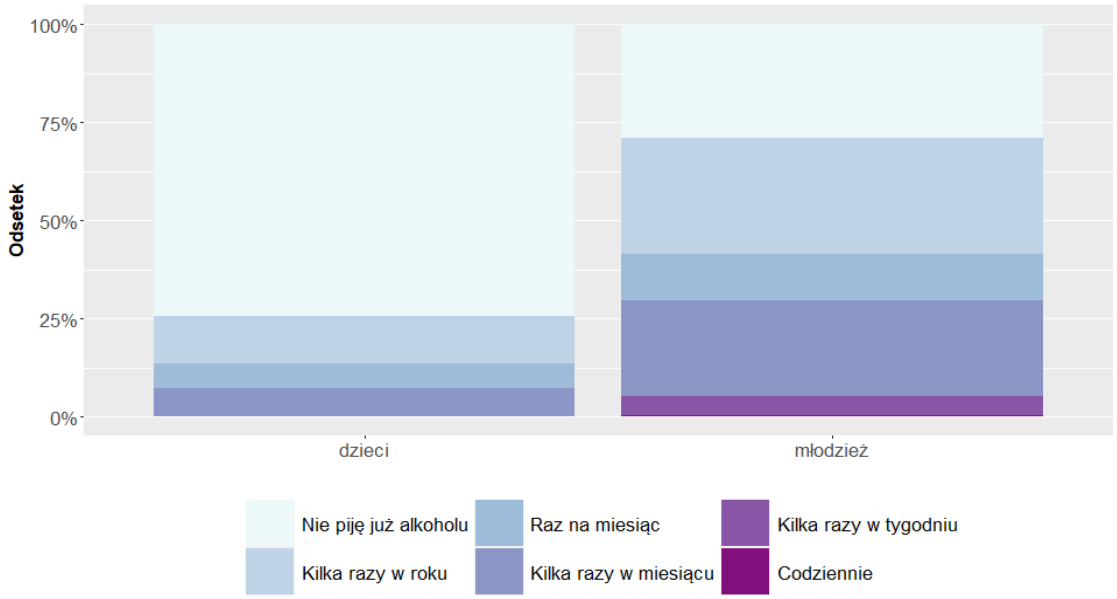

Jedna czwarta osób deklarujących przynajmniej jednokrotne spożywanie alkoholu pije go kilka razy do roku, co można nazwać piciem okazjonalnym. Jednakże 10% osób deklaruje picie alkoholu raz na miesiąc, aż 20% pije kilka razy w miesiącu, a 4% kilka razy w tygodniu. Takie dane sugerują raczej wysoki poziom spożywania alkoholu wśród uczniów.

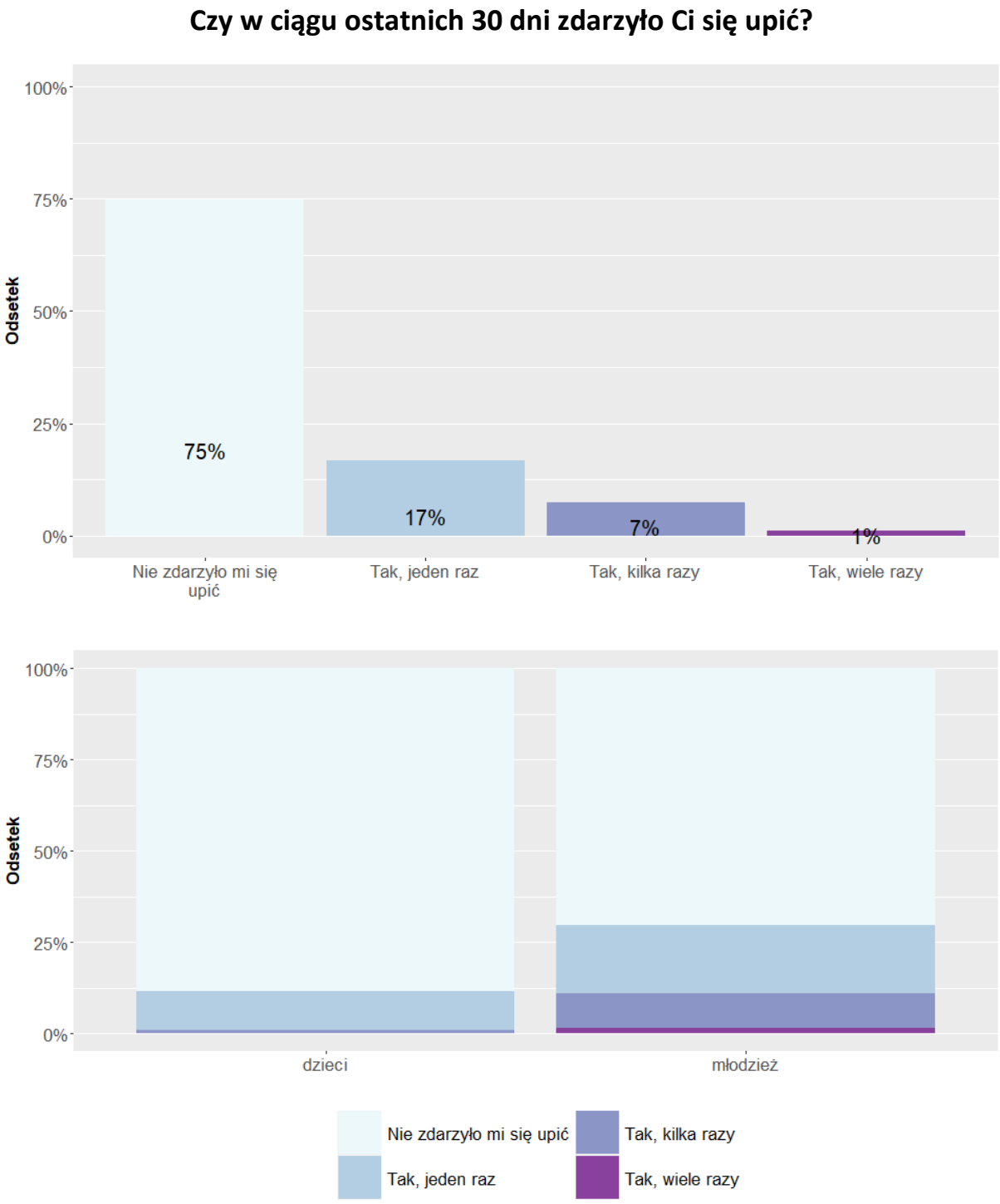

Dodatkowych, niezbyt optymistycznych danych dostarczają odpowiedzi na pytanie o upicie się w ciągu 30 dni przed badaniem. Aż 17% uczniów upiło się jeden raz, a 7% upiło się kilkukrotnie.

Jaki alkohol pijesz lub piłeś/aś najczęściej?

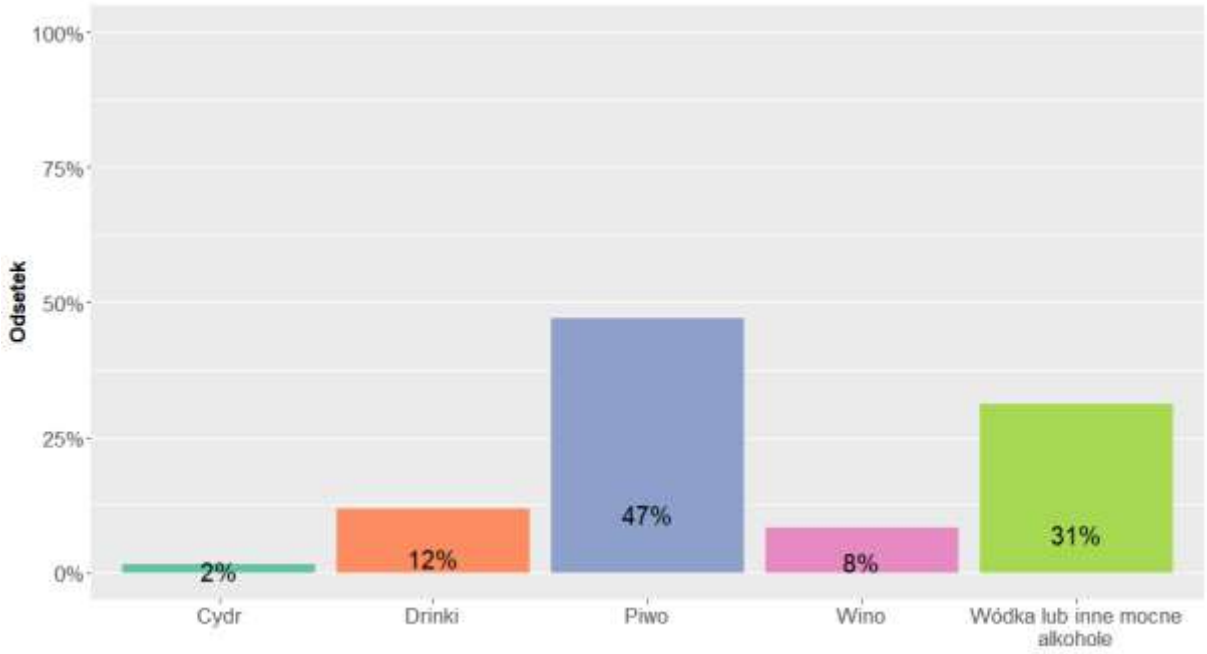

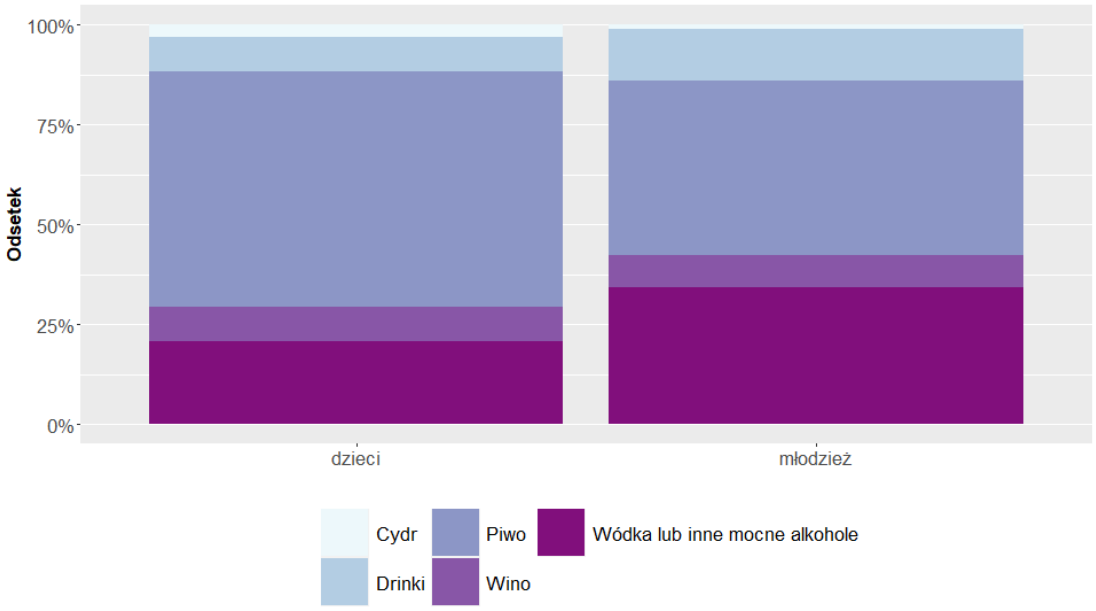

Uczniowie najczęściej piją piwo, niemal połowa osób badanych udzieliła takiej odpowiedzi. **W tym miejscu warto wspomnieć, że aż 33% badanych uważa, że alkohol zawarty w piwie jest inny i mniej groźny od tego zawartego w wódce.** Mimo to, nawet jeśli młodzi ludzie są świadomi szkodliwości alkoholu zawartego w wódce, sięga po nią aż 31% badanej próby. Rodzaj spożywanego alkohol jest podobny niezależnie od grupy wiekowej.

Ważnym pytaniem w ankiecie było to o kupowanie alkoholu przez uczniów. Wyniki wyglądają następująco:

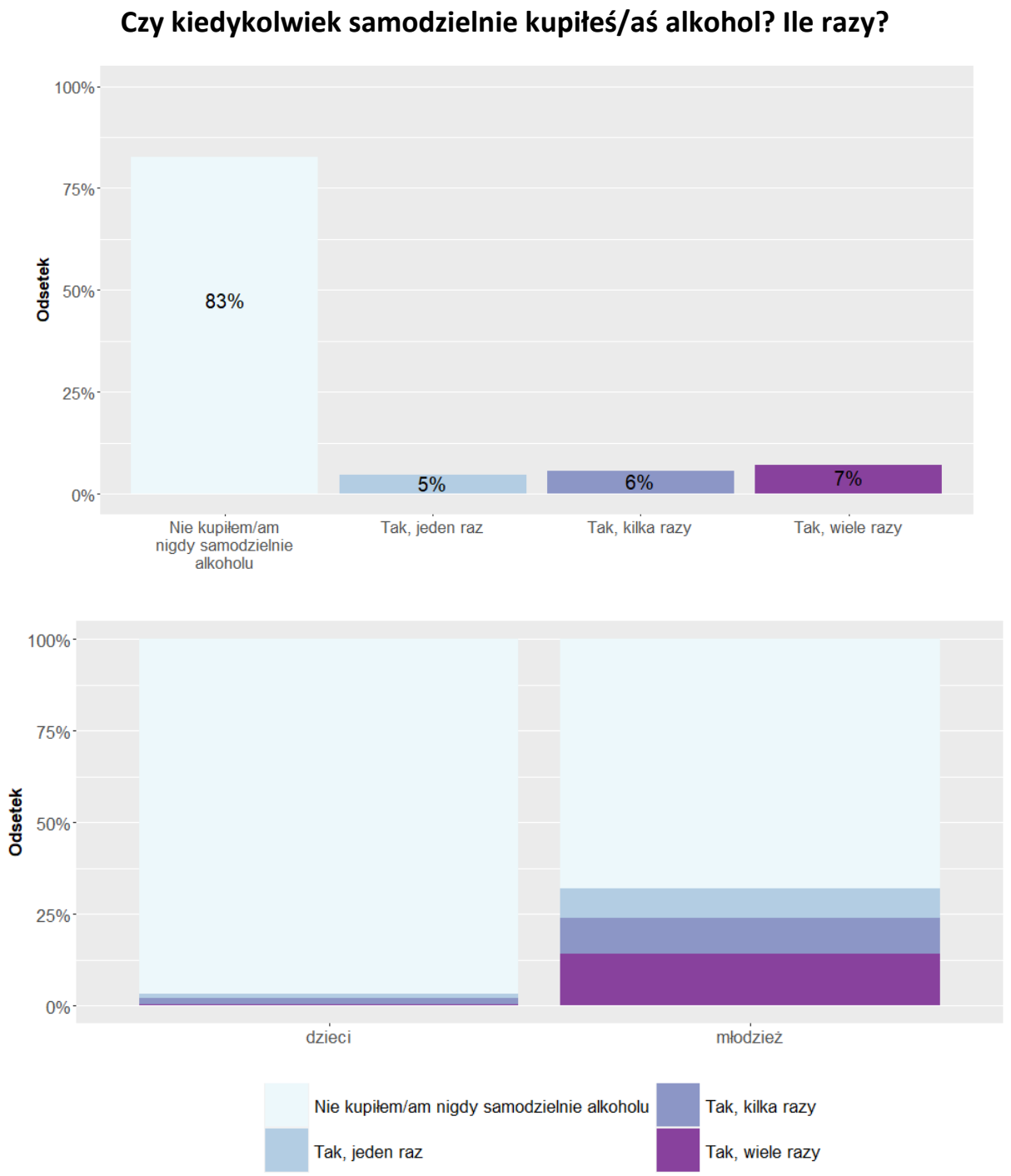

Jak widać 18% badanych przynajmniej raz w życiu kupiło samodzielnie alkohol, co oznacza, że mimo ich młodego wieku został on im sprzedany. Podczas interpretowania odpowiedzi na to pytanie należy też pamiętać, że 83% osób, które nigdy nie kupiły samodzielnie alkoholu nie jest równoznacznych z osobami, które nigdy nie *zdobyły* alkoholu. Młodzież często prosi kogoś starszego o zdobycie alkoholu. Takich przypadków nie da się wykryć na podstawie tak postawionego pytania, niemniej jednak jest ono istotne z perspektywy oceny sprzedawców alkoholu na diagnozowanym obszarze. Pozytywną informacją jest to, że młodsze dzieci w zasadzie nie kupowały nigdy samodzielnie alkoholu, co prawdopodobnie wynika z faktu

niskiego ich zainteresowania nim, ale też świadomości, że nie zostałby im alkohol sprzedany w sklepie.

Odniesienie do diagnozy z 2018 roku[8]

W 2018 roku została przeprowadzona na terenie Augustowa diagnoza problemów alkoholowych wśród młodzieży w wieku gimnazjalnym oraz licealnym. Można je odnieść do starszej grupy wiekowej badanej w niniejszej diagnozie próby.

	Diagnoza 2018	Diagnoza 2021
Picie kiedykolwiek w życiu	25,5%	26%
Upicie się kiedykolwiek w życiu	48%	56%
Upicie się 30 dni przed badaniem	25,5%	30%

Powyższa tabela przedstawia wyniki uzyskane w diagnozie z 2018 roku zestawione z wynikami niniejszej diagnozy. Porównanie odsetka odpowiedzi na analogiczne lub bardzo podobne pytania zawarte w ankietach z obu diagnoz wskazują na lekką tendencję wzrostową jeśli chodzi o częstotliwość upijania się przez młodzież gimnazjalną oraz ponadgimnazjalną. Nie widać natomiast różnic w odsetku młodych osób próbujących alkoholu kiedykolwiek w życiu. Ten odsetek pozostał w zasadzie niezmieniony na przestrzeni lat.

6.3. Papierosy wśród dzieci i młodzieży

Epidemia tytoniu jest jednym z największych zagrożeń dla zdrowia publicznego, z jakimi kiedykolwiek zetknął się świat[9]. Co roku na całym świecie umiera ponad 8 milionów ludzi z powodu używania tytoniu w rozmaitych formach. Ponad 7 milionów z tych zgonów jest wynikiem bezpośredniego użycia tytoniu, podczas gdy około 1,2 miliona jest wynikiem narażenia osób niepalących na bierne palenie.

[8] Oficyna Profilaktyczna, *Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych na terenie miasta Augustowa oraz badanie ESPAD,* Augustów, 2018.
[9] World Health Organization, (2021). *Tobacco.* Pobrano z: https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/tobacco

Czy, Twoim zdaniem, palenie papierosów wśród Twoich rówieśników jest modne?

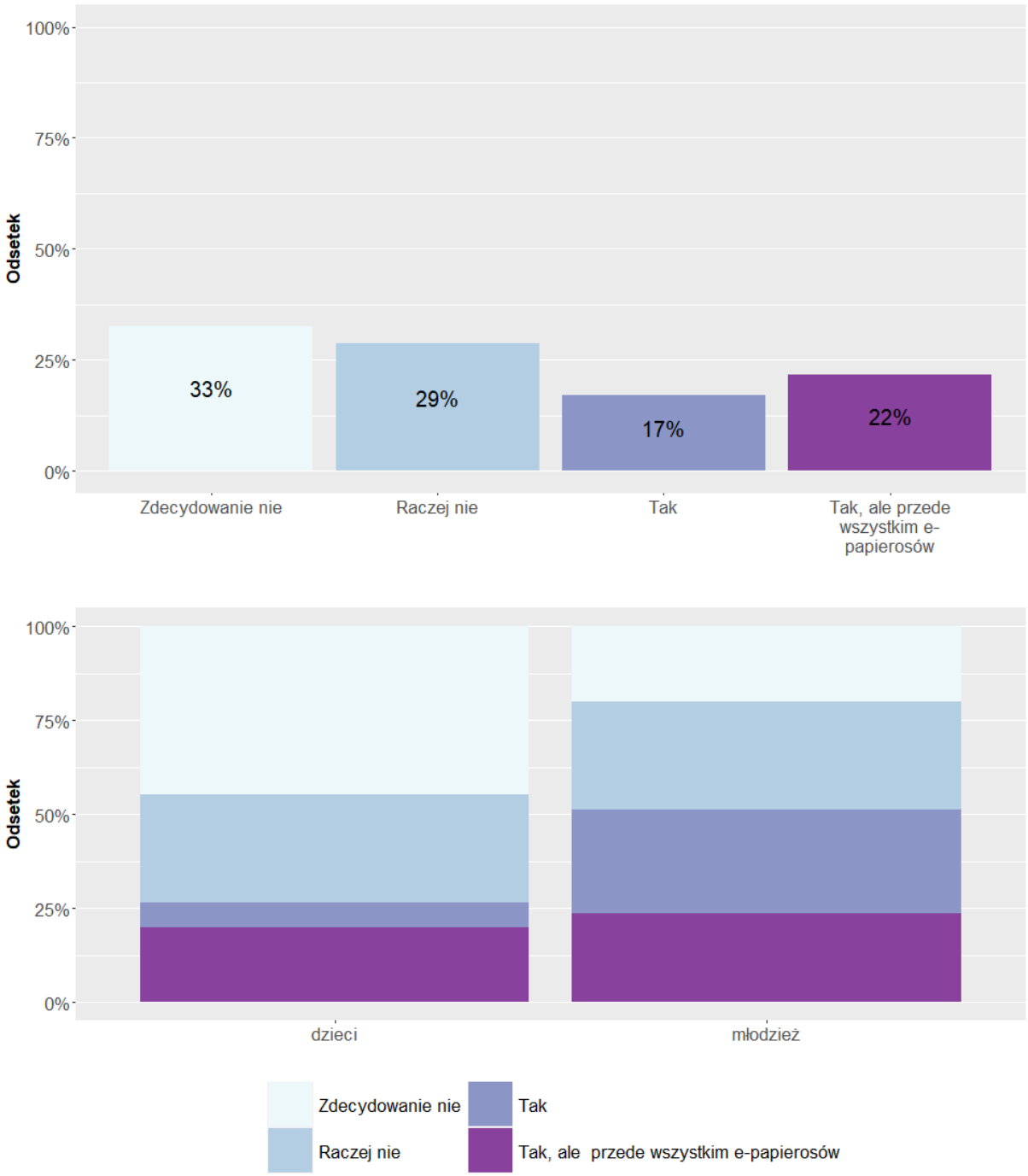

Zdaniem większości uczniów palenie nie jest modne, chociaż zdecydowanie widać, że popularyzują się e-papierosy. 22% uczniów, czyli niecała jedna czwarta uważa, że palenie jest modne, ale tylko w takiej właśnie formie.

Uczniowie zostali również zapytani o ich własne doświadczenia z papierosami.

Czy kiedykolwiek paliłeś/aś papierosy (w tym także e-papierosy)?

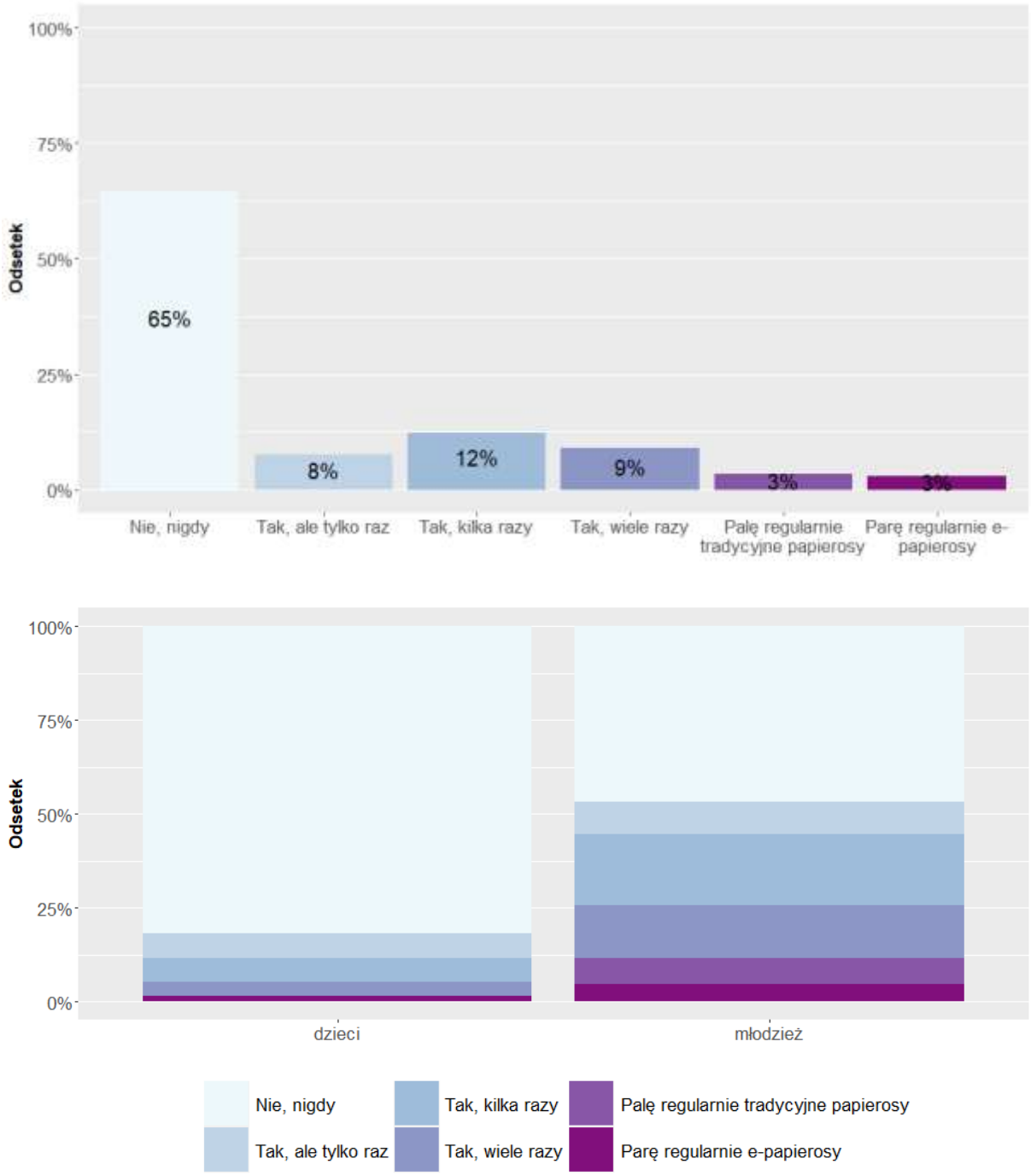

65% osób deklaruje, że nigdy nie paliło. 6% pali regularnie papierosy lub e-papierosy.

Badani zostali również zapytani o to w jakim wieku po raz pierwszy zapalili papierosa. Średni wiek inicjacji w badanej grupie wyniósł **14 lat.**

Chcąc poznać okoliczności sprzyjające inicjacji palenia papierosów zapytano uczniów w jakiej sytuacji zapalili po raz pierwszy.

W jakiej sytuacji po raz pierwszy miałeś/aś kontakt z papierosami?

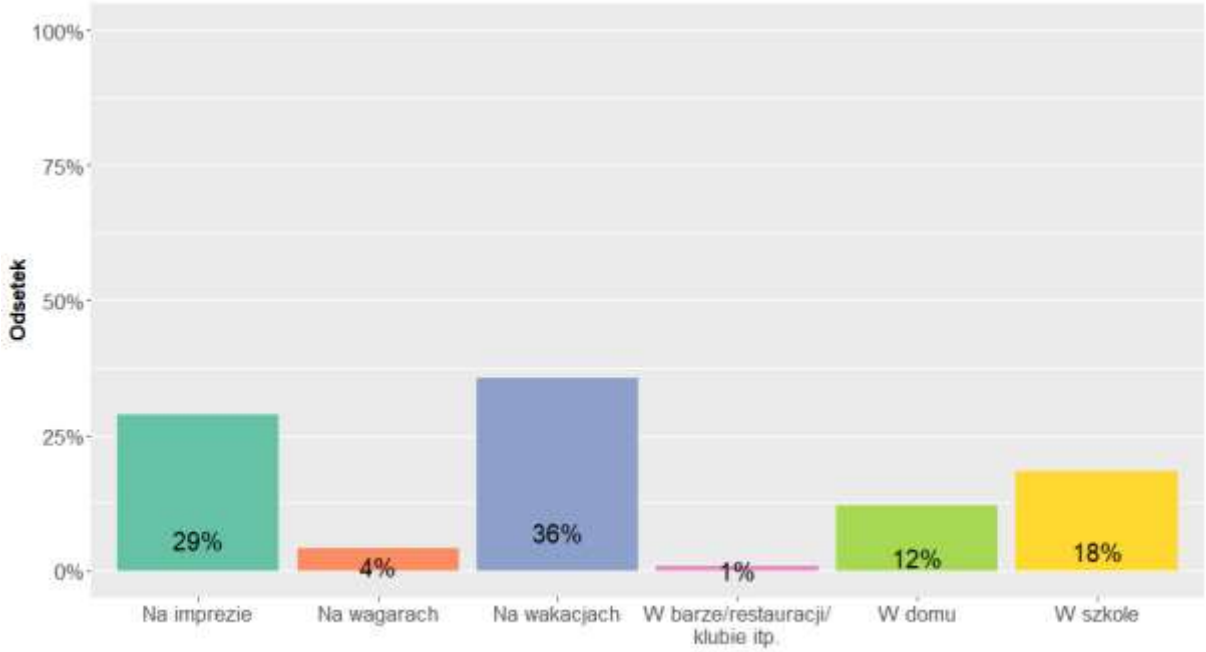

Najwięcej osób (36%) odpowiedziało, że po raz pierwszy zapalili na wakacjach. Popularną odpowiedzią było również „na imprezie" oraz - co interesujące - „w szkole". Odpowiedzi sugerują, że środowisko szkolne w Augustowie może sprzyjać paleniu papierosów i e-papierosów.

Jak długo palisz papierosy?

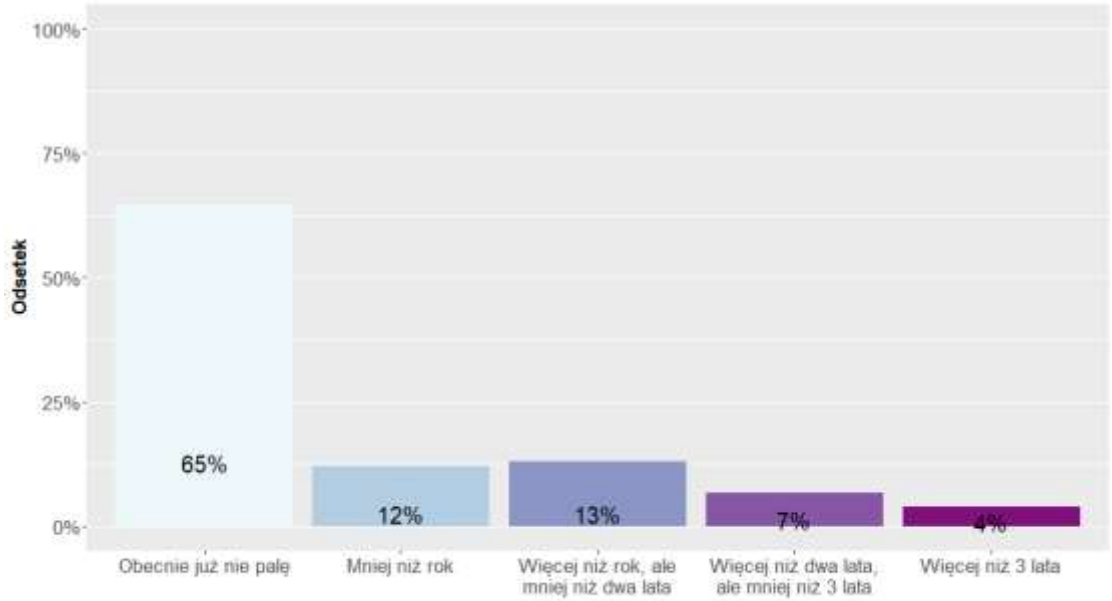

65% osób, które spróbowały palenia papierosów już nie pali, jednak reszta pali regularnie lub od czasu do czasu. To znaczy, że spośród 35% całości próby kolejne 35% to osoby palące co jakiś czas lub regularnie co daje **12% palących uczniów.**

Jak dużo palisz papierosów?

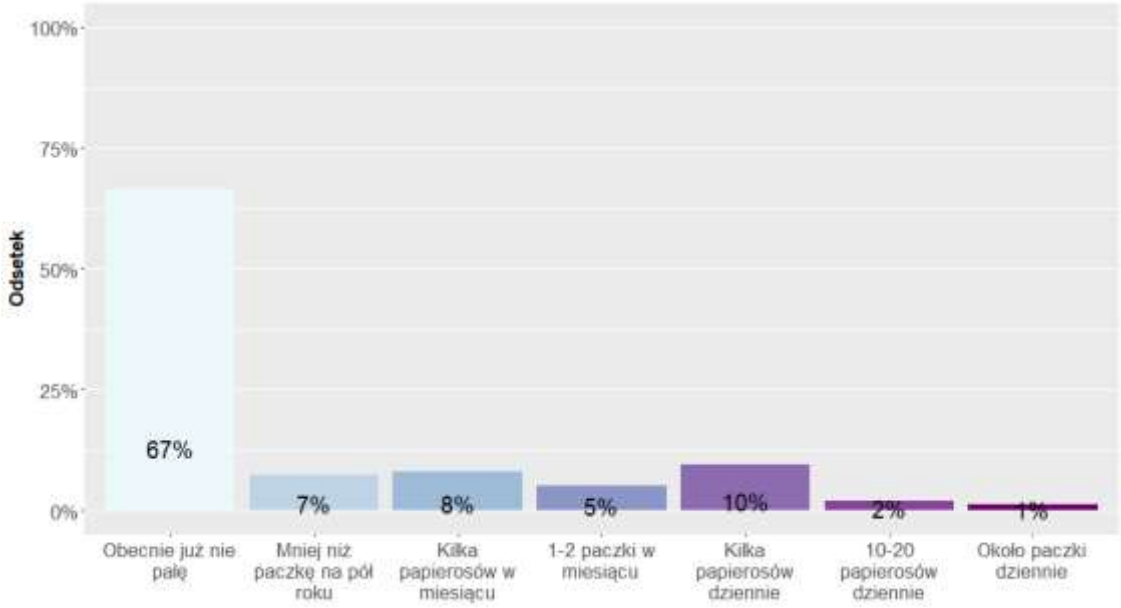

Spośród palących uczniów 13% pali codziennie różne ilości papierosów. Dotychczasowe dane dotyczące problemu nikotynowego wśród uczniów Augustowa sugerują wysoki poziom rozpowszechnienia palenia papierosów i e-papierosów. Warty odnotowania jest fakt, że według diagnozy przeprowadzonej w Augustowie w 2018 roku, odsetek palących dorosłych jest dużo wyższy niż dla próby ogólnopolskiej (19% vs 35%), można zatem przypuszczać, że środowisko palących dorosłych jest czynnikiem sprzyjającym sięganiu po papierosy przez młodzież.

Uczniowie zostali zapytani również o to czy samodzielnie nabywali papierosy. Odpowiedzi zobrazowano w postaci wykresów na następnej stronie.

Czy kiedykolwiek samodzielnie kupiłeś/aś papierosy? Jeśli tak, to ile razy?

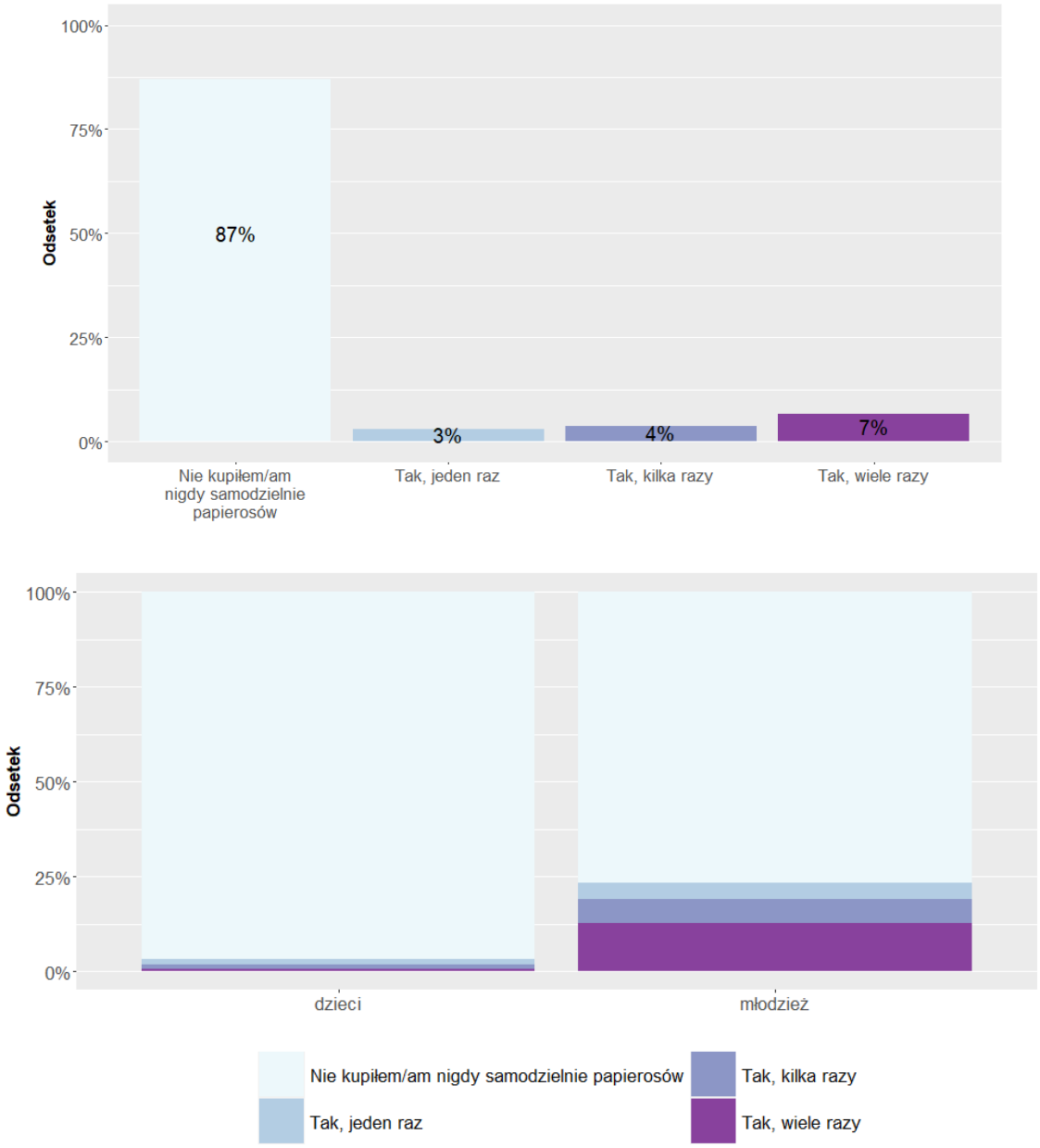

87% nie kupiło nigdy samodzielnie papierosów, 3% kupiło jeden raz, zaś 11% kupowało papierosy minimum kilkukrotnie w życiu. Dane o kupnie papierosów pochodzą głównie od starszej grupy uczniów.

6.4. Narkotyki wśród dzieci i młodzieży

Mózg młodych ludzi rośnie i rozwija się do połowy dwudziestego roku życia.[10] Dotyczy to zwłaszcza kory przedczołowej, która służy do podejmowania decyzji. Zażywanie narkotyków w młodym wieku może zakłócić procesy rozwojowe zachodzące w mózgu, co w konsekwencji może również wpływać na podejmowanie przyszłych decyzji. Mogą oni

[10] *NIH: National Institute on Drug Abuse.*

być w wyniku tego bardziej skłonni do podejmowania ryzykownych działań, takich jak niebezpieczny seks czy niebezpieczna jazda samochodem.

Im wcześniej młodzi ludzie zaczynają zażywać narkotyki, tym większe są szanse na kontynuowanie ich zażywania i uzależnienie się w późniejszym okresie życia. Zażywanie narkotyków w młodości może przyczynić się do rozwoju problemów zdrowotnych w wieku dorosłym, takich jak choroby serca, wysokie ciśnienie krwi i zaburzenia snu.

Najczęściej stosowanym narkotykiem przez młodych ludzi jest marihuana.

Istnieje wiele różnych powodów, dla których młodzi ludzie mogą brać narkotyki, między innymi:

- Aby dopasować się do otoczenia. Młodzi ludzie mogą brać narkotyki, ponieważ chcą być akceptowani przez przyjaciół lub rówieśników.
- Aby czuć się dobrze. Narkotyki mogą wywoływać uczucie przyjemności.
- Aby poczuć się lepiej niż zazwyczaj. Niektórzy młodzi ludzie cierpią na depresję, lęki, zaburzenia związane ze stresem i bólem fizycznym. Mogą zażywać narkotyki, aby spróbować sobie ulżyć.
- Aby osiągać lepsze wyniki w nauce lub sporcie. Niektórzy młodzi ludzie mogą zażywać środki pobudzające do nauki lub sterydy anaboliczne, aby poprawić swoje wyniki sportowe czy edukacyjne.
- Aby eksperymentować. Młodzi ludzie często chcą próbować nowych doświadczeń, zwłaszcza takich, które wydają im się ekscytujące lub odważne.

Uczniowie Augustowa zostali zapytani o ich doświadczenia z zażywaniem narkotyków. Odpowiedzi znajdują się na wykresach widniejących na następnej stronie.

Czy próbowałeś/aś kiedykolwiek substancji uznawanej za narkotyki (w tym również marihuany i dopalaczy)?

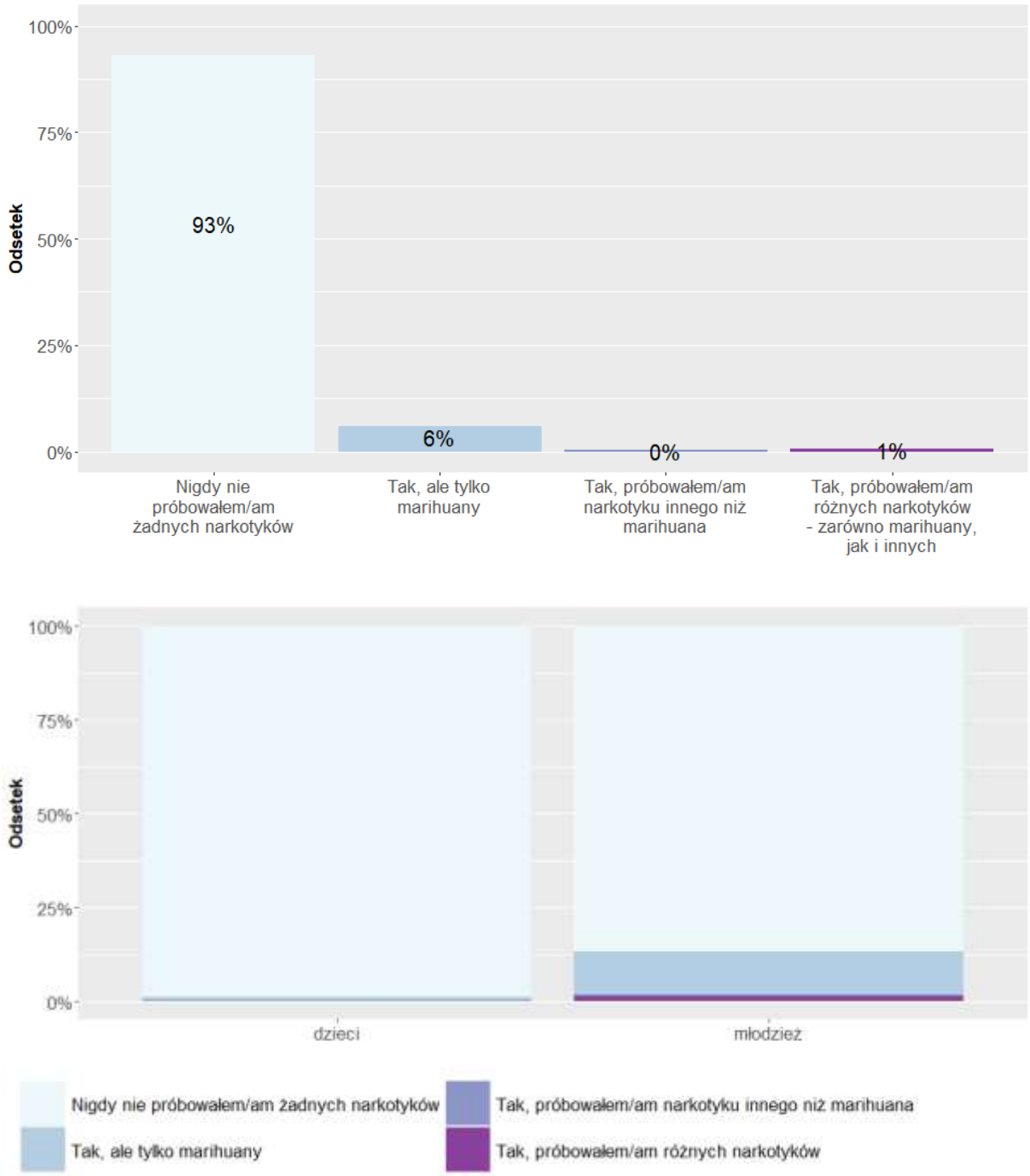

93% respondentów nie próbowało nigdy narkotyków, a pozostali próbowali głównie marihuany. Mimo że jest ona uznawana za narkotyk relatywnie mniej szkodliwy od wielu innych jest też uważany przez niektórych za „narkotyk inicjacyjny" tj. prowadzący do spożywania innych rodzajów narkotyków.

W jakiej sytuacji po raz pierwszy miałeś/aś kontakt z narkotykami?

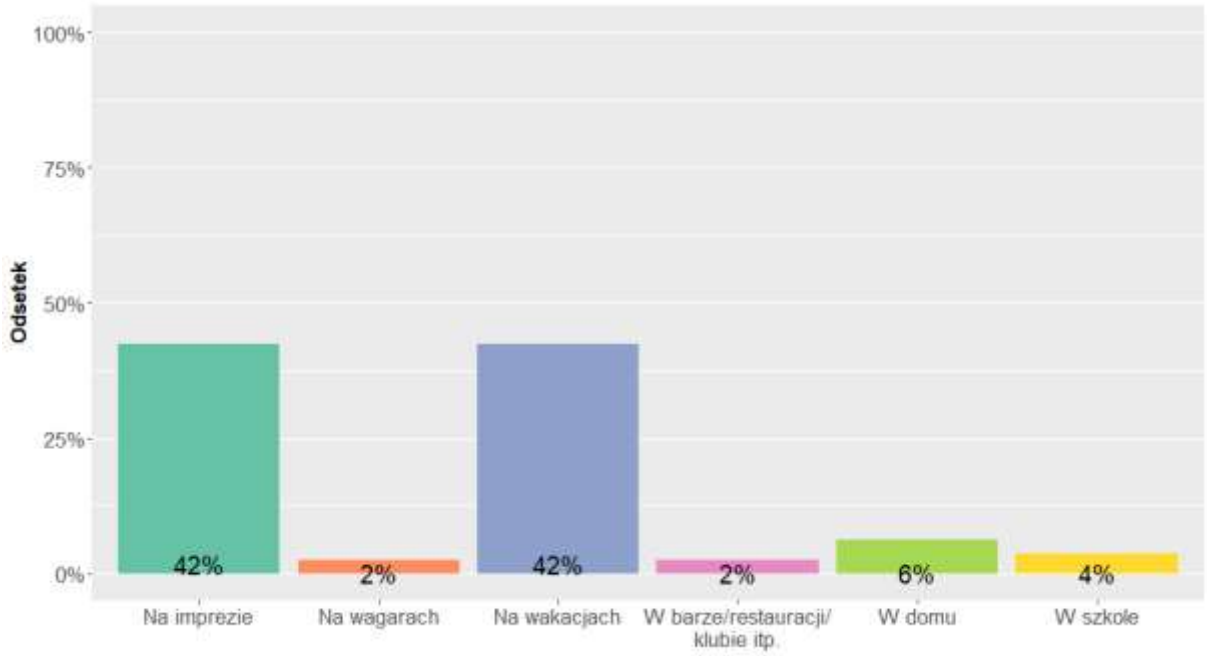

Dwie najczęściej padające odpowiedzi do „na imprezie" oraz „na wakacjach". Łącznie 82% odpowiadających spróbowało narkotyków pierwszy raz właśnie w takich okolicznościach. To potwierdzenie występujących już wcześniej tropów, że kontekst imprezy oraz wakacji jest czynnikiem sprzyjającym próbowaniu rozmaitych używek.

Jakich narkotyków najczęściej używasz?

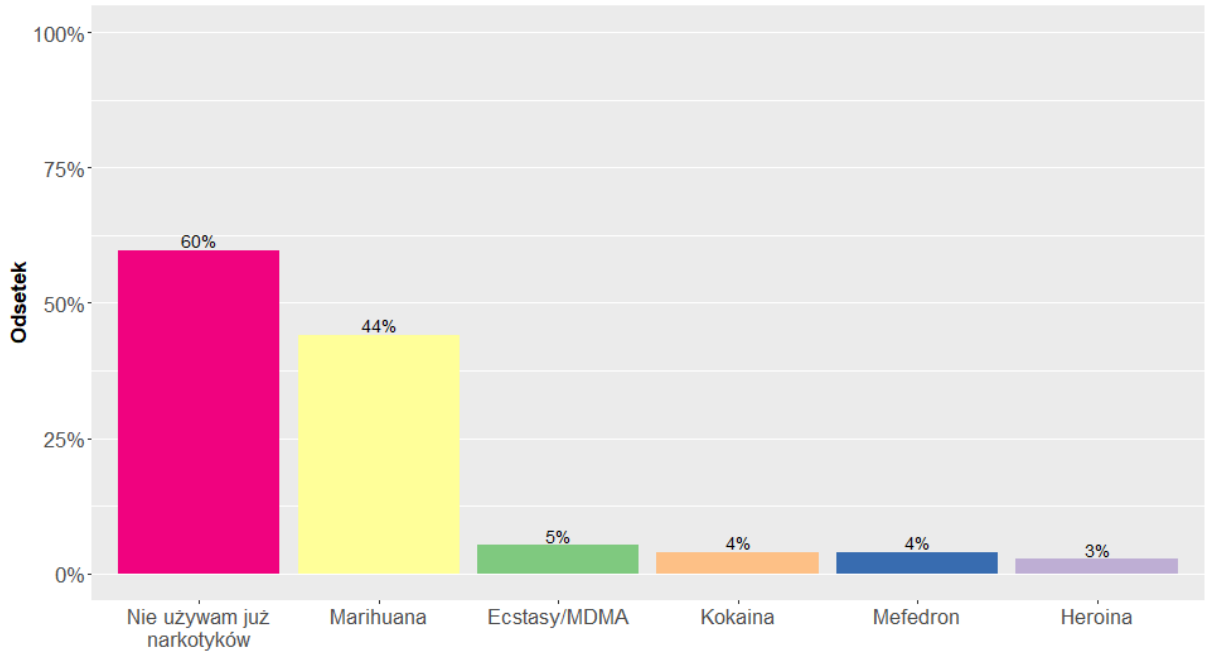

Najpopularniejszym narkotykiem wśród osób, które zadeklarowały z narkotykami jakikolwiek kontakt jest marihuana. Prawie połowa osób, które choć raz zażywały narkotyków sięgnęła po marihuanę. Pozostałe używki zostały wybrane przez kilkoro uczniów jednak należy interpretować je z należytą ostrożnością, ponieważ uczniowie wypełniający podobne ankiety często wypełniają je „dla żartu" stawiając się w opozycji do badaczy. Heroina i kokaina są narkotykami bardzo nisko rozpowszechnionymi w Polsce, a co za tym idzie jest mało prawdopodobne stosowanie ich przez młodzież Augustowa, jednakże nie można również zbagatelizować podobnych tropów.

Uczniowie, którzy zadeklarowali chociaż jeden raz w życiu kontakt z narkotykami (3% próby), zostali zapytani o to, jak często zażywają narkotyki.

Jak często zażywasz narkotyki?

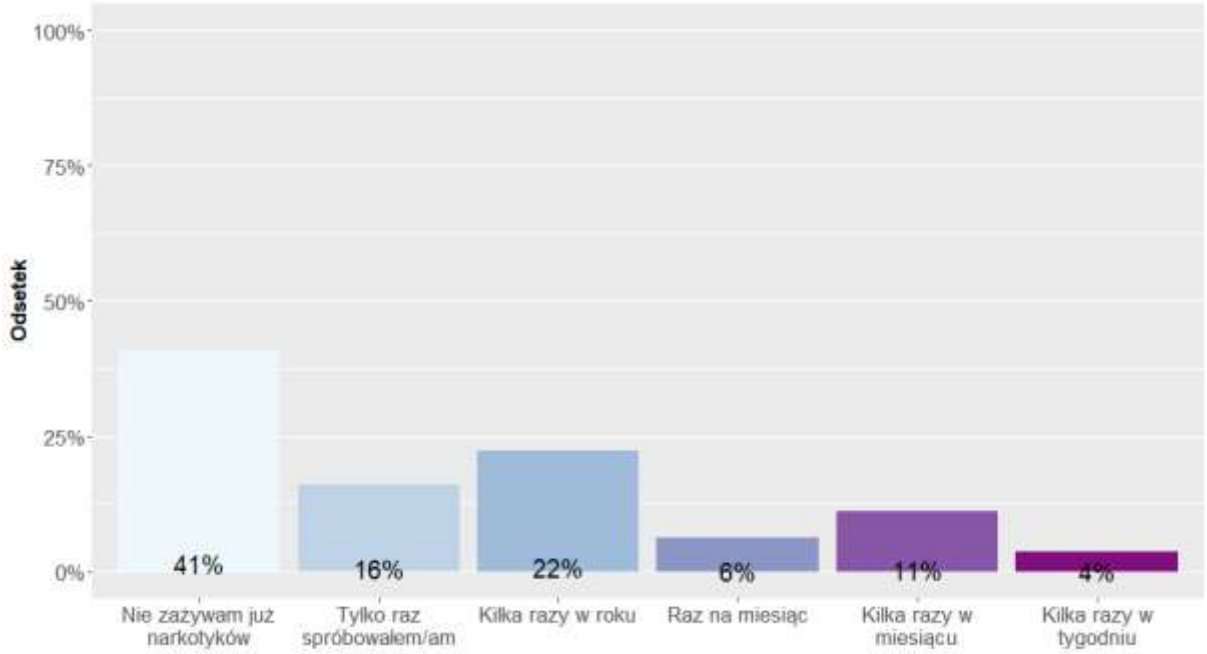

Czy w ciągu ostatnich 30 dni zażywałeś/aś jakiekolwiek narkotyki?

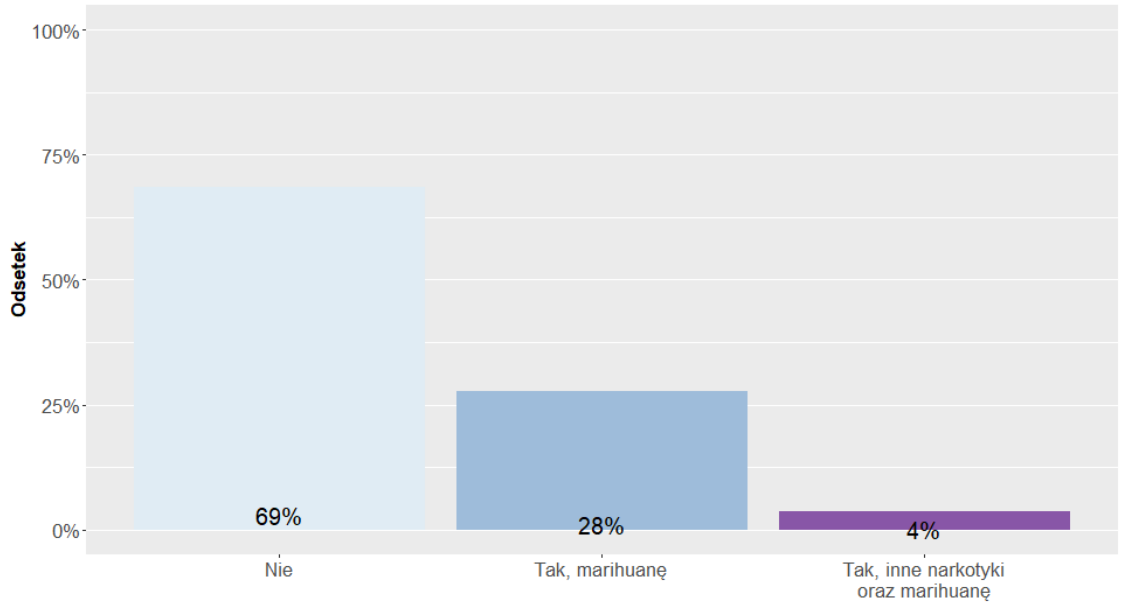

Ponad połowa badanych nie zażywa już narkotyków. Oznacza to, że pozostałe wyniki dotyczą niecałych 1,5% całości próby, a zatem są wysoce niereprezentatywne i zaleca się ostrożność w wyciąganiu wniosków na ich podstawie.

Uczniowie zostali też zapytani o to czy spróbowaliby narkotyku gdyby nadarzyła się korzystna okazja.

Czy spróbowałbyś/abyś narkotyku, gdyby nadarzyła się ku temu korzystna okazja?

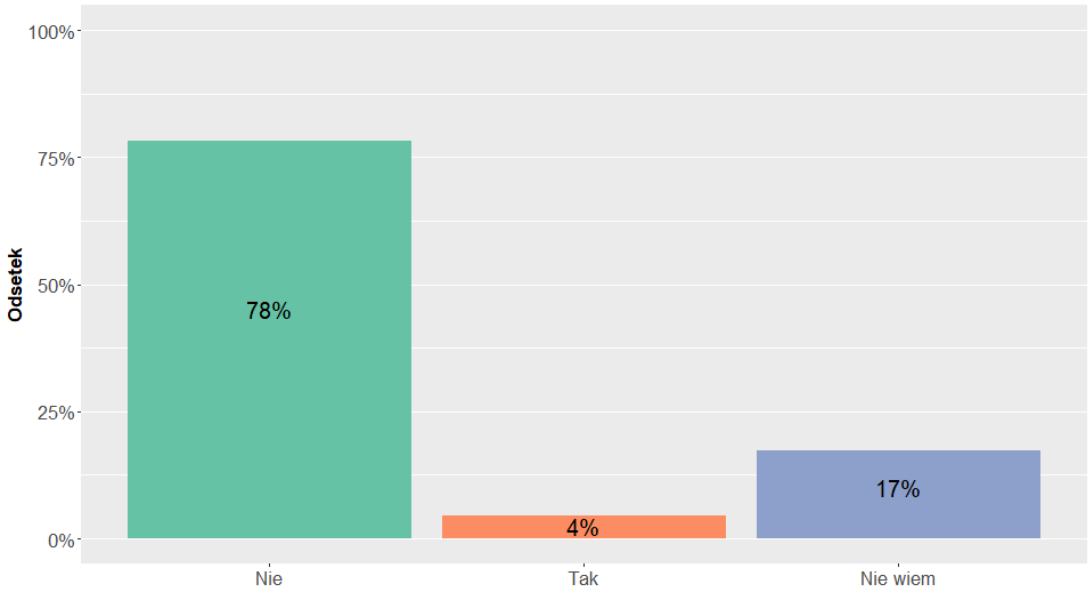

78% badanych twierdzi, że nie spróbowaliby narkotyków nawet gdyby nadarzyła się ku temu okazja. 4% twierdzi, że spróbowałaby przy sprzyjających okolicznościach, a 17% badanych nie jest pewne jakby postąpili. Uczniów zapytano też o to czy spotkali osobę, która rozprowadza narkotyki w ich środowisku.

Czy spotkałeś/aś osobę, która rozprowadzała narkotyki (w tym marihuanę)?

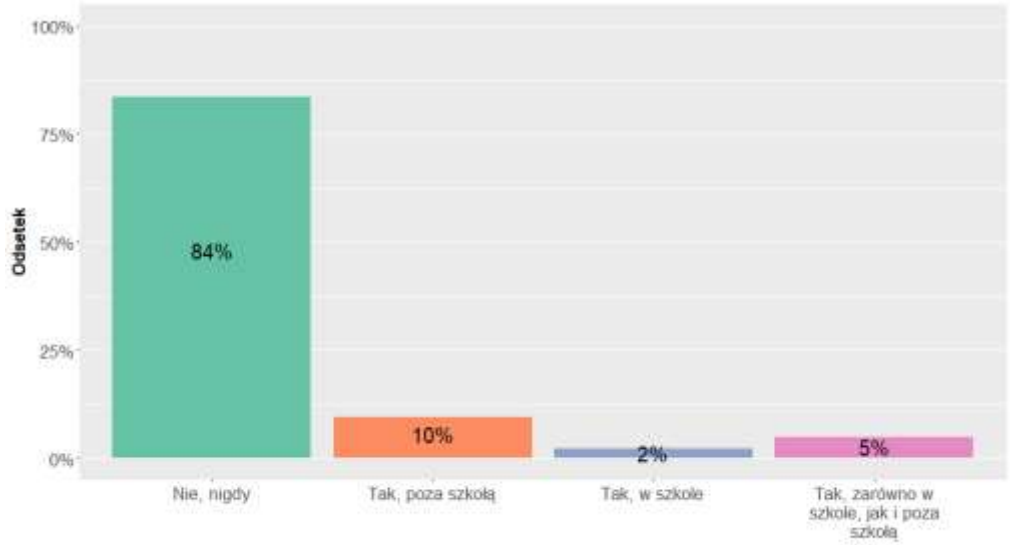

17% osób deklaruje, że spotkało taką osobę. To zaskakujące z punktu widzenia odpowiedzi świadczących o tym, że tylko 3% uczniów ma jakiekolwiek doświadczenia z narkotykami. Mimo to można to uzasadnić stwierdzeniem, że spotkanie osoby rozprowadzającej narkotyki w oczywisty sposób nie implikuje zażywania ich.

Jakie znasz miejsca gdzie można kupić narkotyki?

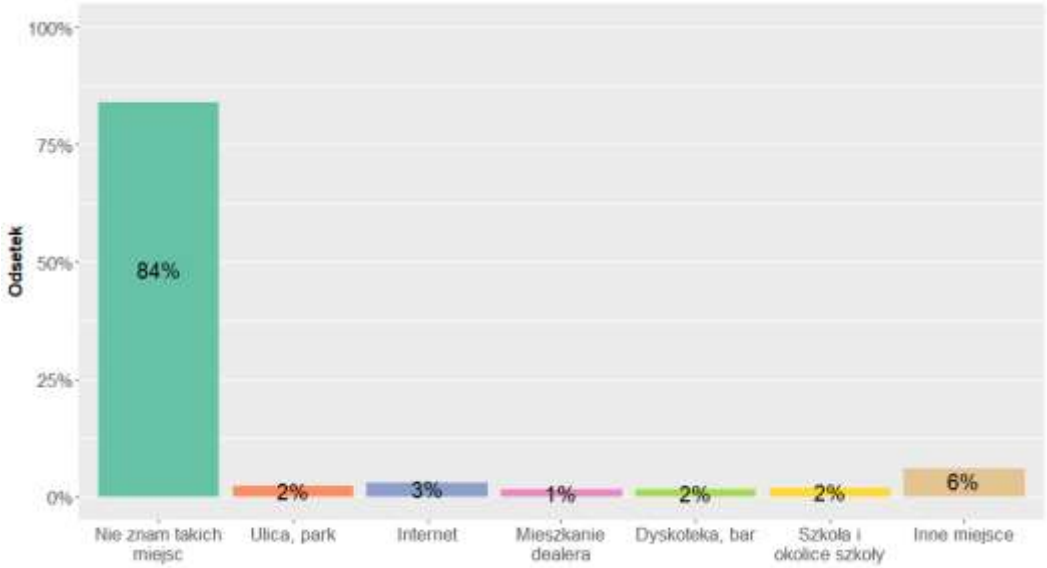

Zdecydowana większość (84%) deklaruje, że nie zna miejsc, w których można kupić narkotyki. Pozostałe odpowiedzi występują dość równomiernie i bardzo rzadko (około 2%) przez co sugeruje się ostrożność w formułowaniu wniosków na tej podstawie.

Dane dotyczące zażywania narkotyków przez uczniów można odnieść do badań statutowych CBOS z 2018 roku, z których wynika, że na terenie samej szkoły aż 4% uczniów często zażywa narkotyki. Sugeruje to, że problem narkotykowy w Augustowie nie wydaje się być nasilony.

Tabela 38

Czy w Twojej szkole zdarzają się przypadki		1998	2003	2008	2010	2013	2016	2018
		w procentach						
– zażywania narkotyków przez uczniów na terenie szkoły	bardzo często	5	10	4	4	4	4	4
	dosyć często	15	20	8	8	8	7	6
	dosyć rzadko	35	34	31	32	21	23	22
	w ogóle	45	36	57	55	66	65	67
– picia alkoholu przez uczniów na terenie szkoły	bardzo często	7	10	6	4	4	3	4
	dosyć często	16	18	10	10	9	6	6
	dosyć rzadko	48	45	43	48	37	27	33
	w ogóle	28	26	41	38	50	65	57
– palenia papierosów przez uczniów na terenie szkoły	bardzo często	62	66	53	51	42	43	40
	dosyć często	25	20	28	26	28	25	26
	dosyć rzadko	9	9	12	12	16	17	18
	w ogóle	4	5	6	10	14	15	17

Badanie statutowe CBOS: 1998; badania KBPN: 2003, 2008, 2010, 2013, 2016, 2018

W ankiecie umieszczono również pytanie kontrolne, dotyczące tego czy respondent przyznałby się w niej do używania narkotyków. Odpowiedź na nie pozwala zdecydować, jak dalekie wnioski można wyciągać na podstawie przeprowadzonych badań kwestionariuszowych wśród uczniów augustowskich szkół. Odpowiedzi na to pytanie zobrazowano za pomocą wykresu zamieszczonego poniżej.

Jeżeli zażył(a)byś kiedykolwiek substancję uznawaną za narkotyk (np. marihuanę), to przyznał(a)byś się do tego w tej ankiecie?

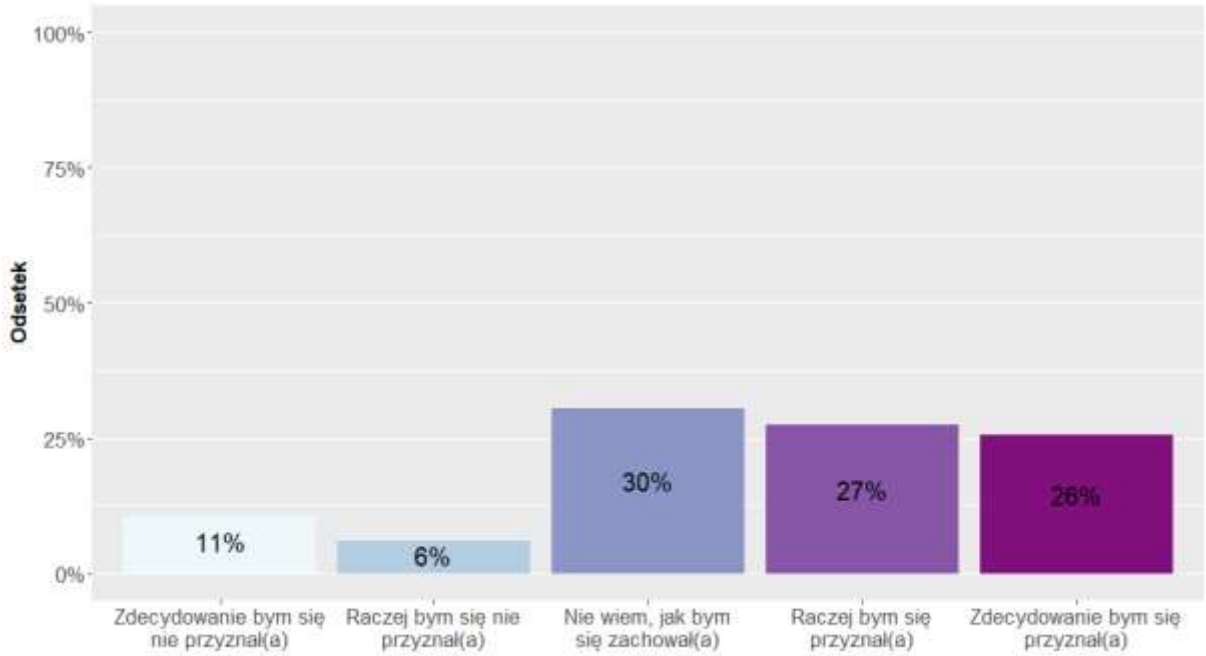

Odpowiedzi potwierdzają, że szczerość odpowiedzi uczniów nie jest niestety czymś oczywistym w pytaniach dotyczących kontaktu z używkami i nie można jej zagwarantować. Tylko blisko połowa badanych twierdzi, że raczej przyznałaby się do zażywania narkotyków, pozostali nie wiedzą co by zrobili lub raczej by się nie przyznali. Należy z tego wyciągnąć wniosek, że dane mogą przedstawiać *zaniżoną* skalę rozpowszechnienia stosowania używek wśród młodzieży.

Odniesienie do diagnozy z 2018 roku oraz do badania ESPAD z 2019

Uzyskane w niniejszej diagnozie wyniki dotyczące zażywania narkotyków przez młodzież można zestawić z wynikami diagnozy z 2018 roku, a także z danymi ogólnopolskimi pochodzącymi z badania ESPAD z 2019 roku[11]. Obie diagnozy zostały przeprowadzona na wśród młodzieży w wieku gimnazjalnym oraz licealnym, a zatem można je zestawić z wynikami starszej młodzieży z 2021 roku.

	Polska 2019	Augustów 2018	Augustów 2021
Branie narkotyków kiedykolwiek w życiu (marihuany)	29,3%	25%	12,5%

[11] Janusz Sierosławski, *Używanie Alkoholu i Narkotyków przez Młodzież Szkolną – raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019r.* Warszawa, 2020.

Powyższa tabela przedstawia odsetki osób, które w przeprowadzanych w ramach badań ankietach odpowiedziały, że kiedykolwiek w życiu próbowały marihuany. To właśnie na przykładzie tych danych zdecydowano się dokonać porównania ze względu na bardzo niskie liczebności odpowiedzi dotyczących innych narkotyków, czyniące wyniki skrajnie niereprezentatywnymi. Jak widać w tabeli młodzież zdaje się zażywać znacznie mniej marihuany niż trzy lata wcześniej. Rozbieżność jest jednak na tyle wysoka, że zaleca się ostrożność w formułowaniu wniosków. Pytanie z diagnozy ogólnopolskiej ESPAD oraz z diagnozy przeprowadzonej w Augustowie było nieco odmienne w formie niż pytanie zadane w ankiecie na potrzeby niniejszej diagnozy i może to być powodem takich rozbieżności.

6.5. Leki i napoje energetyzujące

Istotne z perspektywy celów diagnozy było sprawdzenie czy wśród uczniów augustowskich szkół obserwuje się nadużywanie leków uspokajających i nasennych.

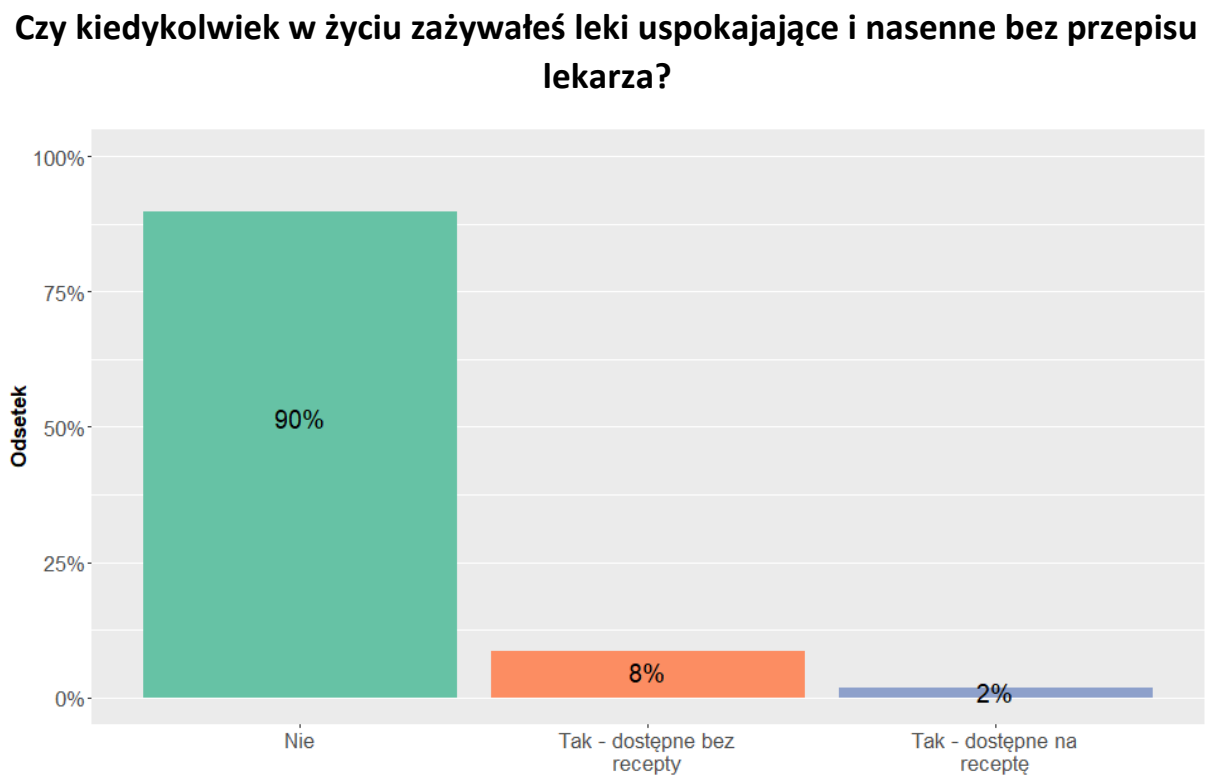

90% uczniów deklaruje, że nie stosowali leków uspakajających lub nasennych bez przepisu lekarza. 8% stosowało leki dostępne bez recepty, a zatem łagodniejsze, natomiast niewielki odsetek (2%) deklaruje stosowanie leków dostępnych tylko na receptę.

Czy kiedykolwiek w życiu zażywałeś leki przeciwbólowe w celu odurzania się?

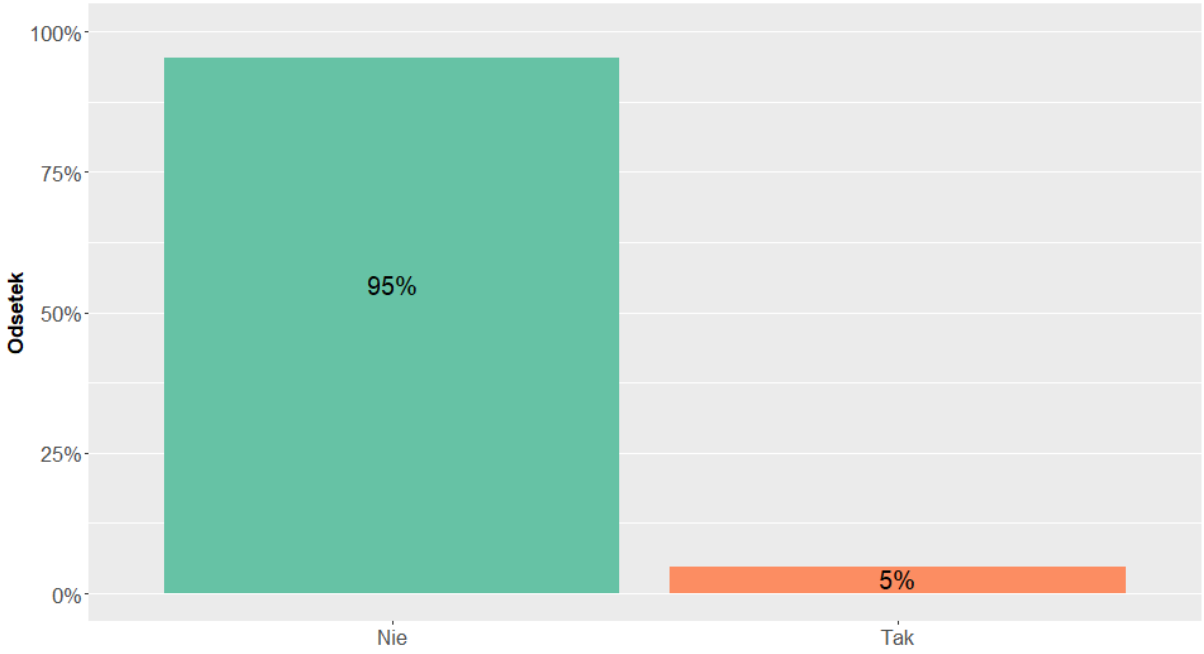

W przypadku leków przeciwbólowych 5% badanych uczniów deklaruje stosowanie ich w celu odurzenia się. Badani zostali zapytani również o spożywanie napojów energetyzujących, które mogą mieć potencjalnie szkodliwy wpływ na ich zdrowie fizyczne przez to że zawierają wiele niekorzystnych z punktu widzenia zdrowia substancji. Ponadto mogą utrudniać zachowanie prawidłowego rytmu dobowego przez działanie pobudzające.

Jak często pijesz energetyki (np. Red Bull, Tiger, Black, Burn)?

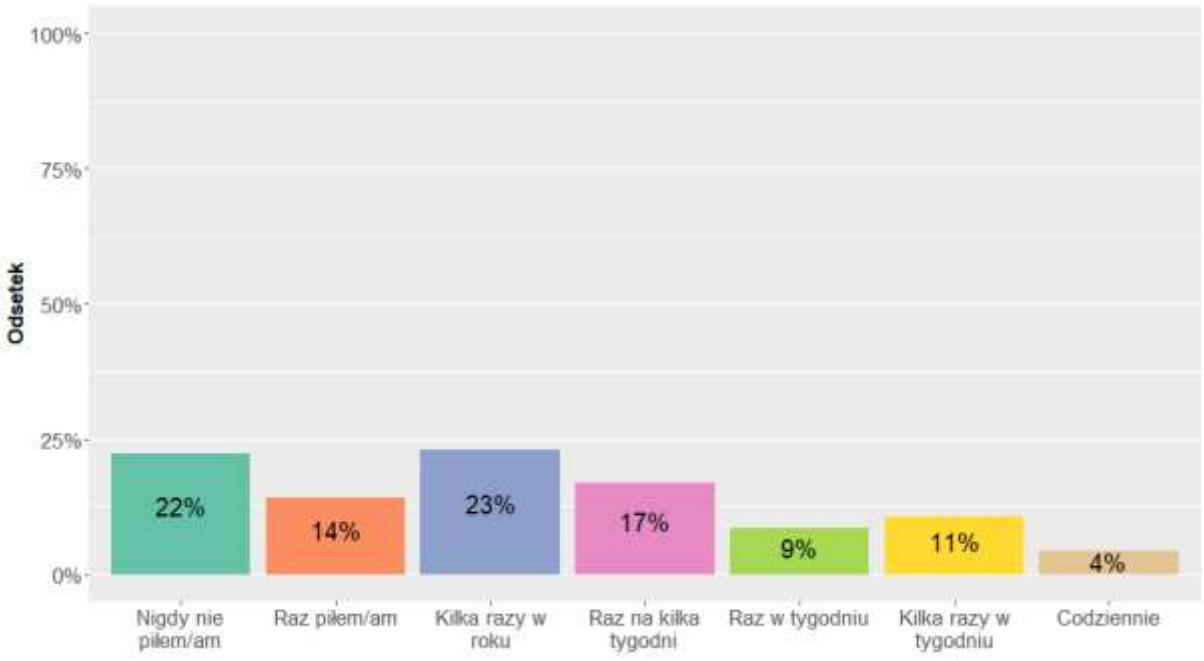

15% badanych pije napoje energetyzujące minimum kilka razy w tygodniu, co może mieć niekorzystny wpływ na ich zdrowie.

6.6. Hazard

Uczniowie zostali zapytani również o zachowania hazardowe. Hazard w przypadku młodych ludzi jest zjawiskiem szczególnie niebezpiecznym, gdyż może w szybkim tempie prowadzić do silnego uzależnienia behawioralnego, które generuje dysfunkcje w niemal każdym obszarze funkcjonowania młodej osoby.

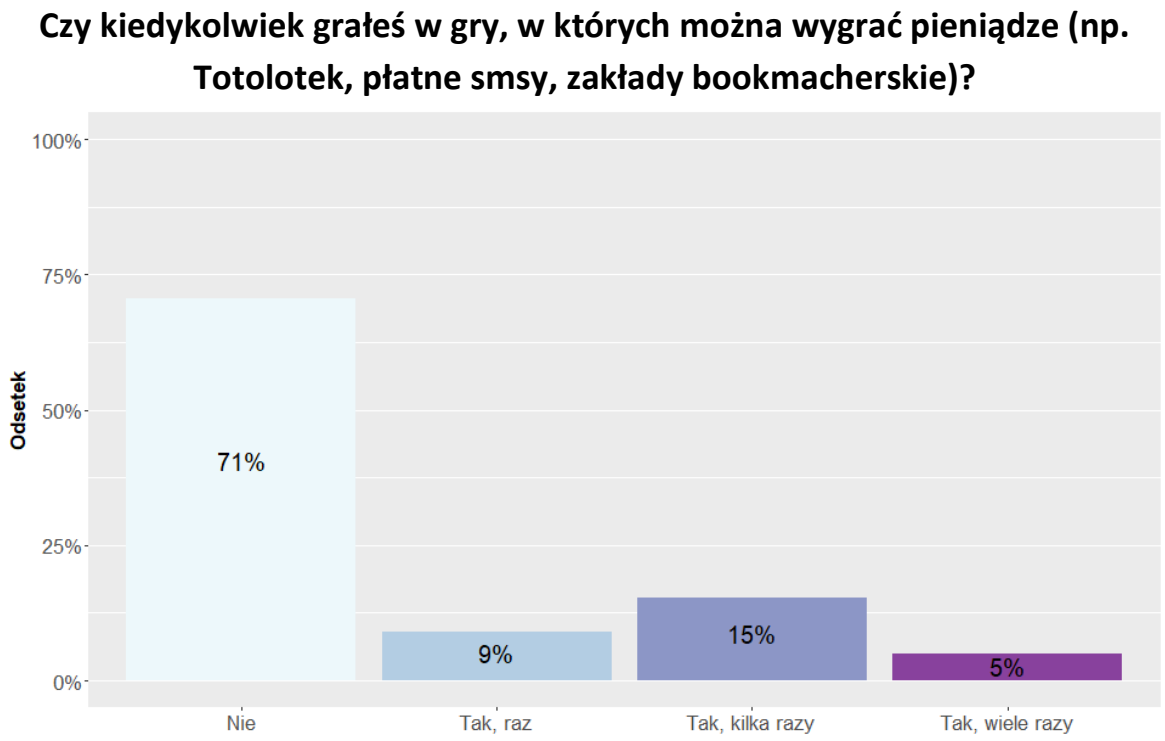

Pamiętając, że hazard ma wysoki potencjał uzależniający uzasadnione jest zwrócenie uwagi na osoby, które chociaż raz miały z nim kontakt. Takich osób było 29%. 20% miało kontakt z hazardem częściej niż jednokrotnie. Przy projektowaniu działań profilaktycznych warto pamiętać o poruszeniu zagadnienia jakim są zachowania hazardowe i jakie zagrożenia się z nimi wiążą.

6.7. Pornografia

Kolejnym zjawiskiem o wysokim potencjale uzależniającym jest pornografia. Współcześnie obecna najczęściej w internecie, dostępna dla wszystkich, którzy są nią zainteresowani. Choć może pozostawać ona bez szkodliwego wpływu na funkcjonowanie to raczej dzieje się to w przypadku osób dorosłych, oglądających podobne treści sporadycznie. Na młode osoby może mieć szkodliwy wpływ, zwłaszcza oglądana bardzo często.

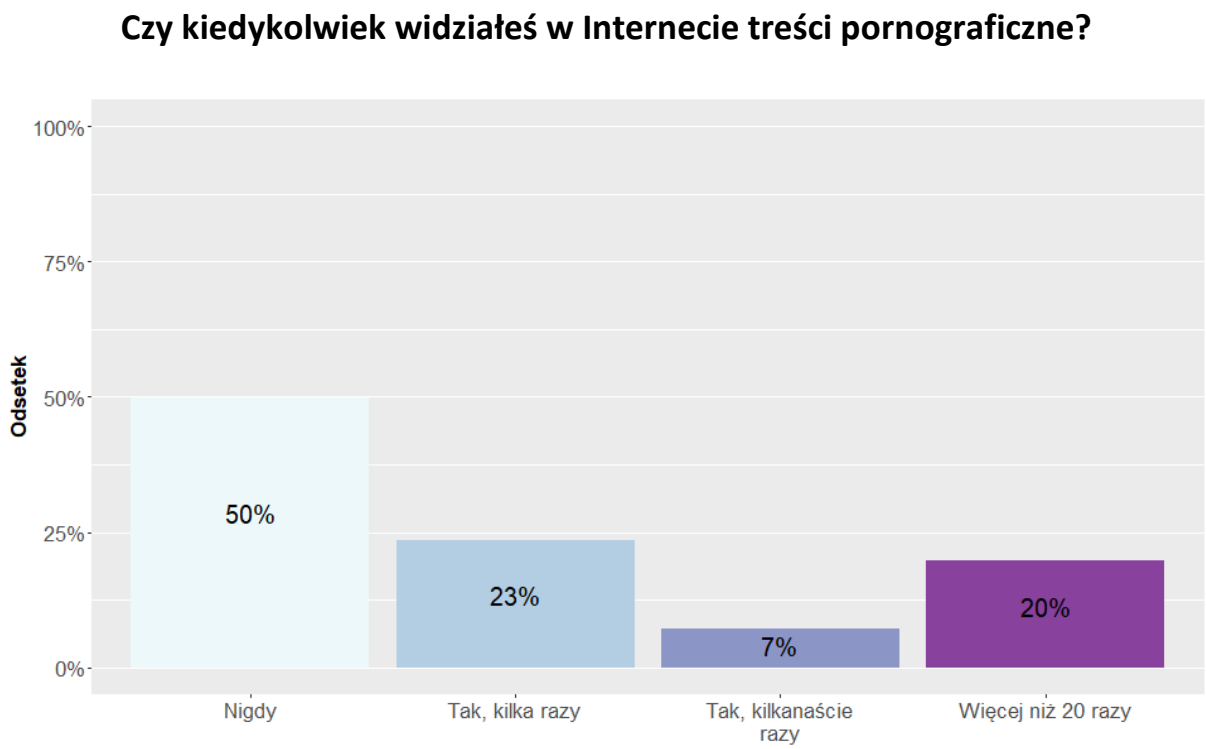

Połowa uczniów miała kontakt z treściami pornograficznymi, a jedna piąta oglądała takie treści więcej niż 20 razy. Dane sugerują, że obecność pornografii w życiu uczniów Augustowa jest relatywnie wysoka i należy uwzględnić to w planowanych na terenie miasta działaniach.

Kontakt z pornografią a płeć

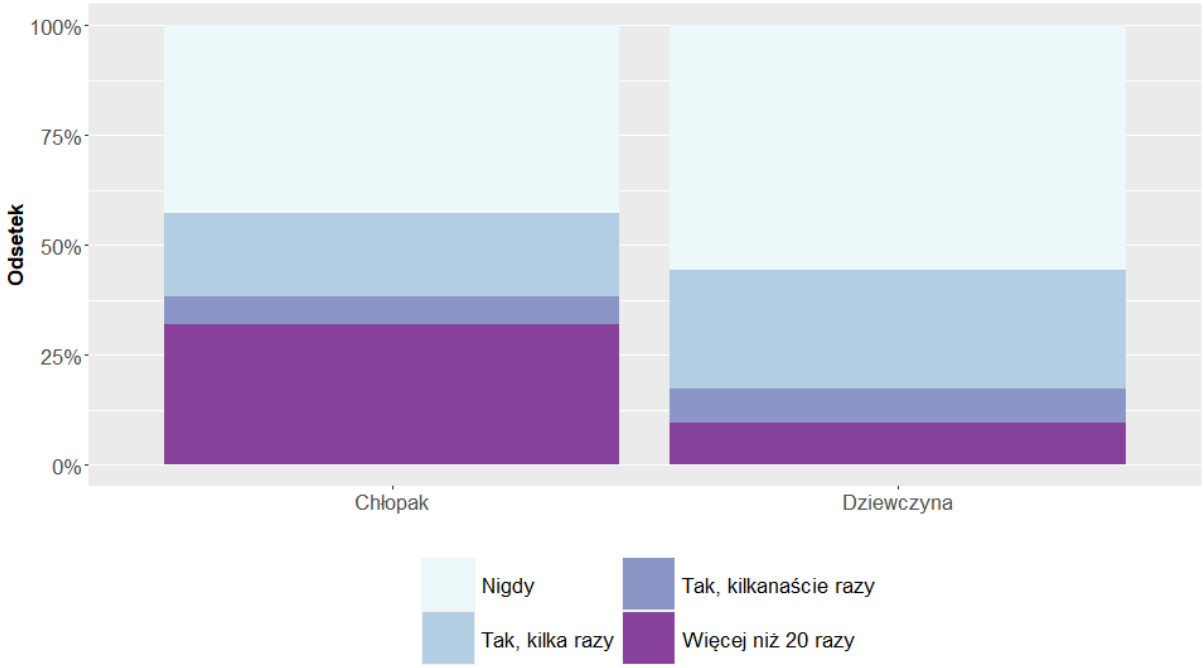

Kontakt z pornografią a wiek

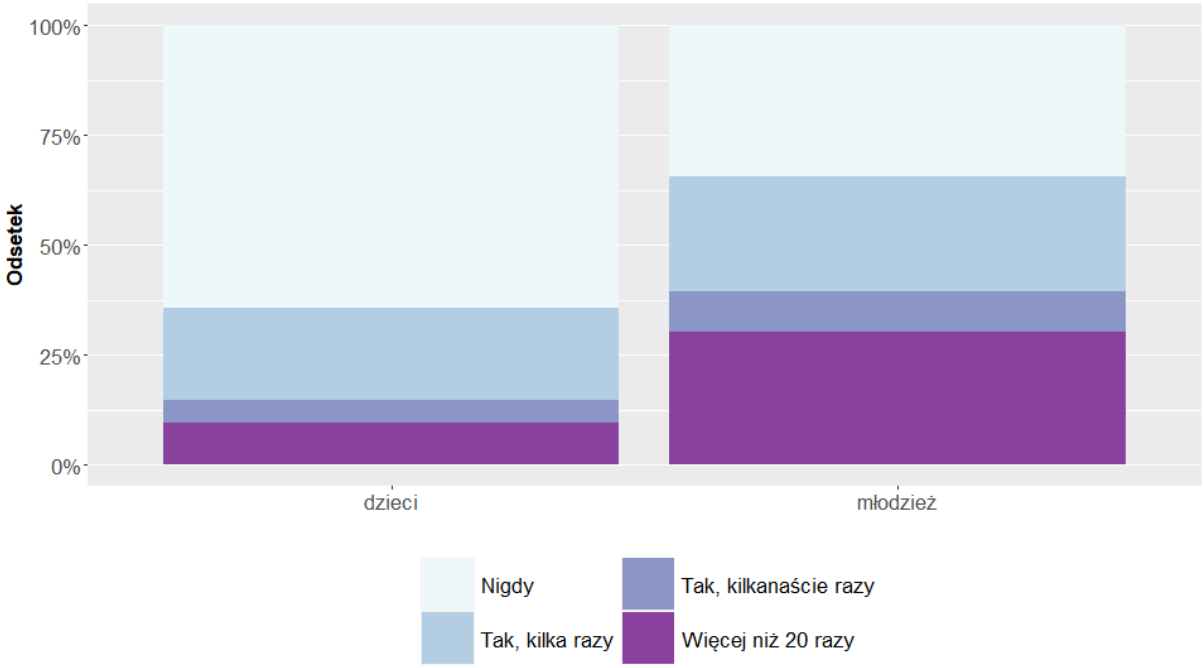

Jak widać na powyższym wykresie zdecydowanie więcej chłopców niż dziewcząt ma częsty kontakt z pornografią, a także młodzież niż dzieci, co wydaje się być intuicyjne, gdyż starsze osoby miały częściej okazję do zaobserwowania takich treści.

6.8. Przemoc wśród dzieci i młodzieży

Jednym z kluczowych problemów społecznych, który znalazł się w badaniu diagnozującym zagrożenia społeczne na terenie Miasta Augustów była kwestia przemocy szkolnej oraz domowej. Proces przemocy domowej i proces przemocy rówieśniczej stanowią to samo zjawisko z identycznymi mechanizmami wewnętrznymi i o podobnym przebiegu, chociaż nieco inne zachowania uczestników tego procesu będziemy obserwować w szkole, a inne w domu.

Przemoc to złożony i skomplikowany proces pełen interakcji psychologicznych pomiędzy osobami, których funkcjonowanie bardziej określa nabyty w tym procesie zespół zachowań (tzw. ról) niż ich indywidualne cechy. Proces ten, z natury długotrwały, jest czymś, czego w bezpośredniej obserwacji nie sposób odnotować. Obserwując jednak zachowania osób w nim uczestniczących i odnosząc te zachowania oraz powtarzające się wydarzenia do wiedzy o tym zjawisku, możemy stwierdzić, czy pojawiają się jego charakterystyczne cechy. Możemy przy tym wyszczególnić warunki sprzyjające powstawaniu zjawiska przemocy:

1. Gdy pewna ilość osób przebywa ze sobą przez dłuższy czas i jest niejako „skazana na siebie" (przykładowo: rodzina) oraz wtedy, gdy występuje wyodrębnienie tej grupy z szerszego otoczenia społecznego (przykładowo: klasa).
2. Występują dysproporcje pomiędzy osobami lub grupami – pod jednym dachem przebywają więc osoby i grupy silniejsze, bardziej „wpływowe" oraz te słabsze, nieskore do agresji albo przestrzegające norm zachowania, które wykluczają agresję wobec innych osób.
3. W relacjach pomiędzy jednostkami i grupami pojawia się dużo zachowań agresywnych, zarówno tych fizycznych, jak i werbalnych.
4. Normy w grupie są „złe", czyli wtedy, kiedy rzeczywiste normy grupowe dopuszczają i uznają za „normalne" używanie siły fizycznej i innych rodzajów przewagi wobec osób słabszych fizycznie i/lub mniej zaradnych.

Zarówno rodzina, jak i klasa czy szkoła z natury rzeczy spełniają część tych warunków. Przemoc, czy ta doświadczana w domu w relacjach z bliskimi, czy w środowisku rówieśniczym, to jeden z czynników w największym stopniu niszczących poczucie bezpieczeństwa i negatywnie wpływającym na samoocenę i rozwój młodego

człowieka. Występowanie tego zjawiska oraz jego skala ma bardzo duże znaczenie dla kształtowania się osobowości młodych ludzi i może mieć negatywny wpływ na ich osiągnięcia życiowe. Dlatego też wszelkie sygnały o zachwianiu poczucia bezpieczeństwa, szczególnie w placówkach edukacyjno-wychowawczych powinny budzić czujność.

W tym miejscu należy także zaznaczyć ważną różnicę pomiędzy zachowaniami agresywnymi a przemocą. Agresja stanowi świadome działania mające na celu wyrządzenie szkody danej osobie lub mieniu tej osoby, natomiast przemoc pojawia się w sytuacji, kiedy ponadto agresor ma jakiegoś rodzaju przewagę nad pokrzywdzonym i wykorzystuje ją w celu wyrządzenia tej osobie krzywdy (Komendant-Brodowska, 2014).

Zanim zostaną przedstawione wyniki dotyczące doświadczania przez uczniów różnych form przemocy bezpośredniej warto przyjrzeć się ich subiektywnemu poczuciu bezpieczeństwa w środowisku szkolnym. Jest to istotne, ponieważ na poczucie bezpieczeństwa nie wpływa tylko osobiste doznanie krzywdy, ale też obserwowanie krzywdy doznawanej przez innych, zła atmosfera w szkole, odczucie presji ze strony nauczycieli i wiele innych rzeczy. Brak poczucia bezpieczeństwa w szkole wpływa negatywnie zarówno na wyniki w nauce, jak i może rodzić problemy natury psychicznej i związanej z ogólnym samopoczuciem uczniów danej szkoły, a co za tym idzie także zwiększać prawdopodobieństwo zachowań ryzykownych.

Przemoc ponadto często stanowi odpowiedź na odczuwany stres jako metoda redukowania nieprzyjemnego napięcia. Sama zaś w sobie generuje poczucie zagrożenia, które może być rozładowane za pomocą zachowań przemocowych, co rodzi błędne koło (Kruk i in. 2004). Koło przemoc – stres może zostać przerwane, jeśli wnikliwie przeanalizuje się źródła obserwowanej przemocy i skupi się na rozwiązywaniu problemu u podstaw. Poniżej przedstawiono wykres pokazujący poczucie bezpieczeństwa u uczniów augustowskich szkół.

Poczucie bezpieczeństwa w szkole

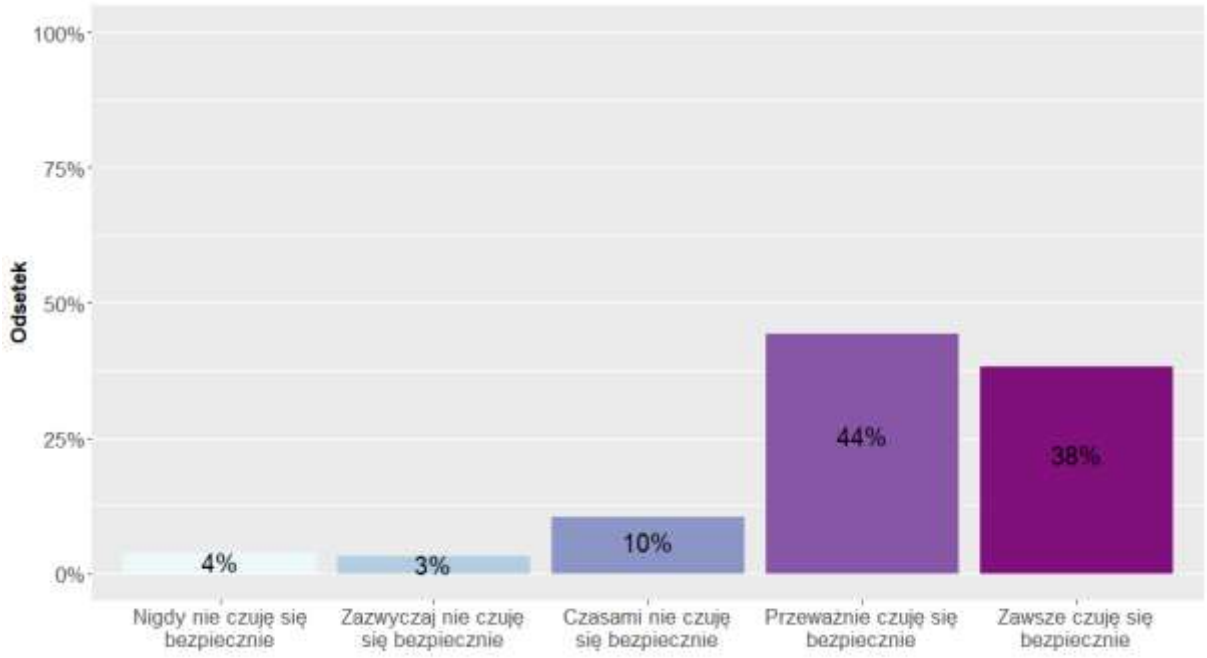

Jak widać na wykresie 82% uczniów przeważnie lub zawsze czuje się bezpiecznie, natomiast pozostała część uczniów czasami lub często nie czuje się bezpiecznie w środowisku szkolnym. Powyższe wyniki można porównać z badaniami z 2011 roku, w których o tę kwestię zapytano uczniów ze 150 szkół z całej Polski. W tych badaniach **86%** badanych odpowiedziało, że czują się w szkole bezpiecznie, z czego wynika, że uczniowie Augustowa **w mniejszym stopniu** czują się bezpiecznie niż populacja szkolna dla całej Polski.

Poczucie bezpieczeństwa w szkole a wiek

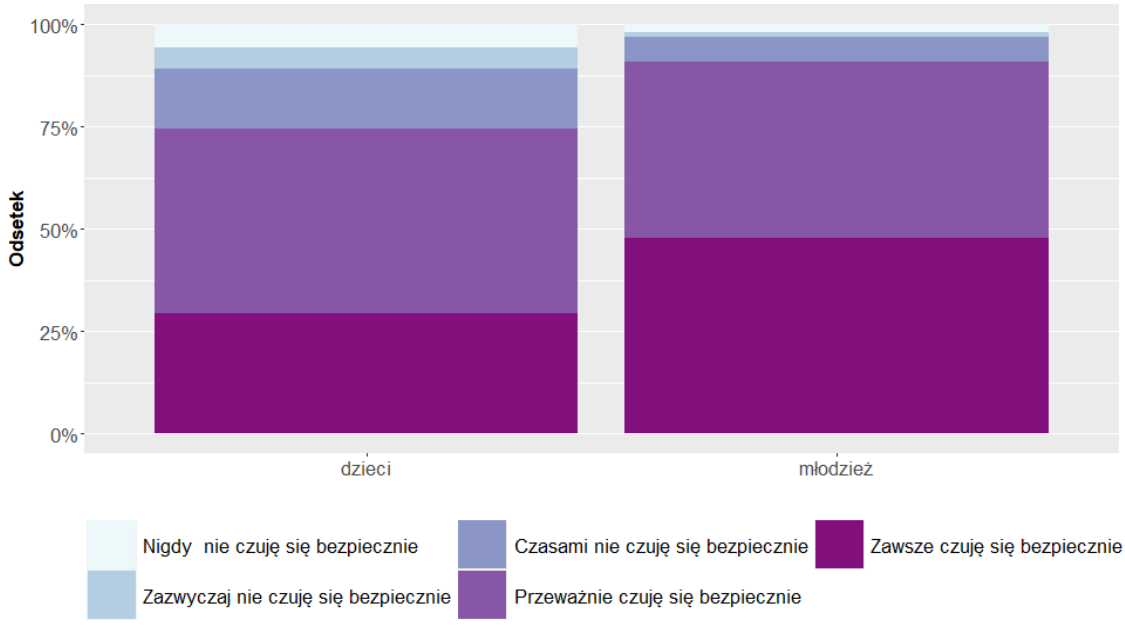

Dodatkowo zobrazowano jak wygląda poczucie bezpieczeństwa w szkole dla różnych grup wiekowych. Widać, że młodzież czuje się w szkole bezpieczniej niż dzieci, co pozwala wyciągnąć optymistyczne wnioski sugerujące, że wraz z wiekiem maleje skala zagrożeń obecnych w szkołach. Uczniowie zostali zapytani też o to jak czują się w swoich klasach, czyli w środowisku najbliższym, rówieśniczym.

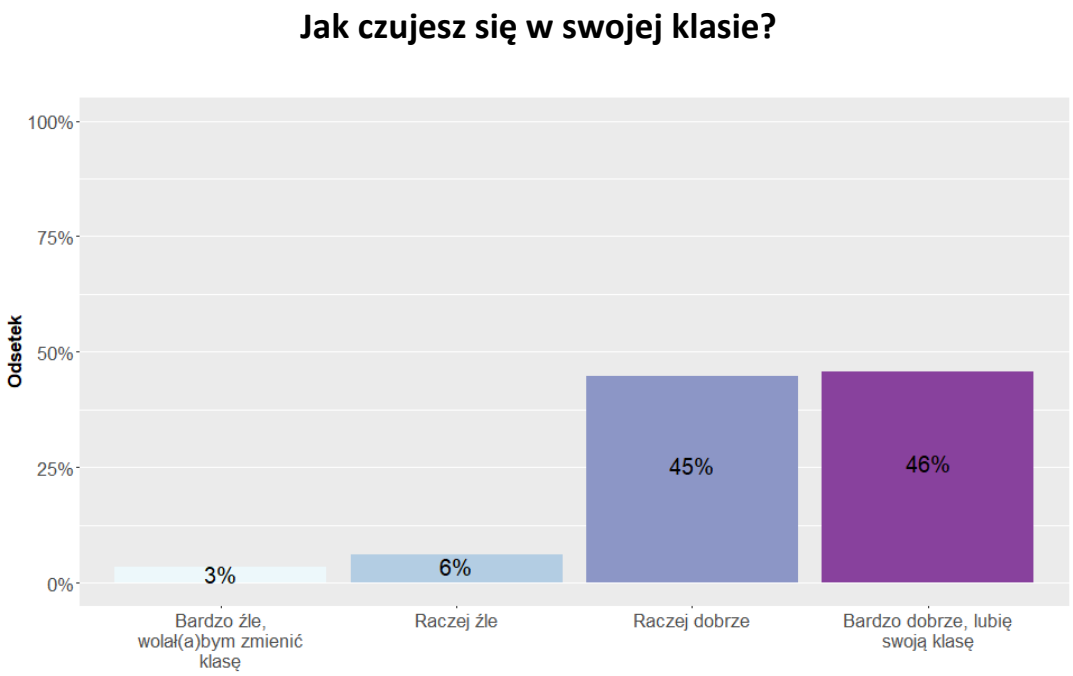

Zdecydowana większość uczniów czuje się dobrze w swoich klasach, bo aż 91%. To optymistyczna wiadomość sugerująca, że mimo iż poczucie bezpieczeństwa w szkole nie jest wysokie w stopniu satysfakcjonującym, uczniowie mają ze sobą prawdopodobnie dobry kontakt. Uczniowie zostali zapytani również o to jak często obserwują przemoc w swojej szkole. Odpowiedzi umieszczono na poniższych wykresach.

Jak często obserwujesz przemoc lub cyberprzemoc w swojej szkole? (np. bójki, wyzwiska, obrażanie w internecie)

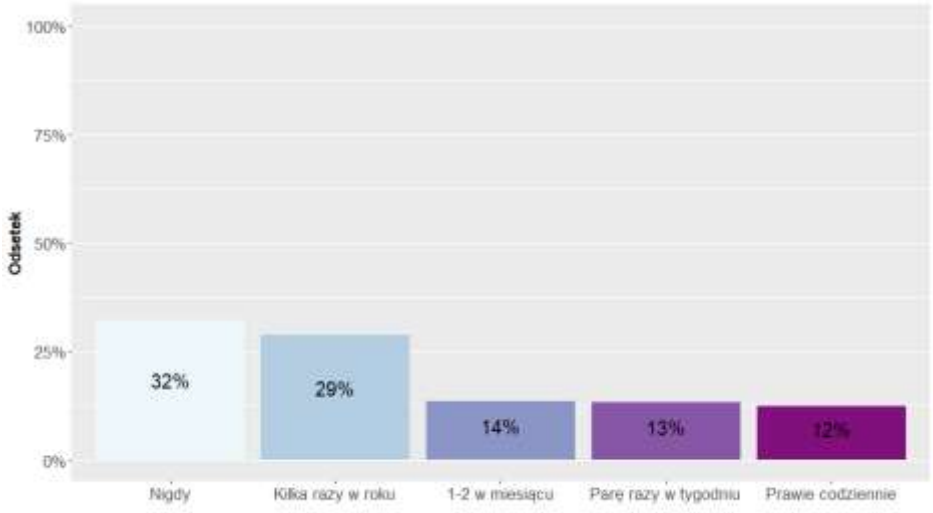

Mimo iż odpowiedzi uczniów sugerują dobrą atmosferę w klasach, jednocześnie aż jedna czwarta raportuje obserwowanie przemocy lub cyberprzemocy minimum kilka razy w tygodniu.

Czy w ciągu ostatniego roku doświadczyłeś/łaś…

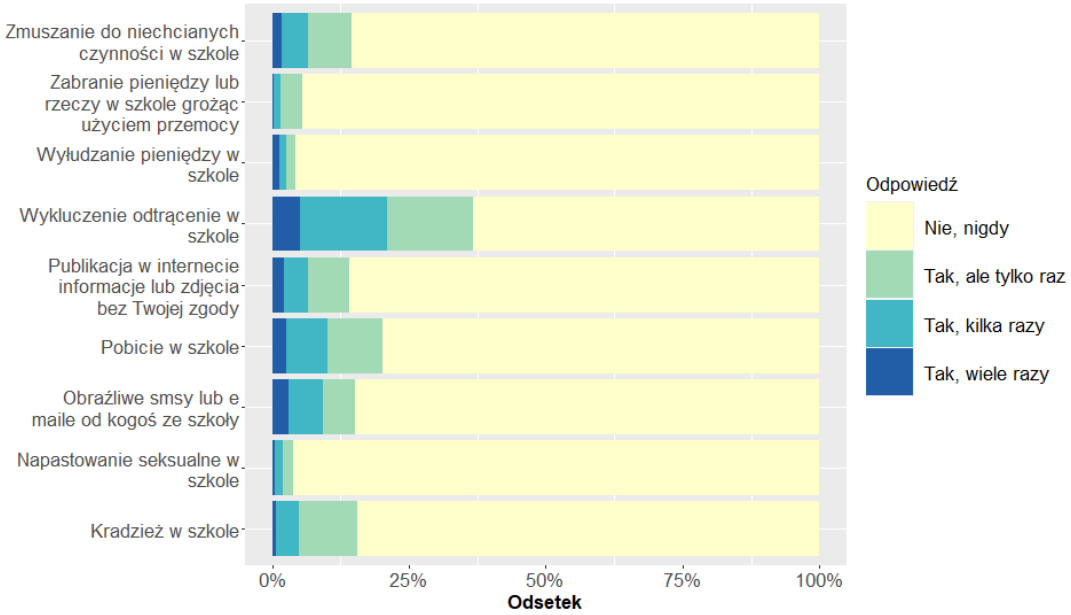

Jak widać uczniowie najczęściej doświadczają przemocy w postaci wykluczenia i odtrącenia. Jest to przemoc psychiczna, którą może być ciężko zaobserwować u ucznia na pierwszy rzut oka. Poniżej zostaną zaprezentowane dane z badania KBPN z 2018 roku powstałe w oparciu o zbadanie 80 losowo wybranych szkół w Polsce..

Czy Tobie osobiście zdarzyło się w ciągu ostatniego roku, że:	Nie, nigdy	Raz	Kilka razy	Wiele razy
	w procentach			
– zostałeś wykluczony, odtrącony przez innych uczniów	76	12	9	3
– w szkole ukradziono Ci pieniądze lub jakiś przedmiot	88	9	2	1
– otrzymałeś obraźliwego SMS-a lub e-maila od któregoś z uczniów z Twojej szkoły	90	4	4	2
– ktoś z uczniów Twojej szkoły opublikował w internecie informacje o Tobie lub zdjęcia / filmy z Twoim udziałem, których nie chciałe(a)ś ujawnić	90	6	3	1
– uderzył Cię lub pobił który(a)ś z kolegów (koleżanek) z klasy lub uczeń innej klasy	93	3	2	2
– ktoś z uczniów Twojej szkoły zmuszał Cię do fundowania sobie za Twoje pieniądze papierosów, piwa lub innych rzeczy	96	2	1	1
– ktoś z uczniów Twojej szkoły napastował cię w szkole seksualnie (np. próbował Cię dotykać, rozebrać)	97	1	1	1
– ktoś z uczniów twojej szkoły zabrał Ci pieniądze lub przedmiot używając siły lub grożąc jej użyciem	98	1	0*	0*

* Bez zaokrąglenia odsetek wskazań wynosi 0,4%
Wyniki nie sumują się do 100% z powodu zaokrągleń
Badanie KBPN 2018

Jak widać, uczniowie z Augustowa częściej doświadczają przemocy niż uczniowie z próby ogólnopolskiej. Należy jednak pamiętać, że w badaniu KBPN badane były dzieci ze szkół ponadgimnazjalnych, co mogło przyczynić się do otrzymania niższych odsetków występowania różnych form przemocy szkolnej.

Badani zostali również zapytani o to do kogą by się zwrócili, gdyby doświadczyli przemocy. Istotne w tym pytaniu jest to, że jest to poziom wyobrażeń uczniów co by zrobili w takiej sytuacji, swoistego „gdybania” w tym temacie.

Do kogo byś się zwrócił/a, *gdybyś* doświadczył/a przemocy?

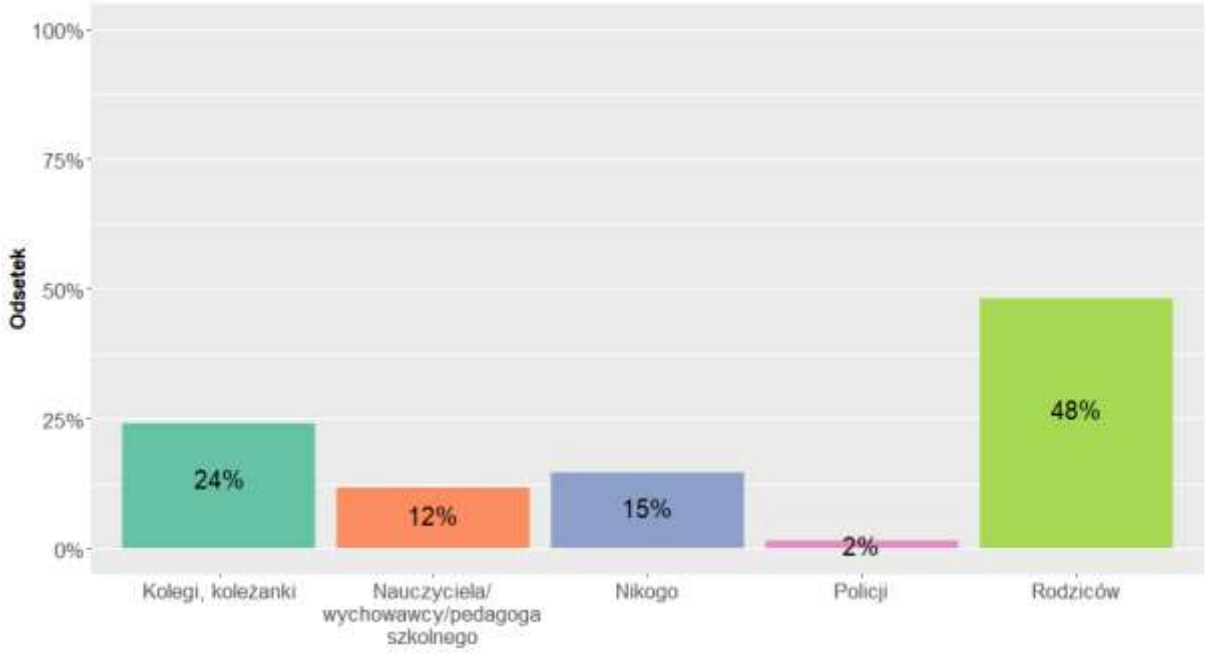

Największy odsetek uczniów (48%) deklaruje, że zwróciłoby się po pomoc do rodziców. Niecała jedna czwarta zwróciłaby się z tym do kolegi lub koleżanki. Tylko 12% zwróciłoby się po pomoc do nauczyciela, co może sugerować, że nauczyciele i wychowawcy nie są traktowani jak osoby bliskie i godne zaufania. Uczniowie zostali zapytani również o to.

Ilu nauczycieli z Twojej szkoły darzysz zaufaniem?

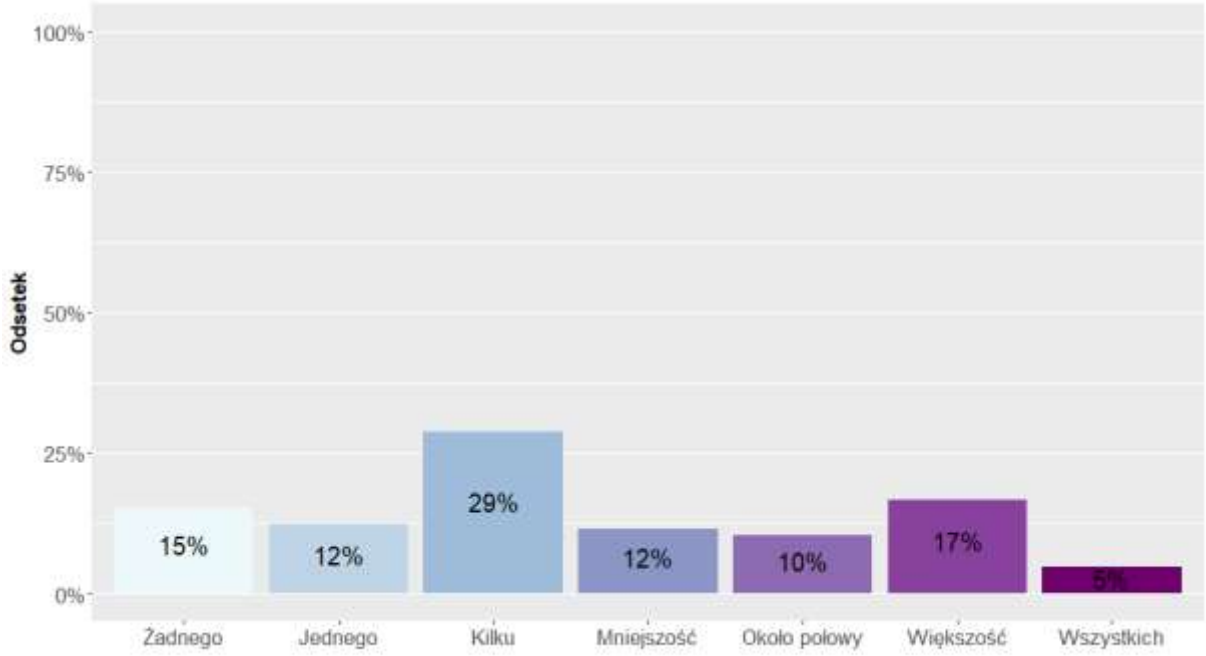

Większość badanych (85%) ma minimum jednego zaufanego nauczyciela, co jednak stoi w sprzeczności z tym, że tylko 12% uczniów zwróciłoby się do nauczyciela o pomoc

w przypadku doświadczenia przemocy. Możliwe, że uczniowie rozumieją zaufanie jako odczucie zbliżone bardziej do sympatii, które niekoniecznie przekłada się niestety na zgłaszanie incydentów przemocowych ze swoim udziałem. Możliwe też, że uczniowie nie są skłonni do zgłaszania podobnych spraw nauczycielom, ponieważ boją się, że ich zgłoszenie wyjdzie na jaw w środowisku szkolnym co zostanie źle odebrane przez rówieśników. W ankiecie umieszczono też pytanie o agresję skierowaną w stronę nauczycieli ze strony uczniów.

Czy znane Ci są w Twojej szkole przypadki agresywnego zachowania uczniów w stosunku do nauczycieli?

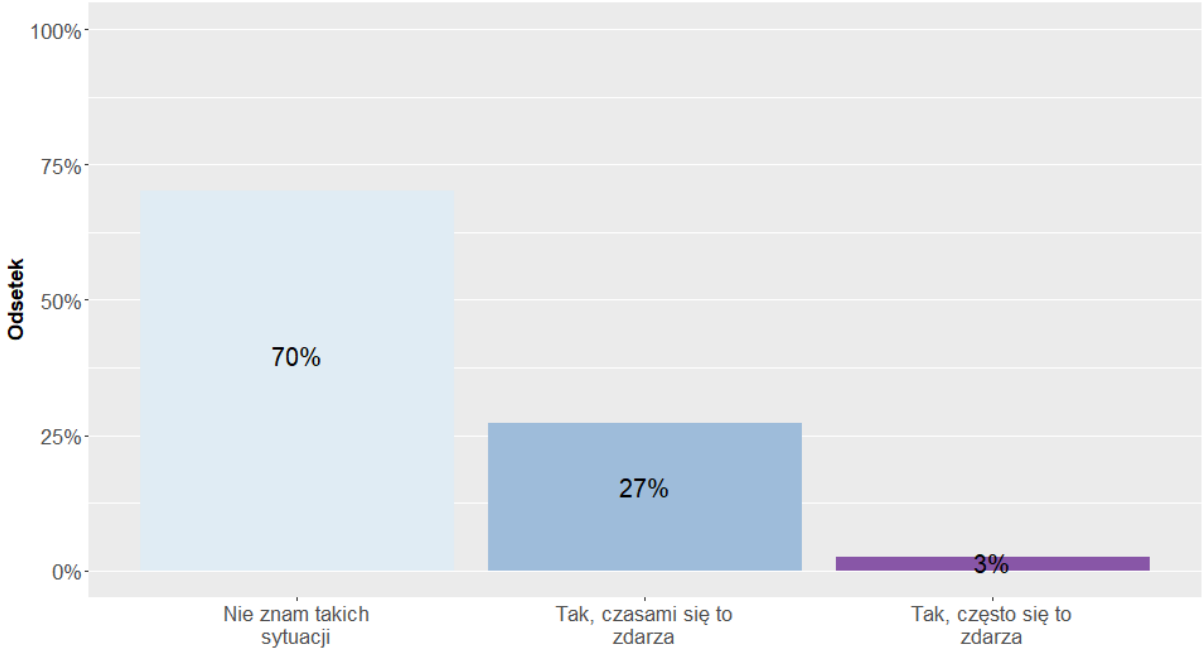

30% respondentów twierdzi, że takie sytuacje mają czasami miejsce. Warto dbać o kontakt z kadrą pedagogiczną oraz o dostęp do ich odczuć i opinii w tym zakresie, aby uniknąć potencjalnie niebezpiecznych sytuacji powstałych w wyniku agresji skierowanej przeciwko nim ze strony uczniów.

Istotne z punktu widzenia celów diagnozy było pozyskanie danych na temat przemocy domowej doświadczanej przez uczniów augustowskich szkół.

Czy doświadczyłeś/aś kiedykolwiek w swoim domu przemocy fizycznej, w wyniku której miałeś/aś ślady na ciele?

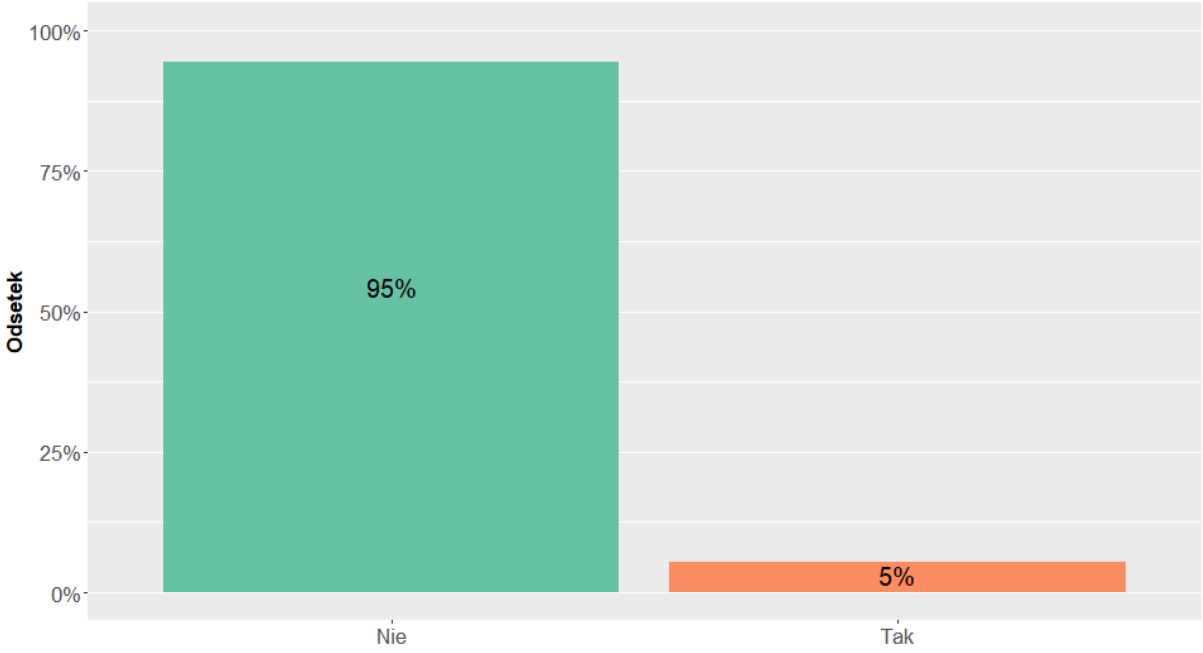

Jak często zdarzają się sytuacje, w których masz ślady powstałe na skutek przemocy fizycznej w domu?

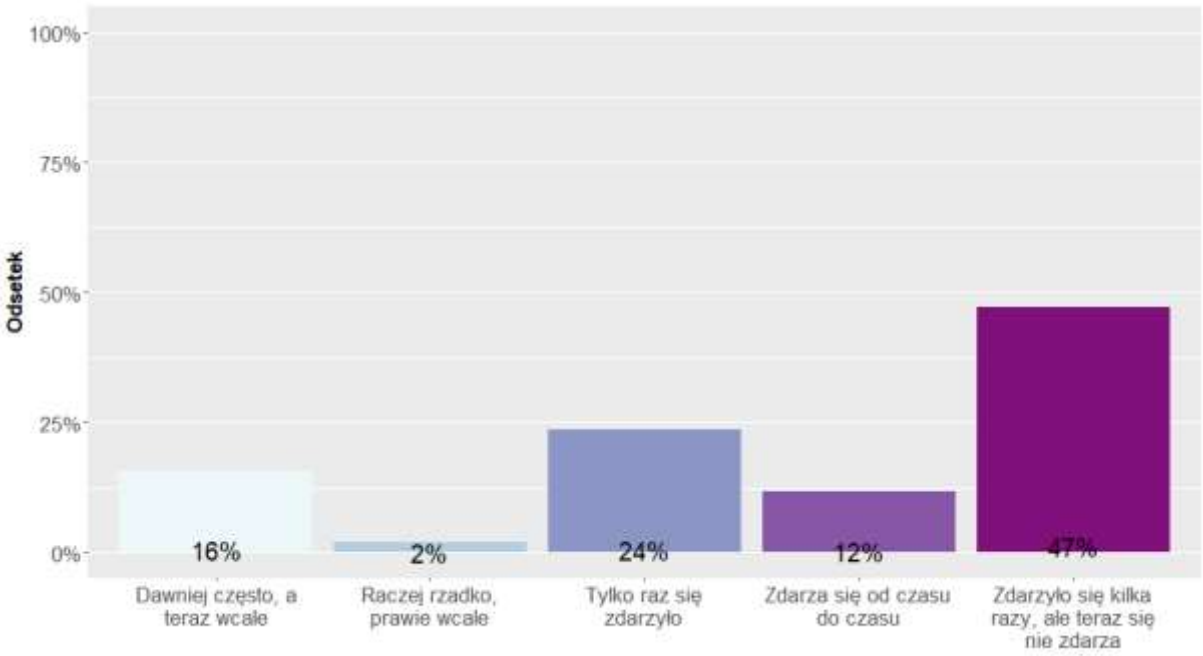

5% uczniów deklaruje, że doświadczyło przemocy domowej, w wyniku której mieli/miały ślady na ciele. Spośród tej grupy większość twierdzi, że takie sytuacje nie mają już miejsca choć zdarzały się w przeszłości lub że zdarzyły się tylko raz, jednakże 12% osób odpowiada, że takie sytuacje zdarzają się od czasu do czasu. Choć są to na tle całej próby przypadki

jednostkowe należy zawsze wykazywać czujność na sygnały świadczące o tym, że dziecko lub starsza, lecz wciąż młoda osoba doświadcza przemocy, nie tylko tej fizycznej.

Bardzo ważne w świetle odpowiedzi na pytanie o to do kogo zwróciliby się uczniowie gdyby doświadczali przemocy w szkole, jest pytanie o to do kogo *faktycznie* zwrócili się uczniowie po doświadczeniu przemocy *w domu.*

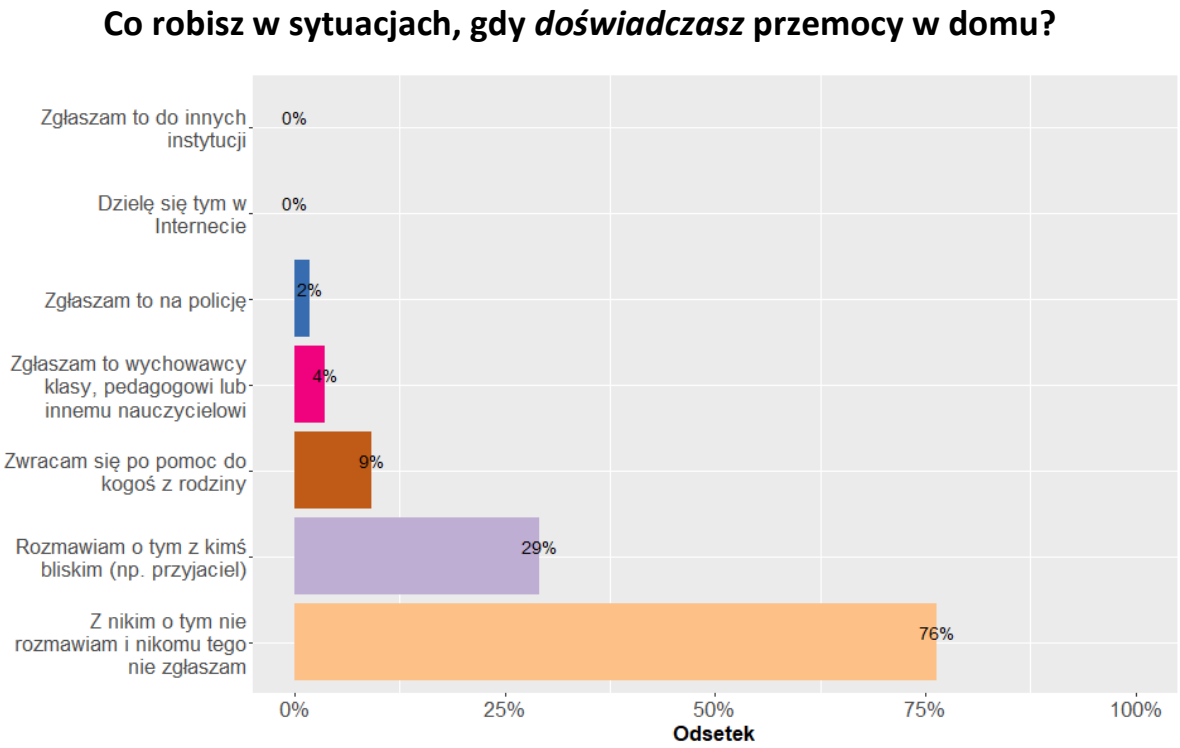

Odpowiedzi jasno wskazują, że większość (aż 76%) nie zwróciła się w tej sprawie do nikogo. Wynika to prawdopodobnie z tego, jak wielką traumą jest przemoc doświadczana w najbliższym otoczeniu jakim jest dom i rodzina, która powinna stanowić bezpieczną przestrzeń dla dziecka. Przemoc domowa jest tematem bardziej wstydliwym niż konflikty i agresja w środowisku rówieśniczym. 29% osób deklaruje, że porozmawiali o tej sytuacji z kimś bliskim.

6.9. Ocena nauki zdalnej

Okoliczności pandemii COVID-19 znacząco zmieniły tryb funkcjonowania uczniów w całej Polsce. Uczniowie z Augustowa zostali zapytani o to, jak oceniają naukę zdalną, na którą byli zmuszeni przejść.

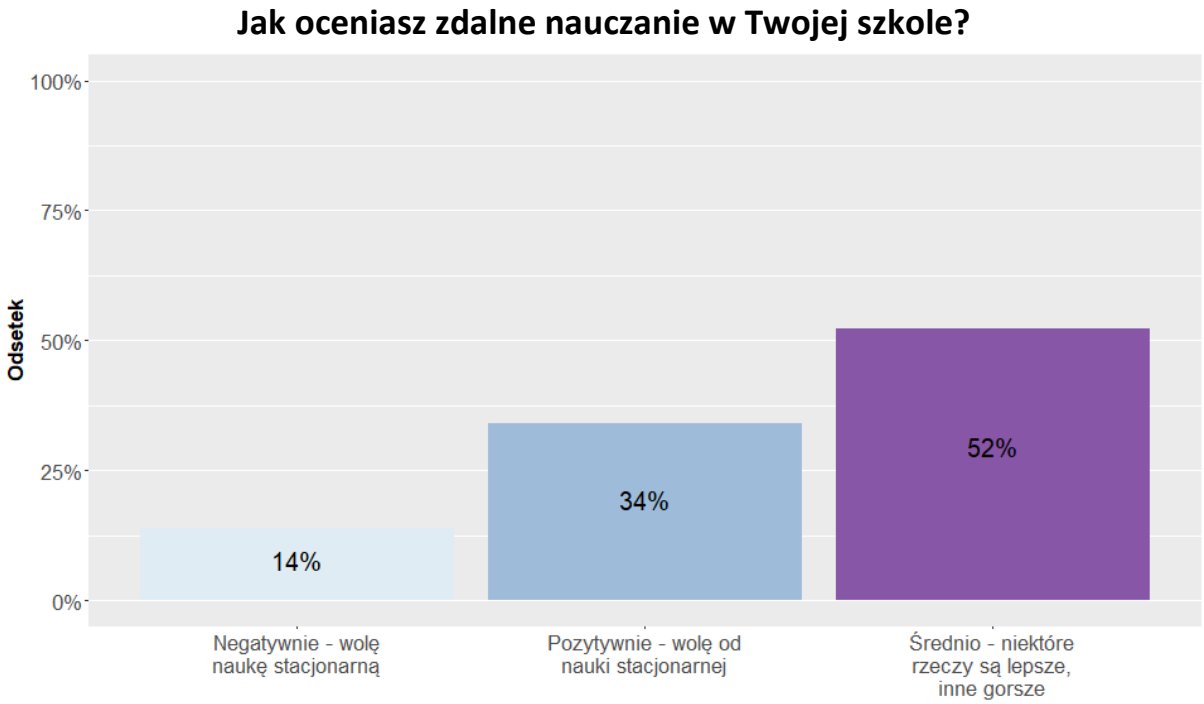

Ponad połowa odpowiadających ocenia naukę zdalną średnio i widzi zarówno jej plusy jak i minusy. Aż 34% uczniów ocenia ją pozytywne, a tylko 14% negatywnie. Może to niestety oznaczać nie tylko to, że szkoła sprawnie i skutecznie przeszła na efektywną naukę zdalną, ale też, że dla uczniów nauka zdalna jest po prostu wygodniejsza, nawet jak niekoniecznie efektywna.

6.10. Uczniowie a zajęcia profilaktyczne

Na koniec ankiety zapytano uczniów w jakich zajęciach profilaktycznych brali już udział, w jakich chcieliby wziąć udział, a także z kim chcieliby odbyć takie zajęcia. Ich odpowiedzi zostały sumarycznie zestawione na sąsiednich stronach.

Zaznacz wszystkie tematy zajęć profilaktycznych, w których brałeś/łaś udział w przeszłości

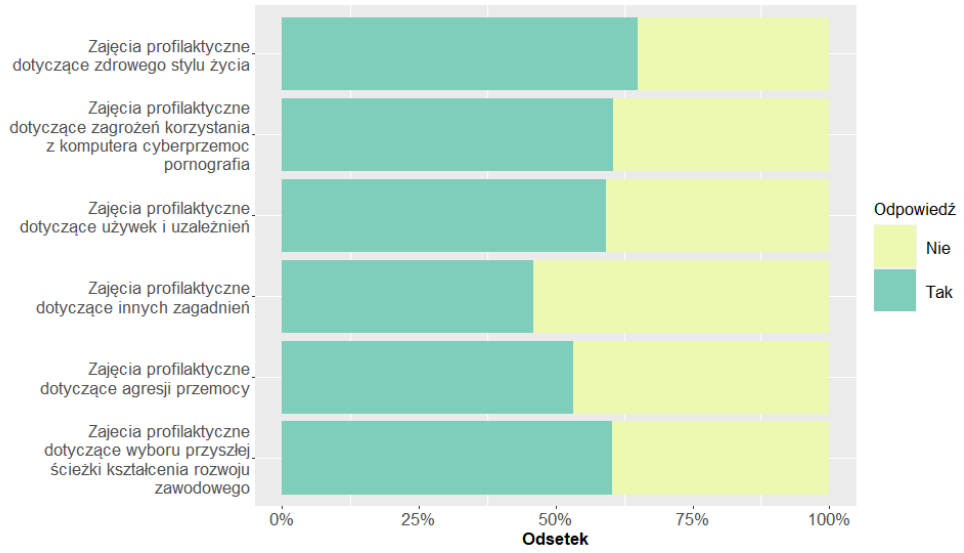

Zaznacz wszystkie tematy zajęć profilaktycznych, w których chciał(a)byś wziąć udział w przyszłości.

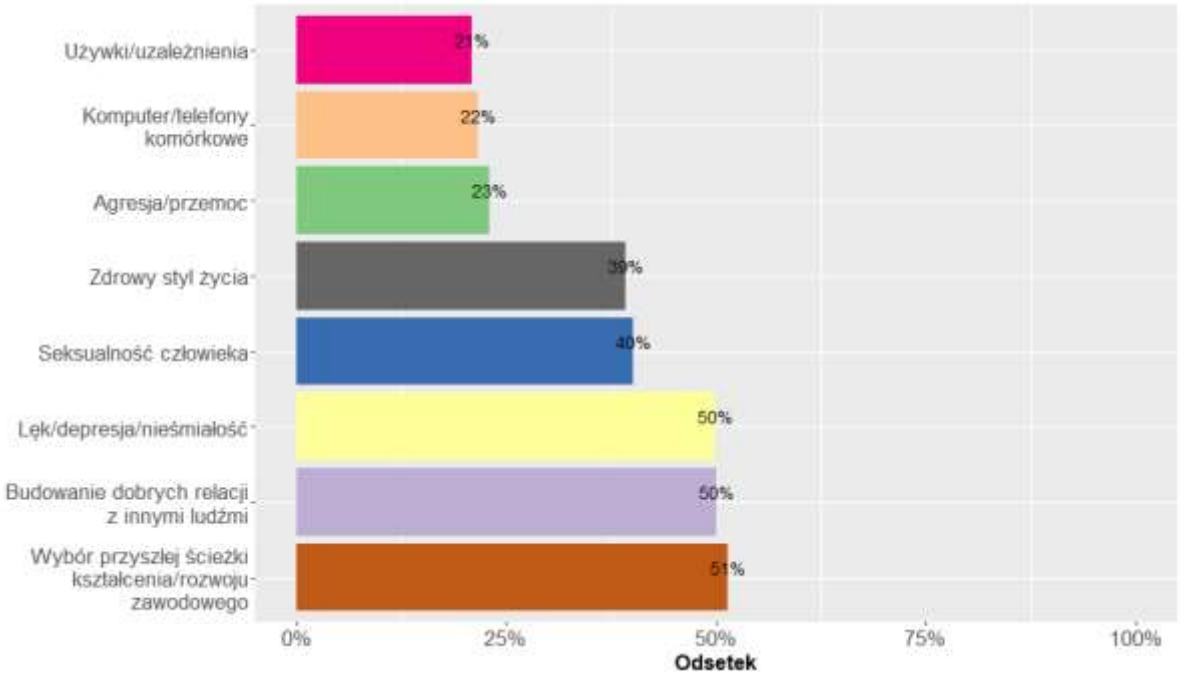

Bardzo ważne dla przyszłych działań jest poznanie opinii samych uczniów i tego, co im samym wydaje się interesujące. Organizacja zajęć z zakresu tematyki kształcenia zawodowego, budowania dobrych relacji z innymi, walki z depresją, lękami i nieśmiałością powinny być priorytetowymi.

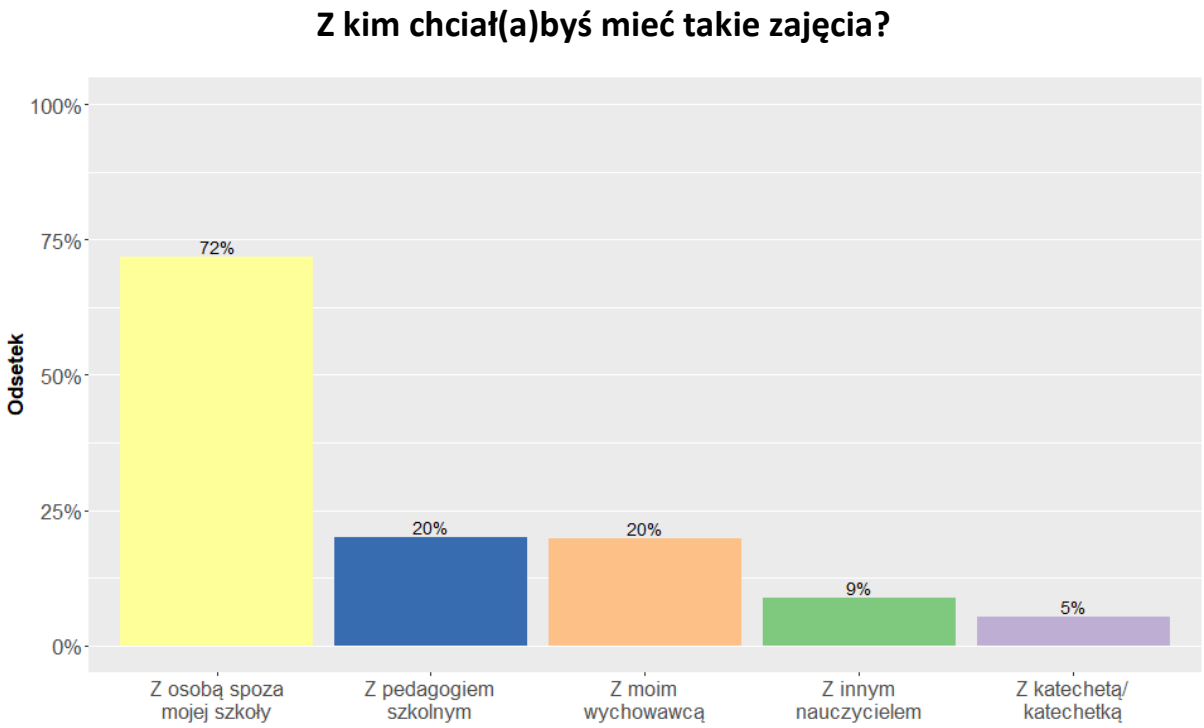

Najwięcej osób zaproponowało jako prowadzącego zajęcia profilaktyczne osobę spoza szkoły. Stanowi to sygnał, że dla uczniów kontakt z kimś z zewnątrz jest bardziej interesujący i wartościowy, co powinno zostać uwzględnione, np. w planowaniu ewentualnych warsztatów organizowanych przez firmy zewnętrzne.

PODSUMOWANIE

- Aż jedna trzecia uczniów uważa, że alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny od tego w wódce, co może przełożyć się na niedostrzeganie ryzyka spożywania napojów niskoprocentowych.
- Mimo że wiek inicjacji alkoholowej jest w Augustowie wyższy niż w populacji ogólnopolskiej, odpowiedzi uczniów sugerują występujący w tym obszarze problem. Wyniki są zgodne z intuicjami dorosłych mieszkańców Augustowa.
- Kilkanaście procent badanych uczniów pali papierosy względnie regularnie, a 35% ich próbowało. Pamiętając jak powszechne jest palenie wśród dorosłych mieszkańców Augustowa należy potraktować te dane jako świadczące o występującym problemie w tym obszarze.
- Narkotyki nie wydają się być bardzo popularne wśród uczniów augustowskich szkół, a osoby, które ich zażywają wybierają najczęściej marihuanę. Warto zadbać o jak największą wiedzę odnośnie tej używki wśród młodych mieszkańców Augustowa.
- Najczęstsze okoliczności próbowania rozmaitych używek to impreza oraz wakacje. Ważne aby wziąć to pod uwagę przy planowaniu działań profilaktycznych na terenie miasta. Fakt, że młodzi ludzie eksperymentują z używkami w okresie wakacyjnym może wynikać z tego, że miasto nie oferuje takich aktywności, których oczekuje młodzież, co opisywane jest jako problem przez dorosłych mieszkańców.
- Uczniowie Augustowa nie czują się wystarczająco bezpiecznie w swoich szkołach, choć oceniają swoje kontakty w klasie jako pozytywne. Niewielu uczniów zgłosiłoby fakt doświadczenia przemocy nauczycielowi. Praca nad dobrą atmosferą w szkole, która maksymalizowałaby zaufanie do nauczycieli i wychowawców, a minimalizowała agresję kierowaną do nauczycieli powinna być celem działań pomocowych i profilaktycznych.
- Większość uczniów, którzy doświadczali przemocy domowej nie zwróciła się z tą kwestią do nikogo. Warto szkolić nauczycieli, by zachowywali wzmożoną czujność w kwestii potencjalnie doznawanej przez uczniów przemocy domowej, nie tylko tej fizycznej.

.

- Uczniowie są najbardziej zainteresowani zajęciami/warsztatami z tematyki kształtowania swojej przyszłej ścieżki życiowej i kariery, a także budowania relacji z innymi oraz przezwyciężania lęków i nieśmiałości.

7. Punkty sprzedaży alkoholu na terenie Augustowa

Celem ocenienia specyfiki sprzedaży alkoholu na terenie Augustowa przeprowadzono badania ankietowe wśród sprzedawców alkoholu, a także procedurę „tajemniczego klienta" na terenie augustowskich punktów sprzedaży napojów alkoholowych.

7.1. Badania ankietowe wśród sprzedawców alkoholu

Po raz kolejny zadano pytanie o opinię na temat różnicy między alkoholem obecnym w piwie, a tym obecnym w wódce. Jest to istotne, ponieważ sprzedawcy, którzy uważaliby alkohol w piwie za mniej groźny, mogliby być bardziej skłonni do sprzedaży piwa osobom nieletnim.

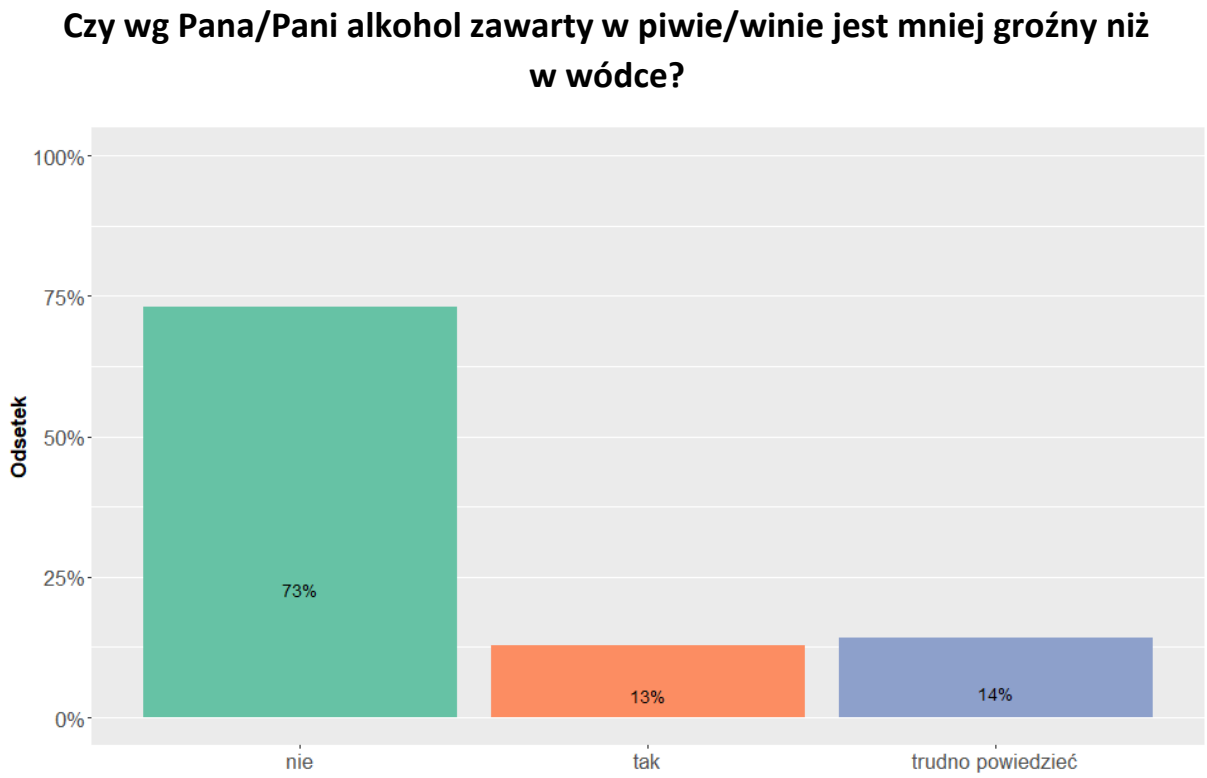

13% badanych sprzedawców twierdzi, że alkohol obecny w piwie/winie jest mniej groźny od tego w wódce, natomiast 14% nie ma pewności co do tej kwestii.

Sprzedawcy zostali również zapytani o to czy uważają za stosowne spożywanie alkoholu w punktach sprzedaży.

Czy uważa Pan/i za stosowne spożywanie napojów alkoholowych w punktach sprzedaży?

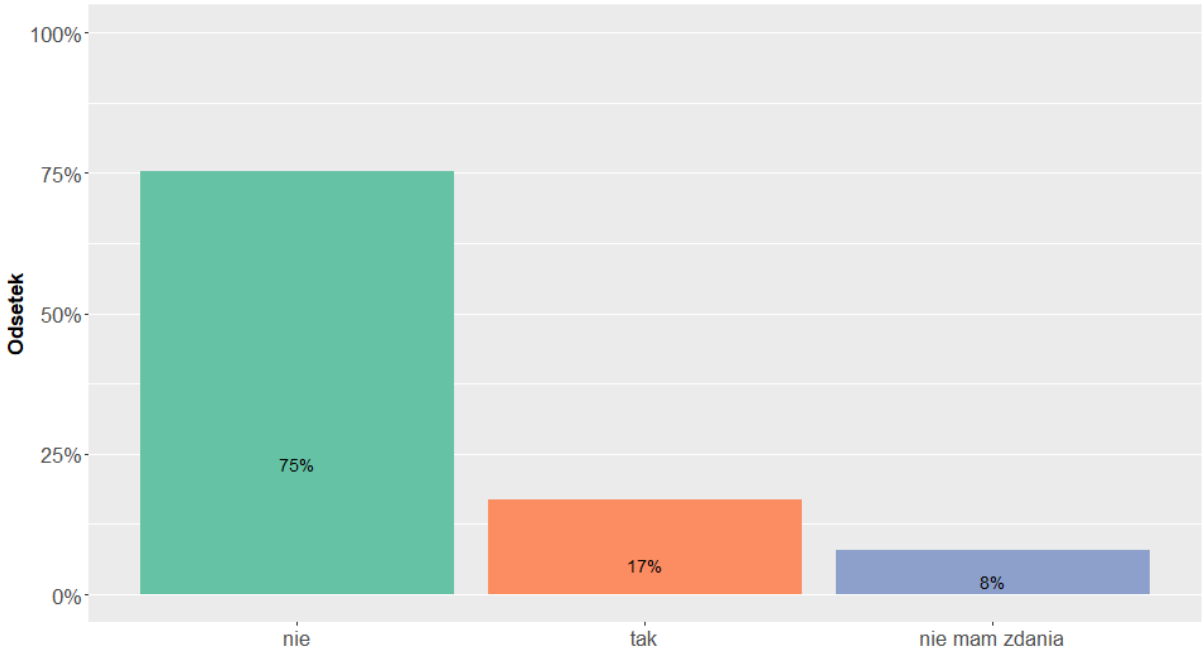

Jak często zdarza się spożywanie alkoholu w obrębie Pana/Pani sklepu/lokalu?

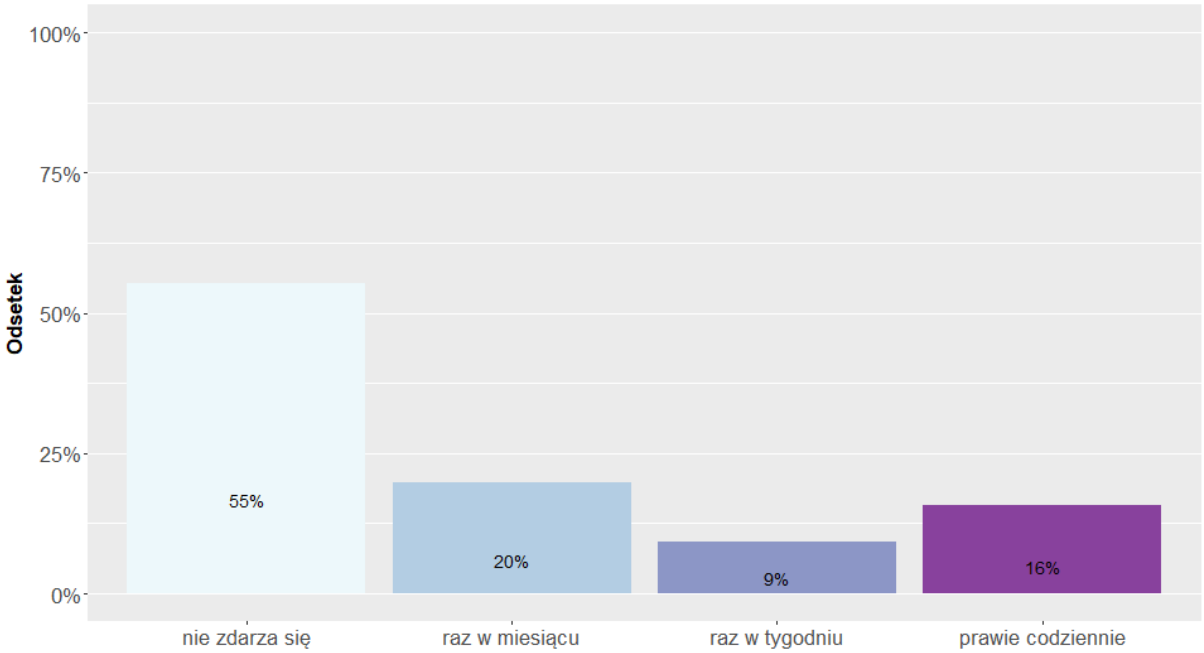

17% sprzedawców uważa, że jest to w porządku. Mogą to być jednak ci sprzedawcy, którzy pracują w barach czy restauracjach, w których spożywanie alkoholu nie stanowi problemu i jest celowo zamyślane. Tym samym 16% respondentów raportujących, że codziennie na terenie ich lokalu spożywany jest alkohol prawdopodobnie pracuje w lokalach gastronomicznych.

Bardzo istotne były pytania o to jak sprzedawcy zapatrują się na sprzedaż alkoholu osobom, którym jego sprzedaż jest wysoce niewskazana.

Czy widzi Pan/i coś niestosownego w sprzedaży alkoholu osobie pełnoletniej, ale nietrzeźwej?

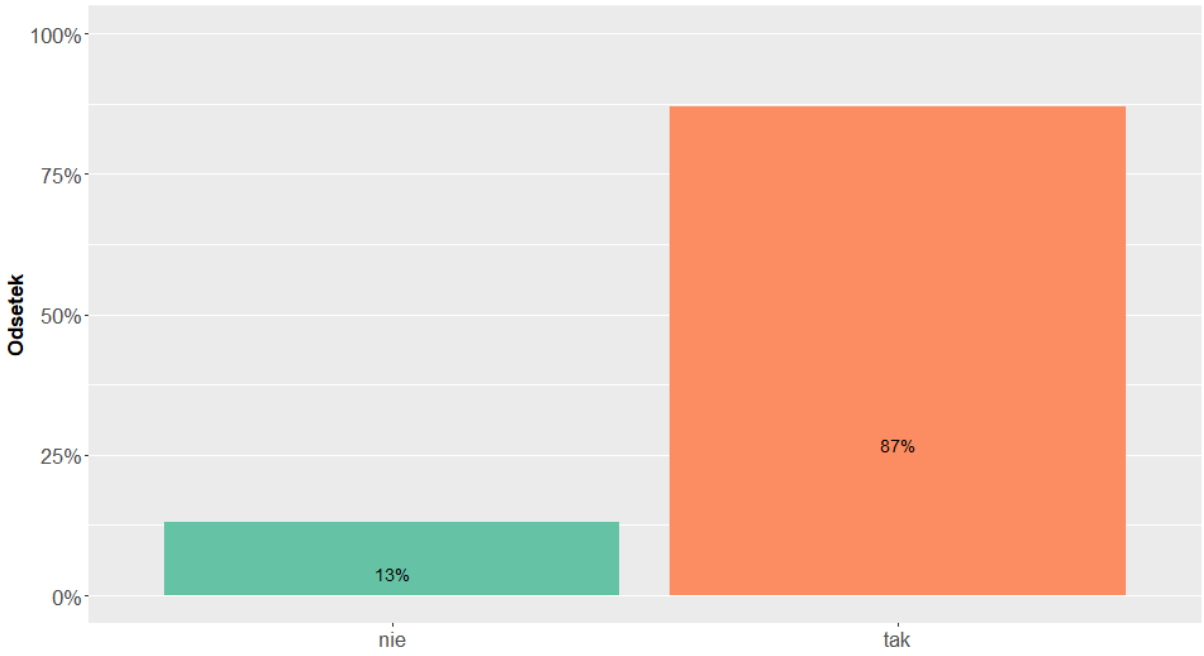

13% badanych nie widzi niczego niestosownego w sprzedaży alkoholu osobie pełnoletniej, ale nietrzeźwej, co nie jest korzystnym zjawiskiem z pespektywy przeciwdziałania problemowi alkoholowemu w społeczeństwie.

Sprzedawcom zadano też pytania o to od jakiego wieku, ich zdaniem, powinno się sprzedawać wyroby tytoniowe oraz alkohol.

Od jakiego wieku powinno się sprzedawać papierosy/wyroby tytoniowe?

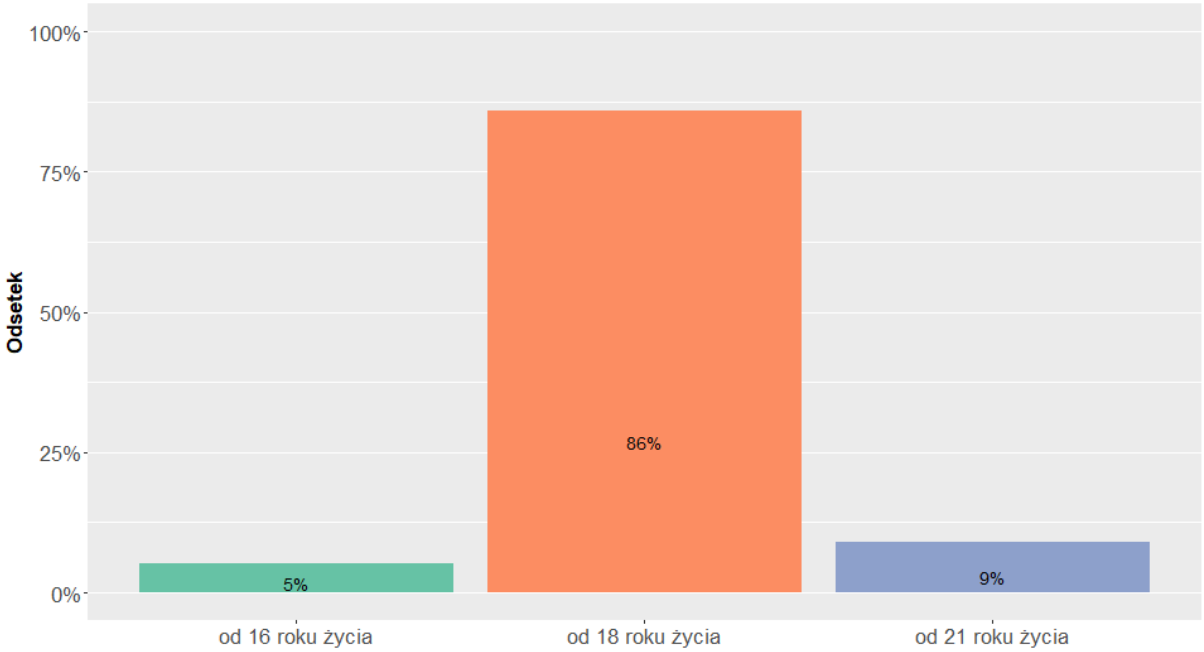

Od jakiego wieku powinno się sprzedawać alkohol?

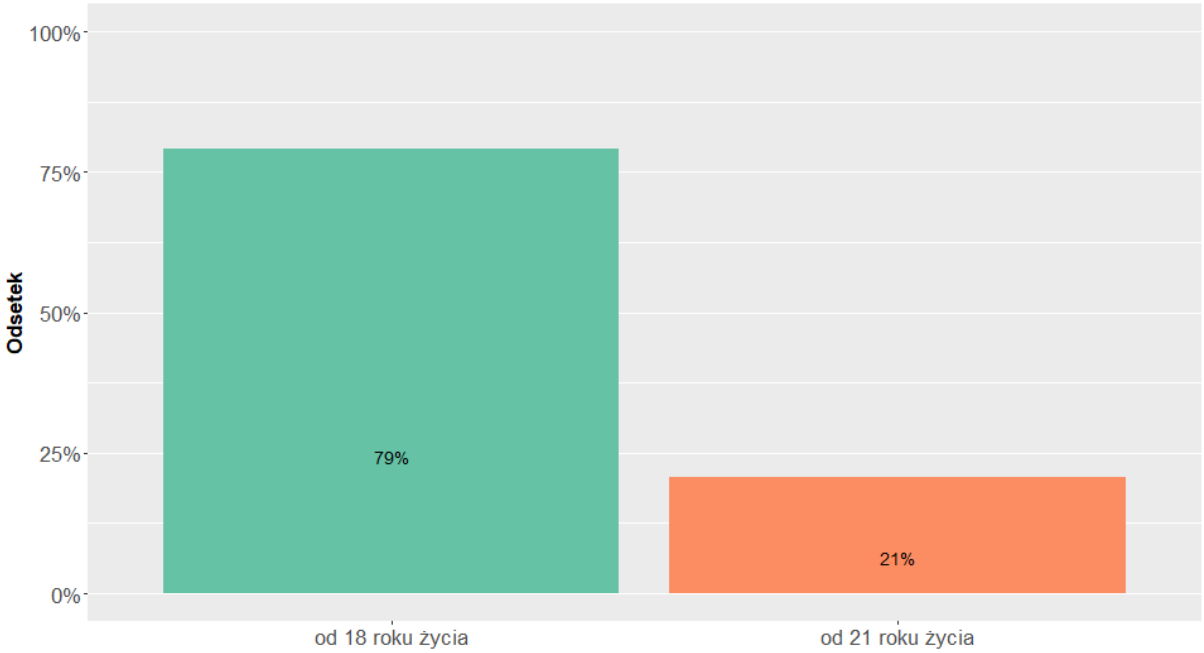

W przypadku wyrobów tytoniowych respondenci w przeważającej większości byli zgodni, że 18 rok życia jest odpowiednim czasem na otrzymanie przyzwolenia na kupno papierosów i innych wyrobów tytoniowych. Podobny odsetek opowiedział się za progiem 18 lat w przypadku możliwości kupna alkoholu, jednakże w tej kwestii już 21% odpowiadających „zagłosowało" za 21 rokiem życia. Może to sugerować, że sprzedawcy czują, że dostępność alkoholu dla młodych ludzi jest zbyt wysoka i może prowadzić do niekorzystnych zjawisk.

Jak często zdarza się niepełnoletni klient chcący zakupić używki takie jak alkohol i wyroby tytoniowe?

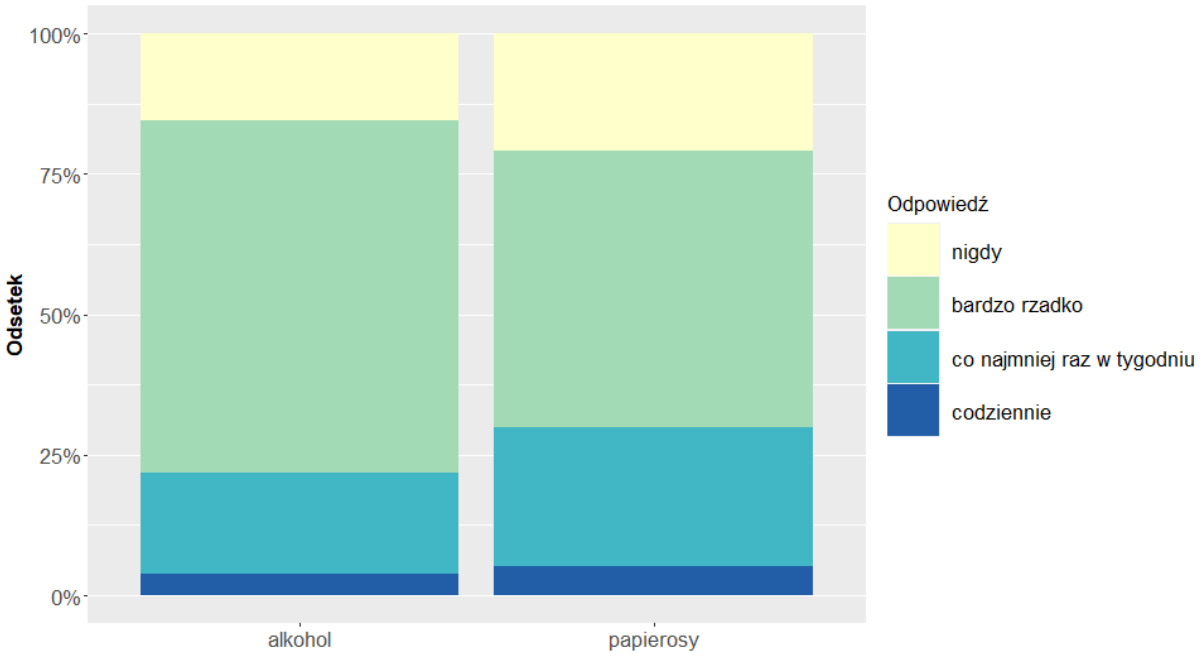

Jak widać na powyższym wykresie około 25% sprzedawców przynajmniej raz w tygodniu spotyka się z młodą osobą próbującą zakupić napój alkoholowy lub wyrób tytoniowy. Kluczowym było w tym kontekście pytanie o odczucia sprzedawcy w momencie kiedy alkohol lub papierosy chce zakupić osoba wyglądająca nie niepełnoletnią.

Czy czuje się Pan/i skrępowany/-a prosząc o dowód, w momencie kiedy ma Pan/i wątpliwości co do pełnoletniości klienta?

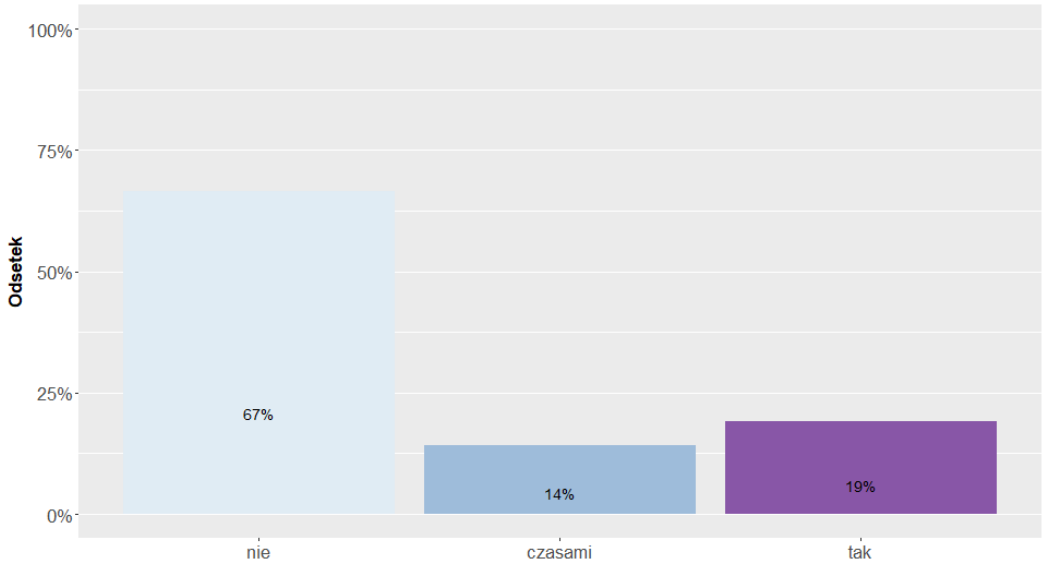

67% nie czuje skrępowania w takiej sytuacji, 14% czasami czuje, a 19% przyznaje się, że czują się skrępowani prosząc o dowód. Warto pracować nad wysokim poziomem asertywności pracowników sklepów, który pozwoli zachować wysoki standard odpowiedzialnej sprzedaży, a także dobre samopoczucie samych sprzedawców stających przed podobnymi dylematami.

Sprzedawców zapytano również o to ile razy zdarzyło im się sprzedać alkohol lub wyroby tytoniowe osobie niepełnoletniej.

Jak widać sprzedawcom zdarza się sprzedawać używki młodym osobom, zwłaszcza wyroby tytoniowe. W kwestii alkoholu sprzedawcy deklarują znikomą częstotliwość sprzedaży osobom niepełnoletnim.

Ile razy zdarzyło się Pani/u sprzedać alkohol i wyroby tytoniowe osobie niepełnoletniej?

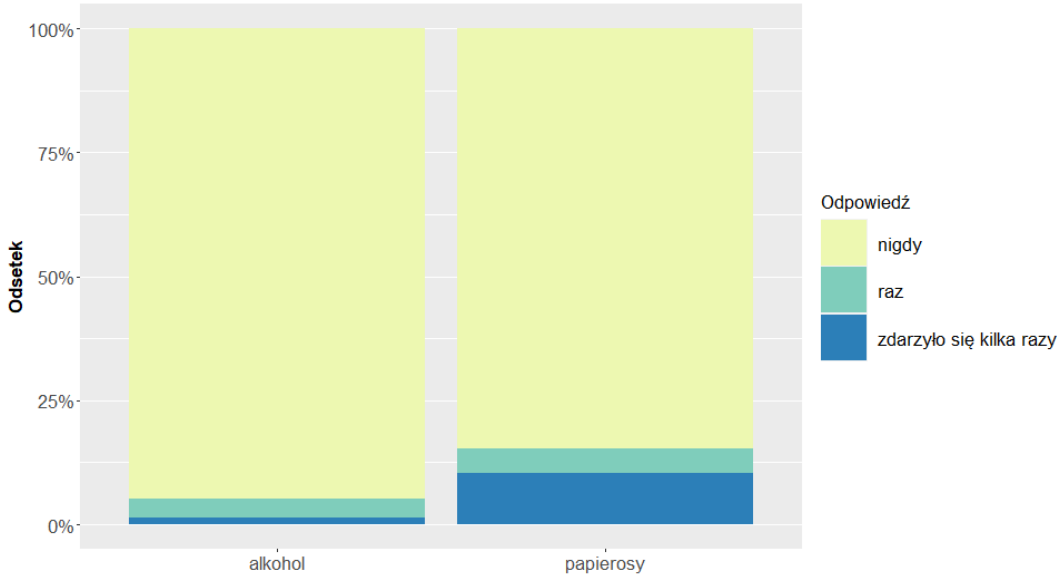

Ile zna Pan/i przypadków sprzedaży napojów alkoholowych lub wyrobów tytoniowych osobie niepełnoletniej?

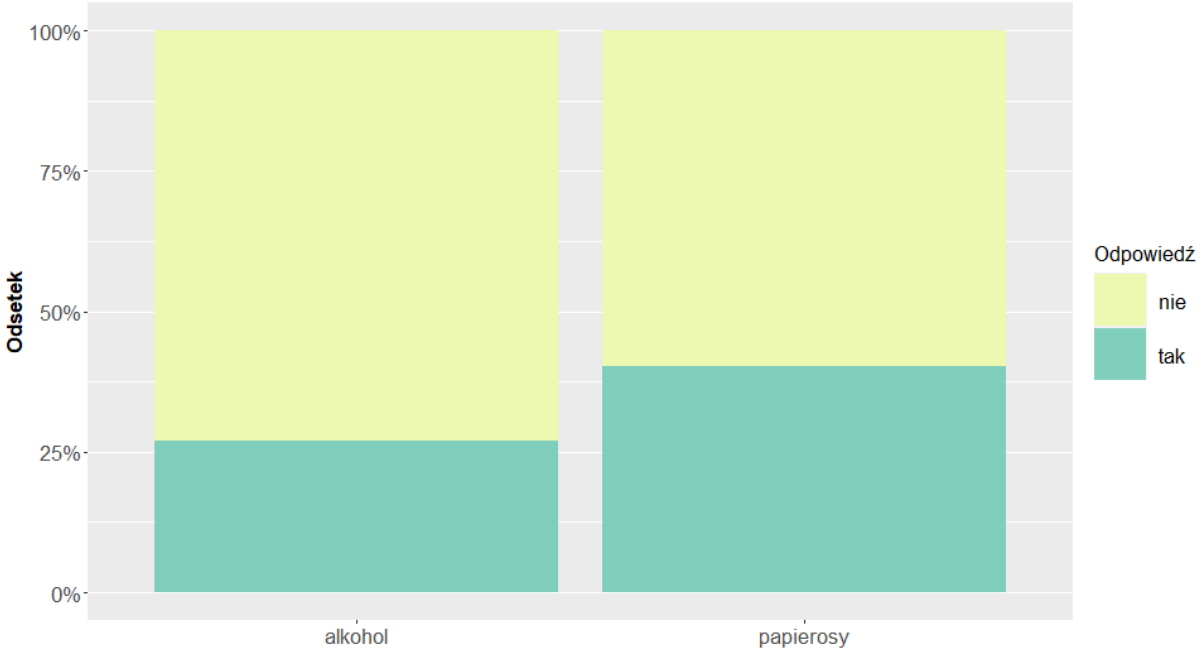

Kiedy sprzedawcy oceniali zjawisko sprzedaży alkoholu i papierosów osobom niepełnoletnim w formie niebezpośrednio ich dotyczącej raportowali znacznie więcej takich przypadków.

Jak ocenia Pan/i skuteczność kontroli sprzedaży napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych na terenie Państwa Gminy/Miasta?

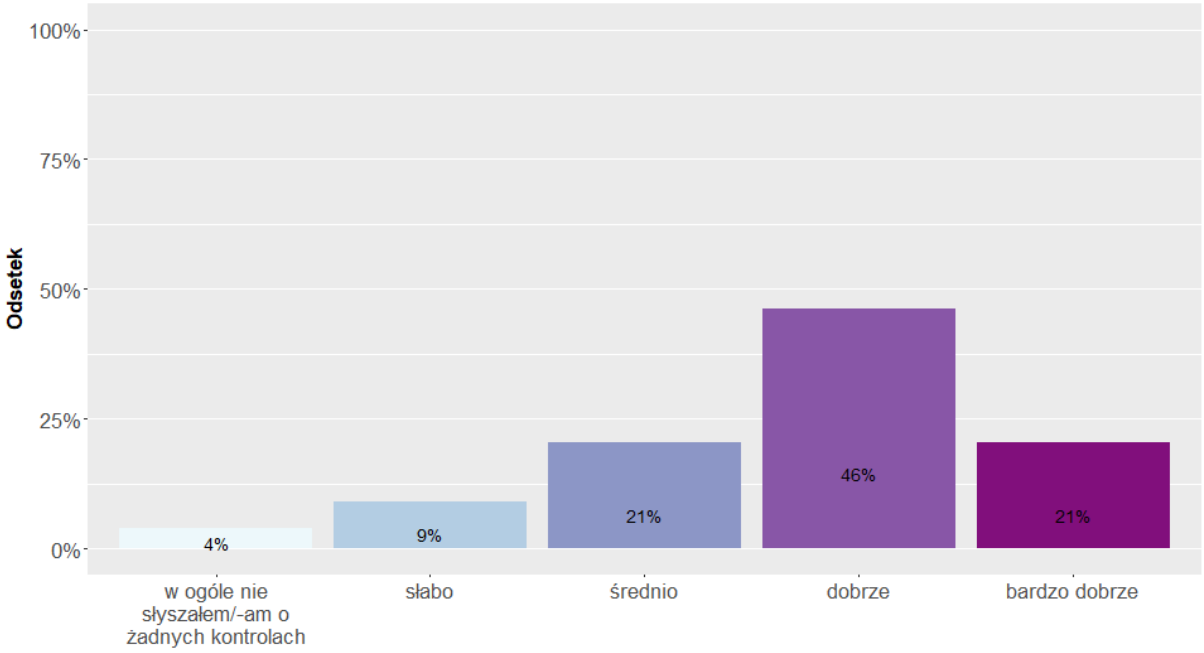

Sprzedawcy oceniają skuteczność kontroli sprzedaży napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych przeważnie dobrze (46%) lub bardzo dobrze (21%).

Zapytano również sprzedawców o potrzebę doszkalania się w zakresie sprzedaży napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych.

Czy czuje Pan/i potrzebę uczestniczenia w szkoleniach dla sprzedawców napojów alkoholowych organizowanych przez Urząd Miasta?

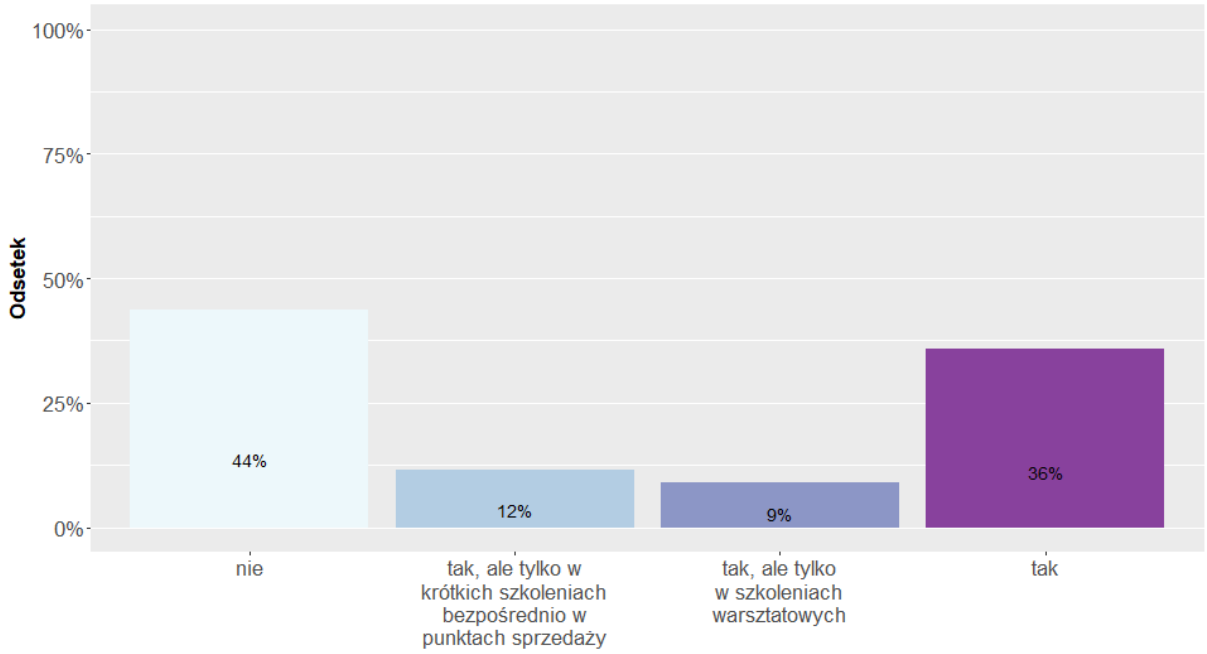

Niecała połowa sprzedawców nie czuje takiej potrzeby (44%). 12% czuje, jednakże chcieliby/chciałyby aby takie szkolenia były przeprowadzane w punktach sprzedaży. Natomiast 9% wolałaby szkolenia warsztatowe.

7.2. Badanie „Tajemniczy Klient" wśród sprzedawców alkoholu

Na terenie Augustowa została przeprowadzona w 40 punktach sprzedaży detalicznej według procedury wykorzystującej obserwację uczestniczącą przez „tajemniczego klienta", jednakże dane zostały poprawnie zapisane w formacie elektronicznym dla 38 sklepów. W tej części zostają zaprezentowane dane zgromadzone w trakcie tej procedury.

Wiek sprzedawcy (r.ż.)

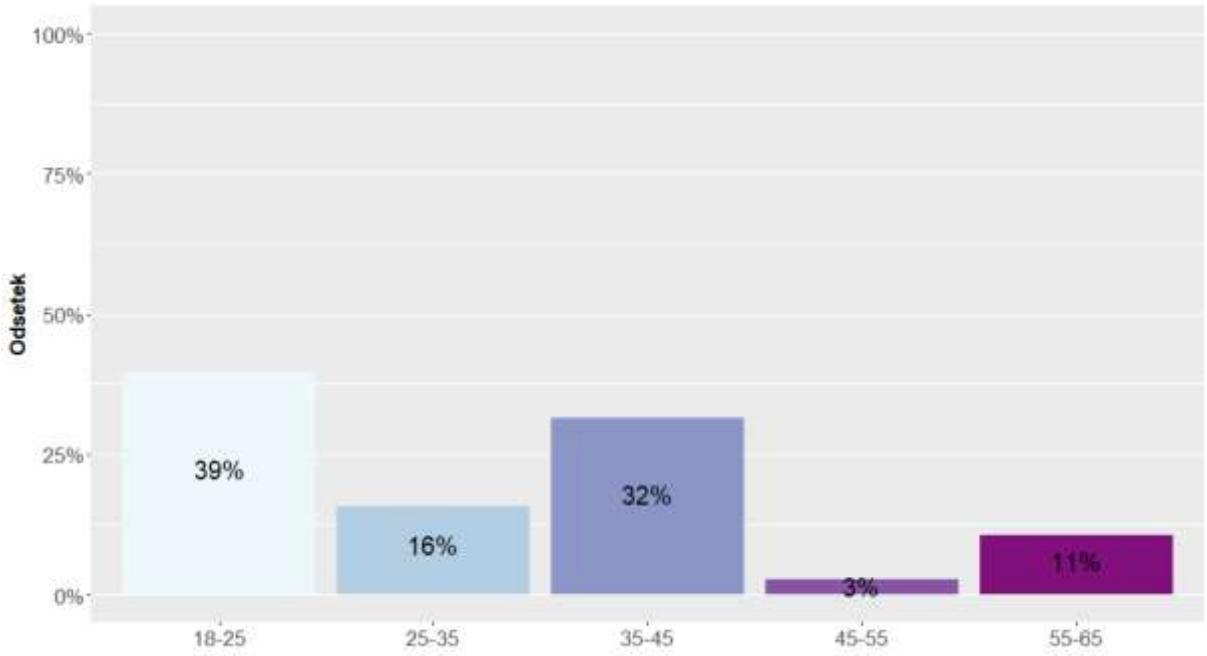

Sprzedawcy byli najczęściej młodymi osobami (18-25 lat) oraz osobami w średnim wieku (35-45 lat).

Obecność innych klientów na terenie punktu

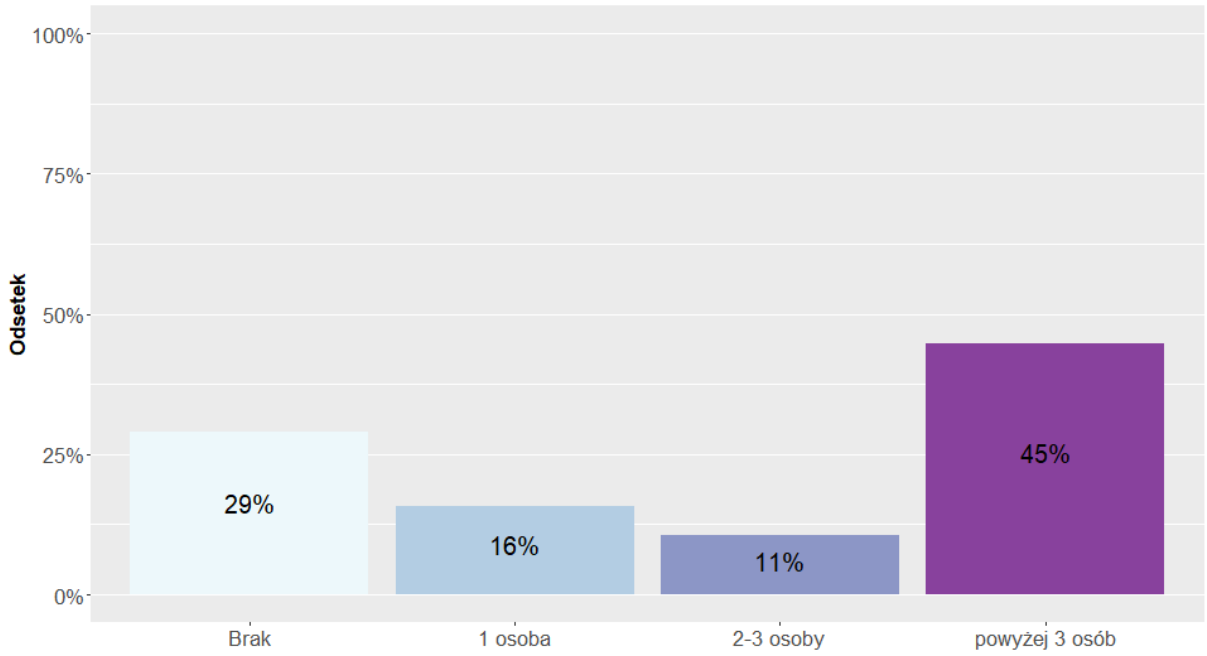

Obecność ostrzeżeń o szkodliwości alkoholu

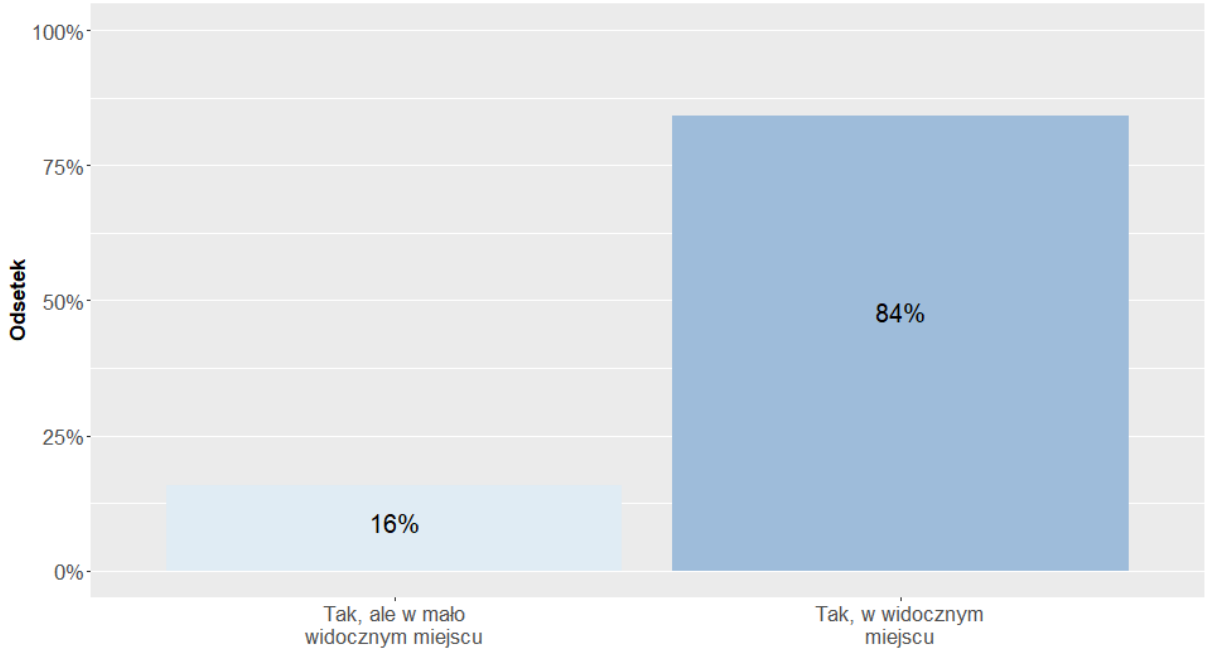

Obecność tabliczek informacyjnych na terenie punktów sprzedaży alkoholu

Sklepy były w większości zaopatrzone w ustawowo wymagane ostrzeżenia o szkodliwości alkoholu, a także w większości również w inne tabliczki informacyjne, takie jak: „Zakaz sprzedaży niepełnoletnim" czy „Zakaz sprzedaży nietrzeźwym".

Inne nieprawidłowości podczas wizyty tajemniczego klienta

	Detal	Gastronomia	Detal + Gastronomia
obecność pijących na terenie sklepu	2(4)*	0(1)*	0
osoby nietrzeźwe kupujące alkohol	1(3)*	0	0
osoby niepełnoletnie kupujące alkohol	0(2)*	0	0
nietrzeźwy sprzedawca	0	0	0

*w nawiasach podano wartość uwzględniającą odpowiedzi „trudno powiedzieć"

Powyższa tabela przedstawia występowanie rozmaitych nieprawidłowości, które mogą mieć miejsce w sklepach, w których sprzedaje się alkohol. Jak widać, zdarzały się pojedyncze przypadki takich sytuacji jak obecność pijących na terenie sklepu (2 razy w sklepach detalicznych), a także osoby nietrzeźwe kupujące alkohol (raz w sklepie detalicznym). Wartości w nawiasach przedstawiają liczbę podwyższoną o przypadki wątpliwe, czyli te, w których trudno było ustalić czy taka sytuacja rzeczywiście miała miejsce, choć były ku niej pewne przesłanki. W lokalach gastronomicznych a także detaliczno-gastronomicznych nie odnotowano żadnych jednoznacznych nieprawidłowości.

Sprzedaż alkoholu osobie niepełnoletniej w procedurze „tajemniczy klient”

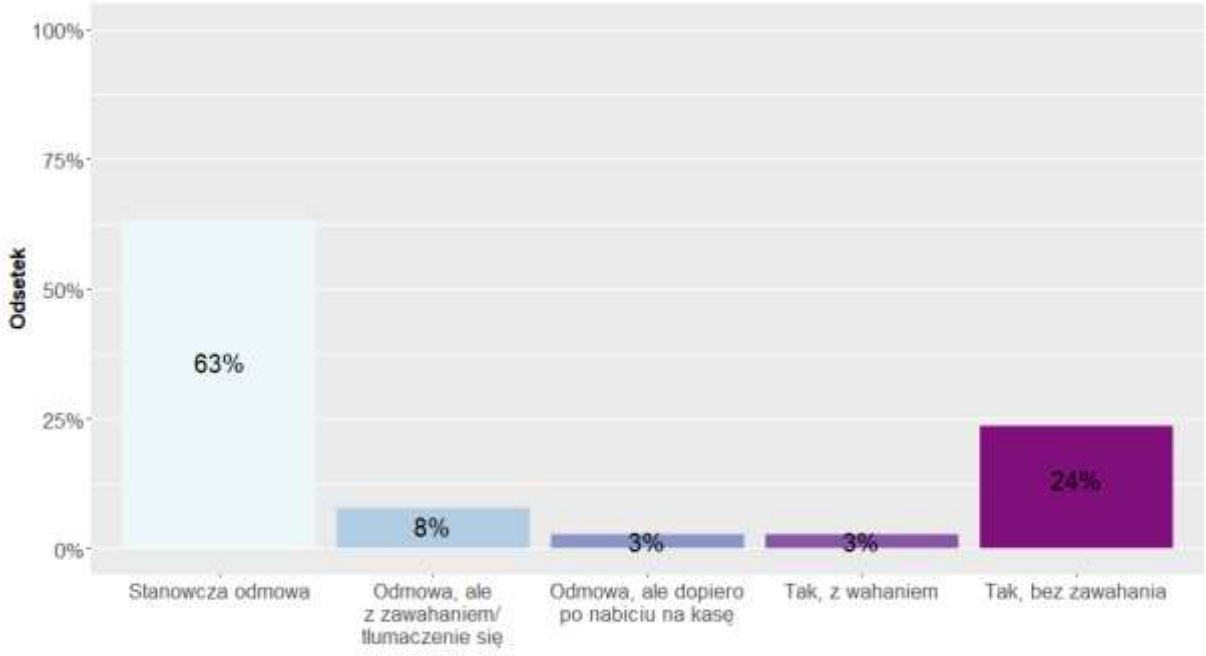

63% sprzedawców stanowczo odmówiło sprzedaży alkoholu. Jedna czwarta sprzedawców bez zawahania sprzedała alkohol osobie niepełnoletniej. Jest to zgodne z powszechną opinią na temat wysokiej dostępności alkoholu dla młodych ludzi. Jest to obszar wymagający dodatkowych działań celem utrudnienia dostępu do środków psychoaktywnych dla młodych ludzi.

Ponadto, powyższe wyniki są niezwykle cenne ponieważ pochodzą z procedury możliwie najbardziej zbliżonej do prawdziwej sytuacji, w której młoda osoba chce kupić alkohol. Warto zauważyć, że tylko kilka procent sprzedawców w ankiecie do nich skierowanej przyznało się do sprzedania alkoholu osobie niepełnoletniej, natomiast aż 27% sprzedawców w rzeczywistej sytuacji tak postąpiło. Należy o tym pamiętać w kontekście interpretowania wszystkich wyników ankiet, w których znajdują się tzw. pytania wrażliwe, czyli takie, w których respondenci mogą chcieć odpowiadać tak, aby postawić się w lepszym świetle.

8. Analiza statystyczna

Dla pogłębienia wiedzy na temat badanych zjawisk przeprowadzono analizę statystyczną mającą na celu zweryfikowanie, czy w grupie badanych uczniów różnice między płciami i między grupami wiekowymi mają istotny statystycznie charakter. Jako zmienne zależne w analizie potraktowano odpowiedzi na niektóre spośród pytań kwestionariusza. Dotyczyły one: poczucia bezpieczeństwa, spożycia alkoholu, palenia papierosów, kontaktu

z pornografią. Ze względu na kategorialny charakter większości badanych zmiennych, główną wykorzystaną metodą był test χ^2 bazujący na tabelach kontyngencji.

Testy statystyczne wykazały w prawie każdym badanym przypadku (poza „Jak często pijesz alkohol?" vs Płeć oraz „Czy kiedykolwiek widziałeś w Internecie treści pornograficzne?" vs Miejsce zamieszkania) z wysokim prawdopodobieństwem istotną statystycznie zależność między zmienną zależną i niezależną (*p*-wartość < 0,05, a w licznych przypadkach < 0,001; najniższą raportowaną *p*-wartością jest 0,001). Oznacza to, że płeć, grupa wiekowa i miejsce zamieszkania w istotny sposób różnicowały odpowiedzi na badane pytania.

Z analizy wynika ogólna zależność, że bardziej skłonne do zachowań niepożądanych związanych z alkoholem i papierosami są: chłopcy (w stosunku do dziewcząt); młode osoby ze wsi (w stosunku do mieszkających w miastach); zgodnie z oczekiwaniami – reprezentanci młodzieży (względem dzieci). Z kolei jeśli chodzi o poczucie bezpieczeństwa w szkole, niższe mają je: osoby ze wsi; reprezentanci młodszej grupy wiekowej (znaczące różnice względem młodzieży); dziewczęta (znacząco niższy odsetek zawsze czujących się bezpiecznie). W zakresie kontaktu z pornografią można uznać istotnie częstszy kontakt w przypadku chłopców (szczególnie zwraca uwagę, że odsetek mających z nią kontakt więcej niż 20 razy przekracza 30% i jest ponad trzykrotnie wyższy niż u dziewcząt) oraz młodzieży (odsetek mających z nią kontakt więcej niż 20 razy przekracza 30% i jest ponad trzykrotnie wyższy niż u dzieci). Test χ^2 zapewnia też pewne przesłanki (*p*-wartość = 0,065) za uznaniem odmienności grup mieszkańców wsi i miasta pod kątem kontaktu z pornografią: uwagę zwraca zauważalnie wyższy odsetek osób, które nie miały kontaktu z pornografią w przypadku miasta (ok. 52% vs ok. 43%).

Dodatkowo przeprowadzono dwa testy *t*-Studenta dla określenia, czy średni wiek pierwszego spróbowania alkoholu różni się w sposób istotny zależnie od miejsca zamieszkania oraz od płci. Testy wykazały, że płeć nie różnicuje statystycznie istotnie przeciętnego wieku pierwszego kontaktu z alkoholem (*p*-wartość = 0,568), lecz osoby w mieście, które taki kontakt miały, przeciętnie miały go wcześniej (średnio 13,8 roku) od osób ze wsi (średnio 14,5 roku) (*p*-wartość = 0,003). Założenie testu o równości wariancji grup było w obu przypadkach spełnione (*p*-wartość testu Levene'a odpowiednio 0,765 oraz 0,271), natomiast normalność rozkładu zmiennych nie była konieczna ze względu na znaczny rozmiar próby (n = 489). Szczegółowe wyniki analizy statystycznej znajdują się w aneksie do raportu.

9. Rekomendacje

Na podstawie przeprowadzonych badań można sformułować następujące zalecenia pod kątem radzenia sobie z lokalnymi zagrożeniami społecznymi:

1. Przebadane młode osoby w bardzo wielu przypadkach próbowały alkoholu po raz pierwszy w czasie imprezy. Ta informacja tworzy pole dla rekomendacji dotyczącej poziomu możliwego oddziaływania. Kontekst próbowania alkoholu w trakcie imprezy może bowiem świadczyć o niskiej asertywności osób młodych, która wiąże się z wysoką wrażliwością na wpływy grupy rówieśniczej. Sugeruje on, że skuteczne oddziaływania profilaktyczne mające na celu opóźnienie wieku pierwszego spożycia alkoholu powinny być nakierowane także na wzmacnianie wśród dzieci asertywności i odporności na negatywne wpływy grupy.

2. Zgodnie z przeprowadzoną ankietą, drugimi często pojawiającymi się okolicznościami pierwszego kontaktu z alkoholem były wakacje. Jeśli weźmie się pod uwagę, że ten czas wiąże się ze znacząco większą niż w czasie roku szkolnego ilością czasu wolnego posiadanego przez młode osoby, to można dojść do wniosku, że problemy z alkoholem u młodych osób indukuje niemożliwość lub nieumiejętność zagospodarowania swojego czasu w rozwijający sposób. Właściwym krokiem w takiej sytuacji byłoby zwiększenie oferty zorganizowanych aktywności wakacyjnych proponowanych przez miasto Augustów dzieciom i młodzieży w tym różnorodnych zajęć sportowych takich jak na przykład: lekkoatletyka, siatkówka i sporty plażowe. Jej rozszerzenie przyczyniłoby się do korzystniejszego spędzania przez młodych obywateli czasu wolnego, co zmniejszyłoby tendencję do wykorzystywania dodatkowego czasu na aktywności dewiacyjne, pamiętając, że dzieci i młodzież z natury są ciekawe nowych wrażeń i doznań nierzadko niebezpiecznych lub niekorzystnych dla zdrowia. Jednocześnie byłoby to pośrednie odniesienie się do problemu wskazywanego przez część osób dorosłych – braku miejskiej oferty zajęć dla młodzieży.

3. Badani uczniowie najbardziej chcieliby uczestniczyć w warsztatach poświęconych perspektywom zawodowym, budowaniu zdrowych relacji międzyludzkich oraz przezwyciężaniu lęku i nieśmiałości. Wysokie jest również zainteresowanie uczniów

warsztatami dotyczącymi seksualności człowieka i zdrowego trybu życia. Opinia uczniów powinna zostać uwzględniona przy projektowaniu programu warsztatów. Istotne jest także również wykorzystanie pozyskanych informacji w toku komunikacji z młodymi osobami: kiedy zaplanowane zostaną warsztaty odpowiadające ich oczekiwaniom, powinni się oni dowiedzieć, że ich preferencje zostały uwzględnione. Wzmocni to poczucie wpływu młodych ludzi na rzeczywistość, co może sprzyjać kształtowaniu się prawidłowych postaw społecznych i obywatelskich.

4. W oddziaływaniach profilaktycznych kierowanych do dorosłych mieszkańców Augustowa należy skupić się na uświadamianiu wysokiej szkodliwości nadużywania alkoholu – potencjalnie równie wysokiej, jak wykorzystywania narkotyków. Obecnie mieszkańcy cechują się większą świadomością problemów ze spożywaniem narkotyków, a nie doceniają wagi problemów wokół nadmiarowego spożywania alkoholu. Ten stan rzeczy nie jest pożądany także dlatego, że znaczne spożywanie alkoholu jest szeroko rozpowszechnione w polskim społeczeństwie i kulturowo akceptowane, co wzmacnia zagrożenie jego nadmiarowego spożycia poprzez tworzenie okoliczności temu sprzyjających.

5. Znaczna część uczniów wskazywała, że uznaje alkohol zawarty w piwie za mniej groźny od tego zawartego w wódce. W programach edukacyjnych powinno się uwzględnić odniesienie się w sposób zrozumiały do tej kwestii – tak, aby przekazać dzieciom i młodzieży w sposób jednoznaczny, że także picie alkoholowych napojów niskoprocentowych może się wiązać ze znacznym ryzykiem.

6. Niechęć do zgłaszania występowania przemocy nauczycielowi świadczy o wykazywanym przez uczniów niedostatecznym zaufaniu względem nauczycieli. Dyrektorzy szkół powinni zastanowić się nad możliwościami przeprowadzenia akcji wewnątrzszkolnych i działań komunikacyjnych, które miałyby na celu polepszenie relacji między uczniami i nauczycielami, co z kolei zwiększyłoby poziom zaufania względem tych drugich. Długoterminowo takie działania mogłyby poprawiać poczucie

bezpieczeństwa wewnątrz szkoły, które zgodnie z odpowiedziami uczniów nie jest dostatecznie wysokie.

7. Biorąc pod uwagę to, że około połowa ankietowanych zna przynajmniej jedną rodzinę, w której występuje problem przemocy domowej, właściwym byłoby stworzenie oddziaływań edukacyjnych skierowanych do osób, które mogą jako osoby trzecie stykać się z tym problemem. Edukowanie dotyczące reagowania w przypadku zaobserwowanych nadużyć i sytuacji przemocowych oraz zgłaszania ich do odpowiednich organów może realnie poprawić sytuację bezpośrednich ofiar przemocy domowej i przyczynić się do zredukowania skali tego zjawiska poprzez zwiększenie jego rozproszonej kontroli społecznej.

8. Analiza statystyczna wskazuje na związane z miejscem zamieszkania silnie istotne różnice w problemach dzieci i młodzieży z alkoholem i papierosami oraz potencjalnie istotne różnice w problemach z pornografią, występujące na niekorzyść wsi. Dlatego należy rozważyć wzmocnienie oddziaływań profilaktycznych, edukacyjnych, zapobiegawczych na terenach podmiejskich, w celu zrównoważenia szans na zdrowy rozwój dzieci i młodzieży niezależnie od miejsca zamieszkania.

9. Zgodnie z przeprowadzoną analizą statystyczną znaczna część problemów dotyczy w istotnie większym stopniu chłopców niż dziewczynek, co uzasadnia kierowanie kampanii społecznych i działań ochronnych w szczególności do młodych osób płci męskiej.

10. Analiza statystyczna potwierdza zdroworozsądkowe przewidywania, zgodnie z którymi problemy z alkoholem, papierosami i pornografią znacząco nasilają się w przypadku młodzieży, choć w zauważalnym stopniu występują już w wieku dziecięcym. Oznacza to, że jeśli chce się zapobiec nasilaniu się niepożądanego kontaktu z substancjami psychoaktywnymi i pornografią w wieku młodzieńczym, konieczne są oddziaływania profilaktyczne jeszcze w wieku dziecięcym. Z kolei w wieku młodzieńczym istotne jest zwiększanie odsetka działań naprawczych

i łagodzących skutki szerokiego kontaktu z alkoholem, papierosami i pornografią, które będą uwzględniać urzeczywistnione już (a nie abstrakcyjne) zagrożenie. Co za tym idzie, nie należy prowadzić działań skierowanych do młodzieży, które kontrfaktycznie zakładałyby, że większość słuchaczy nie miała dotychczas kontaktu z potencjalnie szkodliwymi treściami (pornografią) i substancjami psychoaktywnymi.

11. Statystycznie istotna zależność niższego wieku pierwszego kontaktu z alkoholem w przypadku miasta wskazuje na potrzebę wcześniejszego podejmowania działań edukacyjnych na terenie miasta niż na terenie pobliskich wsi. W całej badanej próbie ten wynik wyniósł ok. 14 lat, co z kolei sugeruje, że działania profilaktyczne, aby były skuteczne, muszą być podejmowane odpowiednio wcześniej – na przykład w 5. lub 6. klasie szkoły podstawowej.

12. Podczas kształtowania strategii działania w oparciu o niniejszą diagnozę warto uwzględnić najnowsze rekomendacje w tym zakresie, tj. Rekomendację Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych[12] a także wziąć pod uwagę planowane zmiany legislacyjne w tym obszarze, tj. projekt ustawy o zmianie ustawy o zdrowiu publicznym oraz niektórych innych ustaw[13], zgodnie z którym opłaty za zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych powinny być wykorzystywane na realizację m.in. gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii[14]

[12] Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, *Rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2022 roku,* Warszawa 2021.

[13] Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o zdrowiu publicznym oraz niektórych innych ustaw, druk nr 1631 (dalej: Projekt). W dniu sporządzania raportu projekt został przegłosowany przez Sejm 17 listopada i trwają nad nim prace w Senacie.

[14] Znowelizowany art. 18^2 pkt 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2021 r. poz. 1119) wprowadzany art. 2 pkt 7 Projektu.

Aneks: tabele ze szczegółowymi wynikami analizy statystycznej

Poczucie bezpieczeństwa w szkole		Płeć		
		Chłopak	Dziewczyna	Suma
Nigdy nie czuję się bezpiecznie	Liczba	16	29	45
	% w kolumnie	3,119 %	4,553 %	3,913 %
Zazwyczaj nie czuję się bezpiecznie	Liczba	15	21	36
	% w kolumnie	2,924 %	3,297 %	3,130 %
Czasami nie czuję się bezpiecznie	Liczba	43	77	120
	% w kolumnie	8,382 %	12,088 %	10,435 %
Przeważnie czuję się bezpiecznie	Liczba	204	303	507
	% w kolumnie	39,766 %	47,567 %	44,087 %
Zawsze czuję się bezpiecznie	Liczba	235	207	442
	% w kolumnie	45,809 %	32,496 %	38,435 %
Suma	Liczba	513	637	1150
	% w kolumnie	100 %	100 %	100 %

Test chi-kwadrat			
	Wartość	df	p
X^2	22,384	4	0,001
N	1150		

Poczucie bezpieczeństwa w szkole		Grupa wiekowa		
		dzieci	młodzież	Suma
Nigdy nie czuję się bezpiecznie	Liczba	34	11	45
	% w kolumnie	5,772 %	1,947 %	3,899 %
Zazwyczaj nie czuję się bezpiecznie	Liczba	30	6	36
	% w kolumnie	5,093 %	1,062 %	3,120 %
Czasami nie czuję się bezpiecznie	Liczba	86	35	121
	% w kolumnie	14,601 %	6,195 %	10,485 %
Przeważnie czuję się bezpiecznie	Liczba	266	244	510
	% w kolumnie	45,161 %	43,186 %	44,194 %
Zawsze czuję się bezpiecznie	Liczba	173	269	442
	% w kolumnie	29,372 %	47,611 %	38,302 %
Suma	Liczba	589	565	1154
	% w kolumnie	100 %	100 %	100 %

Test chi-kwadrat			
	Wartość	**df**	**p**
X^2	70,583	4	0,001
N	1154		

Poczucie bezpieczeństwa w szkole		**Miejsce zamieszkania**		
		Miasto	**Wieś**	**Suma**
Nigdy nie czuję się bezpiecznie	Liczba	33	12	45
	% w kolumnie	3,691 %	4,688 %	3,913 %
Zazwyczaj nie czuję się bezpiecznie	Liczba	35	1	36
	% w kolumnie	3,915 %	0,391 %	3,130 %
Czasami nie czuję się bezpiecznie	Liczba	99	22	121
	% w kolumnie	11,074 %	8,594 %	10,522 %
Przeważnie czuję się bezpiecznie	Liczba	400	109	509
	% w kolumnie	44,743 %	42,578 %	44,261 %
Zawsze czuję się bezpiecznie	Liczba	327	112	439
	% w kolumnie	36,577 %	43,750 %	38,174 %
Suma	Liczba	894	256	1150
	% w kolumnie	100 %	100 %	100 %

Test chi-kwadrat			
	Wartość	**df**	**p**
X^2	12,458	4	0,014
N	1150		

Czy kiedykolwiek piłeś/aś alkohol?		**Płeć**		
		Chłopak	**Dziewczyna**	**Suma**
Nie, nigdy	Liczba	290	345	635
	% w kolumnie	56,420%	54,245%	55,217%
Tak, ale tylko raz, żeby spróbować	Liczba	72	100	172
	% w kolumnie	14,008%	15,723%	14,957%
Tak, kilka razy się zdarzyło	Liczba	71	121	192
	% w kolumnie	13,813%	19,025%	16,696%
Tak, wiele razy	Liczba	81	70	151
	% w kolumnie	15,759%	11,006%	13,130%
Suma	Liczba	514	636	1150
	% w kolumnie	100%	100%	100%

Test chi-kwadrat			
	Wartość	**df**	**p**
X^2	10,318	3	0,016
N	1150		

Czy kiedykolwiek piłeś/aś alkohol?		Grupa wiekowa		
		dzieci	młodzież	Suma
Nie, nigdy	Liczba	463	174	637
	% w kolumnie	78,475%	30,851%	55,199%
Tak, ale tylko raz, żeby spróbować	Liczba	75	98	173
	% w kolumnie	12,712%	17,376%	14,991%
Tak, kilka razy się zdarzyło	Liczba	41	151	192
	% w kolumnie	6,949%	26,773%	16,638%
Tak, wiele razy	Liczba	11	141	152
	% w kolumnie	1,864%	25%	13,172%
Suma	Liczba	590	564	1154
	% w kolumnie	100%	100%	100%

Test chi-kwadrat			
	Wartość	df	p
X^2	307,950	3	0,001
N	1154		

Czy kiedykolwiek piłeś/aś alkohol?		Miejsce zamieszkania		
		Miasto	Wieś	Suma
Nie, nigdy	Liczba	531	105	636
	% w kolumnie	59,263%	41,339%	55,304%
Tak, ale tylko raz, żeby spróbować	Liczba	129	41	170
	% w kolumnie	14,397%	16,142%	14,783%
Tak, kilka razy się zdarzyło	Liczba	128	64	192
	% w kolumnie	14,286%	25,197%	16,696%
Tak, wiele razy	Liczba	108	44	152
	% w kolumnie	12,054%	17,323%	13,217%
Suma	Liczba	896	254	1150
	% w kolumnie	100%	100%	100%

Test chi-kwadrat			
	Wartość	df	p
X^2	30,174	3	0,001
N	1150		

Czy kiedykolwiek się upiłeś/aś?		Płeć		
		Chłopak	Dziewczyna	Suma
Nie, nigdy	Liczba	113	153	266
	% w kolumnie	50,222 %	53,684 %	52,157 %
Tak, raz	Liczba	29	51	80
	% w kolumnie	12,889 %	17,895 %	15,686 %
Tak, kilka razy	Liczba	48	59	107
	% w kolumnie	21,333 %	20,702 %	20,980 %
Tak, wiele razy	Liczba	35	22	57
	% w kolumnie	15,556 %	7,719 %	11,176 %
Suma	Liczba	225	285	510
	% w kolumnie	100 %	100 %	100 %

Test chi-kwadrat			
	Wartość	df	p
X^2	9,230	3	0,026
N	510		

Czy kiedykolwiek się upiłeś/aś?		Grupa wiekowa		
		dzieci	młodzież	Suma
Nie, nigdy	Liczba	101	166	267
	% w kolumnie	78,906 %	43,229 %	52,148 %
Tak, raz	Liczba	15	65	80
	% w kolumnie	11,719 %	16,927 %	15,625 %
Tak, kilka razy	Liczba	4	104	108
	% w kolumnie	3,125 %	27,083 %	21,094 %
Tak, wiele razy	Liczba	8	49	57
	% w kolumnie	6,250 %	12,760 %	11,133 %
Suma	Liczba	128	384	512
	% w kolumnie	100 %	100 %	100 %

Test chi-kwadrat			
	Wartość	df	p
X^2	54,877	3	0,001
N	512		

Czy kiedykolwiek się upiłeś/aś?		Miejsce zamieszkania		
		Miasto	**Wieś**	**Suma**
Nie, nigdy	Liczba	196	68	264
	% w kolumnie	53,994 %	46,575 %	51,866 %
Tak, raz	Liczba	49	31	80
	% w kolumnie	13,499 %	21,233%	15,717%
Tak, kilka razy	Liczba	72	36	108
	% w kolumnie	19,835%	24,658%	21,218%
Tak, wiele razy	Liczba	46	11	57
	% w kolumnie	12,672%	7,534%	11,198%
Suma	Liczba	363	146	509
	% w kolumnie	100%	100%	100%

Test chi-kwadrat			
	Wartość	**df**	**p**
X^2	8,664	3	0,034
N	509		

Czy kiedykolwiek paliłeś/aś papierosy (w tym także e-papierosy)?		Płeć		
		Chłopak	**Dziewczyna**	**Suma**
Nie, nigdy	Liczba	320	424	744
	% w kolumnie	62,257%	66,562%	64,639%
Tak, ale tylko raz	Liczba	37	52	89
	% w kolumnie	7,198%	8,163%	7,732%
Tak, kilka razy	Liczba	69	74	143
	% w kolumnie	13,424%	11,617%	12,424%
Tak, wiele razy	Liczba	44	58	102
	% w kolumnie	8,560%	9,105%	8,862%
Parę regularnie e-papierosy	Liczba	24	10	34
	% w kolumnie	4,669%	1,570%	2,954%
Palę regularnie tradycyjne papierosy	Liczba	20	19	39
	% w kolumnie	3,891%	2,983%	3,388%
Suma	Liczba	514	637	1151
	% w	100%	100%	100%

Czy kiedykolwiek paliłeś/aś papierosy (w tym także e-papierosy)?	Płeć		
	Chłopak	Dziewczyna	Suma
kolumnie			

Test chi-kwadrat			
	Wartość	df	p
X^2	11,945	5	0,036
N	1151		

Czy kiedykolwiek paliłeś/aś papierosy (w tym także e-papierosy)?		Grupa wiekowa		
		dzieci	młodzież	Suma
Nie, nigdy	Liczba	483	264	747
	% w kolumnie	82,003%	46,643%	64,675%
Tak, ale tylko raz	Liczba	39	50	89
	% w kolumnie	6,621%	8,834%	7,706%
Tak, kilka razy	Liczba	36	107	143
	% w kolumnie	6,112%	18,905%	12,381%
Tak, wiele razy	Liczba	23	80	103
	% w kolumnie	3,905%	14,134%	8,918%
Parę regularnie e-papierosy	Liczba	8	26	34
	% w kolumnie	1,358%	4,594%	2,944%
Palę regularnie tradycyjne papierosy	Liczba	0	39	39
	% w kolumnie	0%	6,890%	3,377%
Suma	Liczba	589	566	1155
	% w kolumnie	100%	100%	100%

Test chi-kwadrat			
	Wartość	df	p
X^2	180,503	5	0,001
N	1155		

Czy kiedykolwiek paliłeś/aś papierosy (w tym także e-papierosy)?		Miejsce zamieszkania		
		Miasto	Wieś	Suma
Nie, nigdy	Liczba	608	136	744
	% w kolumnie	67,933%	53,125%	64,639%
Tak, ale tylko raz	Liczba	62	26	88
	% w kolumnie	6,927%	10,156%	7,646%
Tak, kilka razy	Liczba	104	39	143
	% w kolumnie	11,620%	15,234%	12,424%
Tak, wiele razy	Liczba	68	35	103
	% w kolumnie	7,598%	13,672%	8,949%
Parę regularnie e-papierosy	Liczba	27	7	34
	% w kolumnie	3,017%	2,734%	2,954%
Palę regularnie tradycyjne papierosy	Liczba	26	13	39
	% w kolumnie	2,905%	5,078%	3,388%
Suma	Liczba	895	256	1151
	% w kolumnie	100%	100%	100%

Test chi-kwadrat			
	Wartość	df	p
X^2	22,595	5	0,001
N	1151		

Jak często pijesz alkohol?		Płeć		
		Chłopak	Dziewczyna	Suma
Codziennie	Liczba	1	0	1
	% w kolumnie	0,446%	0%	0,197%
Kilka razy w miesiącu	Liczba	56	46	102
	% w kolumnie	25%	16,197%	20,079%
Kilka razy w roku	Liczba	54	75	129
	% w kolumnie	24,107%	26,408%	25,394%
Kilka razy w tygodniu	Liczba	9	10	19

Jak często pijesz alkohol?		Płeć: Chłopak	Płeć: Dziewczyna	Suma
Nie piję już alkoholu	% w kolumnie	4,018%	3,521%	3,740%
	Liczba	83	121	204
	% w kolumnie	37,054%	42,606%	40,157%
Raz na miesiąc	Liczba	21	32	53
	% w kolumnie	9,375%	11,268%	10,433%
Suma	Liczba	224	284	508
	% w kolumnie	100%	100%	100%

Test chi-kwadrat			
	Wartość	df	p
X^2	7,836	5	0,166
N	508		

Jak często pijesz alkohol?		Grupa wiekowa: dzieci	Grupa wiekowa: młodzież	Suma
Codziennie	Liczba	0	1	1
	% w kolumnie	0%	0,260%	0,196%
Kilka razy w miesiącu	Liczba	9	94	103
	% w kolumnie	7,200%	24,416%	20,196%
Kilka razy w roku	Liczba	15	114	129
	% w kolumnie	12%	29,610%	25,294%
Kilka razy w tygodniu	Liczba	0	19	19
	% w kolumnie	0%	4,935%	3,725%
Nie piję już alkoholu	Liczba	93	112	205
	% w kolumnie	74,400%	29,091%	40,196%
Raz na miesiąc	Liczba	8	45	53
	% w kolumnie	6,400%	11,688%	10,392%
Suma	Liczba	125	385	510
	% w kolumnie	100%	100%	100%

Test chi-kwadrat			
	Wartość	df	p
X^2	82,644	5	0,001
N	510		

Jak często pijesz alkohol?		Miejsce zamieszkania: Miasto	Miejsce zamieszkania: Wieś	Suma
Codziennie	Liczba	1	0	1

Jak często pijesz alkohol?		Miejsce zamieszkania		
		Miasto	Wieś	Suma
Kilka razy w miesiącu	% w kolumnie	0,278%	0%	0,197%
	Liczba	80	22	102
Kilka razy w roku	% w kolumnie	22,222%	14,966%	20,118%
	Liczba	79	50	129
Kilka razy w tygodniu	% w kolumnie	21,944%	34,014%	25,444%
	Liczba	14	5	19
Nie piję już alkoholu	% w kolumnie	3,889%	3,401%	3,748%
	Liczba	154	49	203
Raz na miesiąc	% w kolumnie	42,778%	33,333%	40,039%
	Liczba	32	21	53
Suma	% w kolumnie	8,889%	14,286%	10,454%
	Liczba	360	147	507
	% w kolumnie	100%	100%	100%

Test chi-kwadrat			
	Wartość	df	p
X^2	14,415	5	0,013
N	507		

Czy kiedykolwiek widziałeś w Internecie treści pornograficzne?		Płeć		
		Chłopak	Dziewczyna	Suma
Nigdy	Liczba	218	353	571
	% w kolumnie	42,745%	55,766%	49,956%
Tak, kilka razy	Liczba	97	170	267
	% w kolumnie	19,020%	26,856%	23,360%
Tak, kilkanaście razy	Liczba	32	49	81
	% w kolumnie	6,275%	7,741%	7,087%
Więcej niż 20 razy	Liczba	163	61	224
	% w kolumnie	31,961%	9,637%	19,598%
Suma	Liczba	510	633	1143
	% w kolumnie	100%	100%	100%

Test chi-kwadrat			
	Wartość	**df**	**p**
X^2	89,693	3	0,001
N	1143		

Czy kiedykolwiek widziałeś w Internecie treści pornograficzne?		**Grupa wiekowa**		
		dzieci	**młodzież**	**Suma**
Nigdy	Liczba	377	194	571
	% w kolumnie	64,444%	34,520%	49,782%
Tak, kilka razy	Liczba	123	146	269
	% w kolumnie	21,026%	25,979%	23,452%
Tak, kilkanaście razy	Liczba	29	52	81
	% w kolumnie	4,957%	9,253%	7,062%
Więcej niż 20 razy	Liczba	56	170	226
	% w kolumnie	9,573%	30,249%	19,704%
Suma	Liczba	585	562	1147
	% w kolumnie	100%	100%	100%

Test chi-kwadrat			
	Wartość	**df**	**p**
X^2	124,240	3	0,001
N	1147		

Czy kiedykolwiek widziałeś w Internecie treści pornograficzne?		**Miejsce zamieszkania**		
		Miasto	**Wieś**	**Suma**
Nigdy	Liczba	461	108	569
	% w kolumnie	51,798%	42,688%	49,781%
Tak, kilka razy	Liczba	201	67	268
	% w kolumnie	22,584%	26,482%	23,447%
Tak, kilkanaście razy	Liczba	57	23	80
	% w kolumnie	6,404%	9,091%	6,999%
Więcej niż 20 razy	Liczba	171	55	226

Czy kiedykolwiek widziałeś w Internecie treści pornograficzne?		Miejsce zamieszkania		
		Miasto	**Wieś**	**Suma**
Suma	% w kolumnie	19,213%	21,739%	19,773%
	Liczba	890	253	1143
	% w kolumnie	100%	100%	100%

Test chi-kwadrat

	Wartość	df	p
X^2	7,228	3	0,065
N	1143		

Test *t*-Studenta dla prób niezależnych, dla odpowiedzi na pytanie: Ile miałeś/aś lat kiedy po raz pierwszy spróbowałeś/aś alkoholu?

Zmienna niezależna	t	df	p	Różnica średnich	SE różnicy
Miejsce zamieszkania	-2,961	489	0,003	-0,687	0,232
Płeć	-0,571	489	0,568	-0,121	0,212

Test Levene'a na równość wariancji

	F	df	p
Miejsce zamieszkania	1,216	1	0,271
Płeć	0,089	1	0,765

Statystyki opisowe

	Grupa	N	Średnia	SD	SE
Miejsce zamieszkania	Miasto	353	13,813	2,372	0,126
	Wieś	138	14,500	2,149	0,183
Płeć	Chłopak	219	13,945	2,359	0,159
	Dziewczyna	272	14,066	2,309	0,140